

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN KALICI
ÇÖZÜM YOLLARINA BAKIŞ AÇILARININ SOSYAL DESTEK
MEKANİZMALARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Selin ARIKIN

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep Yıldız

Bandırma 2023

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN KALICI
ÇÖZÜM YOLLARINA BAKIŞ AÇILARININ SOSYAL DESTEK
MEKANİZMALARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Selin ARIKIN
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Recep Yıldız

Bandırma 2023

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Bu çalışma 10/08/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

(10/08/2023)

Selin ARIKIN

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimde sosyal nedir sorusu ile zihnimizde soru işaretleri yaratarak akademik hayata girişimi sağlayan, lisansüstü eğitimimde ise soru işaretlerine bilimsel cevaplar aramamız konusunda bizleri yüreklendiren ve tecrübeleri ile tez yazım sürecime rehberlik eden tez danışmanım Doç. Dr. Recep YILDIZ' a, savunma sürecinde önerileri ile destek olan jüri üyeleri Prof. Dr. Musa ŞAHİN ve Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU'na, dersler süresince tecrübelerini bizlere aktarmak için çabalayan Sosyal Hizmet Anabilim Dalı öğretim elemanlarından Doç. Dr. Fatih ALTUN, Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI ve Doç. Dr. Zeynep ACA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen annem Mesiye ARIKIN'a, motivasyonum düştüğünde sosyal desteğini yanı başımda bulduğum arkadaşım Esra CEYLAN'a, desteğini ve inancını her zaman hissettiren Ali ILGİZ'a, çalışma ortamıma neşe katan ev arkadaşım Zeynep ADIBELLİ'ye teşekkürü borç bilirim.

Son olarak araştırmamın gerçekleşmesini sağlayan, tüm psikolojik yüklerine rağmen mülakat sorularımı açık yüreklilikle yanıtlayan katılımcılar başta olmak üzere meslek hayatımda temas kurduğum, kendilerinden çok şey öğrendiğim tüm MÜLTECİLERE teşekkür ederim.

Selin ARIKIN

10/08/2023

ÖZET

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN KALICI ÇÖZÜM YOLLARINA BAKIŞ AÇILARININ SOSYAL DESTEK MEKANİZMALARI ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin gönüllü geri dönüş, sosyal uyum, yeniden yerleştirme olarak kategorize edilen üç kalıcı çözüm yoluna bakış açılarının sosyal destek mekanizması varlığına göre nasıl şekillendiğini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırmaya geçici koruma altındaki 20 Suriyeli birey dahil edilmiş olup çalışma grubu olarak Bursa ili seçilmiştir. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilerek araştırma sonucunda elde edilen veriler MASQDA 2022 nitel veri analiz programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Araştırma nitel yöntem ile gerçekleştirilmiş olup elde edilen veriler fenomenolojik desen ile yorumlanmıştır. Suriye’de başlayan iç karışıklıklar sonrası 2011 yılından bu yana güvenli yaşam alanı arayışındaki bireyler sınır komşusu olan Türkiye’ye sığınmaya devam etmektedir. Bu çalışma ile mültecilerin kalıcı çözüm yollarına bakış açılarını görmek hedeflenmiştir. Kalıcı çözüm politikaları üretirken bireylerin kendi kaderini tayin hakkının göz ardı edilmemesi önemlidir. Araştırma sonucunda geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin güncel koşullarda gönüllü geri dönüşü bir seçenek olarak dahi görmediği, Türkçe öğrenmiş, Türkiye’de eğitim almış ve kayıtlı iş gücü piyasasına dahil olmuş bireylerin Türkiye’de kalıcı olmak istedikleri, sosyal uyum çözüm yoluna yakın oldukları tespit edilmiştir. Türkiye’de istihdam, dil, ekonomi alanlarında problem yaşayan bireylerin ise yeniden yerleştirme çözüm yolunu tercih etme eğiliminde oldukları hatta üçüncü ülkeye geçiş amacı ile düzensiz göçü bir seçenek olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Geçici Koruma, Gönüllü Geri Dönüş, Mülteci, Sosyal Uyum, Yeniden Yerleştirme

ABSTRACT

EVALUATION OF PERSPECTIVES ON PERMANENT SOLUTIONS OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION IN THE FRAMEWORK OF SOCIAL SUPPORT MECHANISMS

The present study aims to investigate how the perspectives of individuals of Syrian origin living under temporary protection in Türkiye shape in relation to three categorized permanent solutions: voluntary return, social integration, and resettlement, based on the existence of social support mechanisms. The research sample consists of 20 individuals under temporary protection, and the province of Bursa was selected as the sample. Semi-structured interviews were conducted with the participants, and the data obtained were analyzed using the qualitative data analysis program MASQDA 2022. The research findings were interpreted employing a phenomenological approach. Following the internal disturbances that began in Syria, individuals in search of a secure living environment have sought refuge in Turkey, their neighboring country, since 2011. This study aims to explore the perspectives of refugees regarding permanent solution paths. In formulating policies for permanent solutions, it is imperative to respect the principle of self-determination among individuals. The research findings indicate that individuals under temporary protection do not perceive voluntary return as a viable option under current circumstances. On the other hand, those who have acquired proficiency in the Turkish language, received education in Turkey, and integrated into the registered labor market express a desire for permanent settlement within the country, thus demonstrating a propensity towards social integration. Individuals experiencing challenges in terms of employment, language acquisition, and economic stability in Turkey tend to lean towards the path of resettlement and even consider irregular migration as an alternative means to transition to a third country.

Keywords: Temporary Protection, Voluntary Return, Refugee, Social Cohesion, Resettlement

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAYI	
BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Mülteci Kavramının Türkiye’deki Karşılığı	4
2.1.1. Uluslararası Koruma	5
2.1.1.1. Mülteci	6
2.1.1.2. Şartlı mülteci	7
2.1.1.3. İkincil koruma	8
2.1.2. Geçici Koruma	9
2.2. Kalıcı Çözüm Yolları	13
2.2.1. Gönüllü Geri Dönüş	14
2.2.2. Yerel Entegrasyon	16
2.2.3. Yeniden Yerleştirme	16
2.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hakları Ve Sosyal Destek Mekanizmaları	17
2.3.1. Uluslararası Mevzuatta Mülteci Hakları	18

2.3.2. Ulusal Mevzuatta Mülteci Hak ve Yükümlülükleri	20
2.3.3. Suriyeliler İçin Sosyal Yardım ve Destek Programları	22
2.3.3.1. Sosyal uyum yardımı	22
2.3.3.2. Şartlı eğitim yardımı	23
2.3.3.3. Adli yardım hizmetleri	25
2.3.3.4. Sağlık ve psikososyal destek	25
2.3.3.5. Geçim kaynakları ve sosyal uyumu destekleyici çalışmalar	26
3. GEREÇ VE YÖNTEM	27
3.1. Araştırmanın Modeli	27
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu	27
3.3. Araştırmanın Evreni- Örneklemi	27
3.4. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri	27
3.5. Araştırma Soruları	27
3.6. Veri Toplama Araçları	28
3.7. Veri Toplama Yöntemi	28
3.8. Veri Analizi	28
3.9. Araştırmanın Etik Onayı	30
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	30
4. BULGULAR	31
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	31
4.2. Sosyal Destek Mekanizmaları	33
4.2.1. Türkiye’de Kalış Süresi	36
4.2.2. Suriye’de Akrabaların Varlığı	36
4.2.3. Düzenli Etkinlik Kurs Katılımı	37
4.2.4. Sosyal Yardım Geçmişi	38
4.2.5. Komşularla İletişim	39

4.2.6. Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Akraba Varlığı	40
4.2.7. Yaşanılan Semtteki Bireylerin Uyrugu	40
4.3. Sosyal Uyum	41
4.3.1. Nefret Söylemi ve Irkçılık	42
4.3.2. Ekonomik Zorluklar	43
4.3.3. Karamsarlık	44
4.3.4. Dil Sorunu	45
4.3.5. İstihdam Kaygısı	45
4.3.6. Geçici Koruma Süresi	46
4.3.7. İl Değişikliği Zorluğu	46
4.3.8. Siyasi Kaygı (Seçim Kaygısı)	47
4.4. Gönüllü Geri Dönüş	48
4.4.1. Temel İhtiyaçlara Erişim Problemi	49
4.4.2. Güvenlik Sorunu	50
4.4.2.1. Hapse alınma korkusu	50
4.4.2.2. Askere alınma korkusu	51
4.4.2.3. Savaş devam ediyor	51
4.4.3. Zorla Geri Gönderilme Korkusu	52
4.4.4. Özlem Duygusu	53
4.5. Yeniden Yerleştirme	53
4.5.1. Düzensiz Göç	54
4.5.1.1. Ekonomik zorluklar	55
4.5.1.2. Can güvenliği kaygısı	55
4.5.1.3. Çaresizlik	56
4.5.1.4. Öfke duygusu	57
4.5.2. Gelecek Kaygısı	57

4.5.3. Yaratıcıya Şükretme	58
4.5.4. Türkiye’ye Şükran Duygusu	58
5. TARTIŞMA	60
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	70
7. KAYNAKLAR	75
8. EKLER	81
9. ÖZGEÇMİŞ	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. Geçici Barınma Merkezleri Mevcudu

13

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvuru Sayıları	5
Şekil 2. 2. En Fazla Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Uyruklar	6
Şekil 2. 3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	11
Şekil 2. 4. Suriyelilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	12
Şekil 2. 5. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	12
Şekil 3. 1. Kod Bulutu	29
Şekil 4. 1. Katılımcıların Yaş Aralıkları	31
Şekil 4. 2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	31
Şekil 4. 3. Katılımcıların Eğitim Seviyeleri	32
Şekil 4. 4. Katılımcıların Hane Gelir Seviyeleri	32
Şekil 4. 5. Katılımcıların Türkçe Seviyesi	33
Şekil 4. 6. Menşe Ülke İle Bağlantı Al Kodların İstatistiği	34
Şekil 4. 7. Sosyal Destek Varlığı Alt Kodların İstatistiği	34
Şekil 4. 8. Menşe Ülke İle Bağlantı Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı	35
Şekil 4. 9. Sosyal Destek Varlığına İlişkin Frekans Dağılımı	35
Şekil 4. 10. Katılımcıların Türkiye'de Kalış Süreleri	36
Şekil 4. 11. Katılımcıların Suriye'de Yaşayan Akraba Varlığı	36

Şekil 4. 12. Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Akraba Varlığı	40
Şekil 4. 13. Yaşanılan Semtteki Bireylerin Uyuğu	40
Şekil 4. 14. Sosyal Uyum Alt Kodların İstatistiğı	41
Şekil 4. 15. Sosyal Uyuma İlişkin Frekans Dağılımı	42
Şekil 4. 16. Gönüllü Geri Dönüş Alt Kodların İstatistiğı	48
Şekil 4. 17. Gönüllü Geri Dönüş İlişkin Frekans Dağılımı	49
Şekil 4. 18. Yeniden Yerleştirme Alt Kodların İstatistiğı	53
Şekil 4. 19. Yeniden Yerleştirmeye İlişkin Frekans Dağılımı	54
Şekil 5. 1. Ekolojik Yaklaşım Katmanları	63

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

ECHO: Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Kurumu

İMEP: İstihdam İçin Mesleki Eğitim Programı

SUY: Sosyal Uyum Yardımı

SUYE: Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi

ŞEY: Şartlı Eğitim Yardımı

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

WFP: Dünya Gıda Programı

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

Göç olgusu tarih boyunca farklı nedenlerle çeşitli coğrafyalarda varlığını sürdürmekte ve kaynak ülkelerden hedef ülkelere doğru çeşitli göç hareketliliği gerçekleşmektedir. Göç hareketliliği ilerleyen zamanlarda da ülkelerin ve toplumların değişen ihtiyaçları, farklılaşan sorunları ve karşılaşılan doğal afetler, iklim krizi, ekonomik ve politik nedenler, bölgesel çatışmalar gibi sebeplerle bireysel ve kitlesel akınlarla devam edeceği öngörülmektedir. Göç, tarih boyunca karşılaşılan bir olgu olmakla birlikte günümüzde sosyal, kültürel, ekonomik ve politik açılardan disiplinler arası bir önem arz etmektedir. Türkiye stratejik ve coğrafi konumu nedeniyle hem göç alan hem de göç veren bir ülkedir. Türkiye'nin başta Suriye ve Irak olmak üzere komşu ülkelerinde son yıllarda yaşanan iç çatışmalar Türkiye'yi göç hareketliliğinin merkezi haline getirmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye komşu olan ülkelerde yaşanan siyasi istikrarsızlıklar Türkiye'yi transit bir ülke olmaktan çıkarıp iltica noktası haline getirmiştir (Gencer & Güzel, 2021, s. 75-94).

Orta doğu ülkelerinde başlayan Arap Baharı olaylarının Tunus'tan başlayarak Mısır, Cezayir, Ürdün başta olmak üzere geniş bir coğrafyayı etkileyip Suriye'ye sıçrayarak büyümesi ile 2011 yılında iç karışıklıklar başlamıştır (Topal, 2015, s. 117). Savaşın tarihsel nedenlerinin yanı sıra temelinde ekonomik sebepler, rejimin politik baskıları, mezhep çatışması, dış devletlerin etkisiyle savaş Suriye ile sınırlı kalmayıp uluslararası boyuta ulaşmıştır. İç karışıklıklar ve ülkedeki tepkisel protestoların şiddet yoluna başvurusu ile muhalif gruplar ve Beşar ESAD arasındaki çatışmalar artarak hız kazanmıştır.

Artan çatışmalardan kaçarak güvenli bir ülkeye sığınma amacı ile 2011 yılında 252 kişiden oluşan Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı Türkiye sınırına gelerek sığınma talep etmiştir. 252 kişilik bu grup Suriye'den Türkiye'ye başlayan göç dalgasının başlangıcını oluşturmuştur. Zaman içerisinde gelen Suriyeli sayısının artması ve kitlesel akınlar halinde sınır kapılarına başvurmaları ile Türkiye açık kapı politikası izleyerek sığınma taleplerine yanıt vermiştir (Erdoğan, 2019, s. 2). Sığınma taleplerinin bireysel işlem yapılamayacak kadar fazla olması sebebi ile Suriyelilerin geçici koruma altına alınmasına karar verilmiştir. 252 kişi ile başlayan

Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı güncel durumda 3.6 milyona çıkmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Türkiye geçici koruma altındaki Suriyeliler için uygulanan politikaları Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü gibi uluslararası kaynaklara dayanarak yürütmeye başlamış ancak geçici koruma altına alınan birey sayısı arttıkça uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiş, kanundan hemen sonra ise Göç İdaresi Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatları kurulmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2019). Güncel durumda geçici koruma altındaki bireylerin statüleri ile ilgili tüm işlemleri İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir.

Geçici koruma altındaki Suriyeli birey sayısının yüksekliği sebebi ile 2014 yılından bu yana Türkiye dünyadaki en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Suriyelilerin durumunu en büyük yerinden edilme olarak tanımlayarak sorunun büyüklüğüne dikkat çekmektedir (UNHCR, 2020). Türkiye Suriyeli bireylere ev sahipliği yaparak oldukça büyük bir sorumluluk üstlenmektedir ancak Türkiye’nin tek başına bu soruna kalıcı çözüm üretebilmesi mümkün gözükmemektedir.

Mülteci sorunu için kabul gören üç kalıcı çözüm yolu şu şekildedir: gönüllü geri dönüş, sosyal uyum ve yeniden yerleştirme (Buz & Korç, 2021, s. 195). Gönüllü geri dönüş; bireylerin hür iradeleri ile köken ülkeye dönmesi olarak tanımlanabilir. Ancak gönüllü geri dönüş seçeneği güvenli ortamın ve sürdürülebilirliğin sağlandığı durumlarda uygulanabilir. Sosyal uyum kavramı ise bazı kaynaklarda sosyal entegrasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal uyum bireylerin bulundukları ülkede yerel halk ile uyum içerisinde yaşaması ve hak ve hizmetlere erişim konusunda yerel halkla eşitlenmesi ile sağlanabilir. Yeniden yerleştirme ise ancak kişilerin sığındıkları ülkeye uyum sağlayamamaları, güvenlik problemlerine varan durumlarla karşılaşmaları halinde yahut tedavisi bulunulan ülkede mümkün olmayan hastalık durumu gibi özel ihtiyaç hallerinde üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerinin sağlanması ile mümkün olmaktadır (UNHCR, 2021). Göç İdaresi Başkanlığı’nın resmî web sitesinde yayınlanan istatistiklerden yeniden yerleştirme sayısının oldukça düşük oranda kaldığı bilinmektedir.

Bireylerin sosyal destek varlıkları kalıcı çözüm yollarına bakış açılarını etkileyeceği gibi devletlerce planlanacak politikaların uygulanma sürecinde de destekleyici yahut engelleyici olacaktır. Bu sebeple çalışma kapsamında bireylerin bakış açıları sosyal destek mekanizması çerçevesinde ele alınmıştır.

Sosyal hizmet disiplinine göre bireylerin kendi kaderini tayin hakkı mikro, mezzo ve makro müdahalelerde göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye'deki Suriyeliler için kalıcı çözüm yolu politikalarının üretilmesi aynı zamanda makro sosyal hizmet müdahalesi olarak değerlendirilebilir. Kalıcı çözüm yolları üretilirken konunun öznelerinin ne düşündüğünü görmek gereklidir. Literatür taraması yapıldığında konuyla ilgili güncel araştırmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple çalışma literatüre özgün ve güncel bir katkı sunmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında çalışmanın ana kavramlarını oluşturan uluslararası koruma türleri ve mülteciler için kalıcı çözüm yolları ele alınmıştır.

2.1. Mülteci Kavramının Türkiye'deki Karşılığı

Türkiye tarih boyu göç alan bir ülke olmaya devam etmiştir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi olarak bilinen Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme baz alınarak sözleşmeye taraf ülkeler zorunlu göç deneyimi yaşayan kişiler için tek bir kavram olan mülteci kavramını kullanmaktadır. Türkiye'de ise daha karmaşık bir tanımlama mevcuttur. Tanımlamalara değinmeden önce gönüllü ve zorunlu göçü birbirinden ayırarak incelemek gerekmektedir. Göç bireyler için bir zorunluluk olabilmekle birlikte iradi bir seçim de olabilmektedir.

Gönüllü göçlerde belirleyici faktör bireylerin refah seviyesini arttırmak üzere sıklıkla ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Daha iyi yaşam koşullarına erişebilmek amacıyla kişiler bulundukları yerden ayrılarak ülke içerisinde yahut sınırların dışına çıkmak kaydı ile yer değiştirebilmektedir (Ekici & Gökhan, 2015).

Zorunlu göç halinde ise bireylerin tercih hakkı bulunmamakta olup yer değişikliği kişiler için mecburiyet gerektirmektedir. Mecburiyet halini oluşturan sebepler çeşitlilik göstermektedir. Bireyler inançları, milliyetleri, ırkları, düşünceleri sebebi ile güvenlik arayışı içinde yer değişikliğine mecbur kalabildikleri gibi deprem, sel gibi doğal afetler sebebi ile de yer değiştirmektedir. Bazı durumlarda da nüfus yoğunluğu, kalkınma yetersizliği gibi sebeplerle göç kaçınılmaz hale gelebilmektedir (Barışık, 2020). Bu tür zorunluluk gerektiren süreçlerin refah seviyesini arttırmak üzere planlanmış gönüllü göçlerle karıştırılması muhtemeldir.

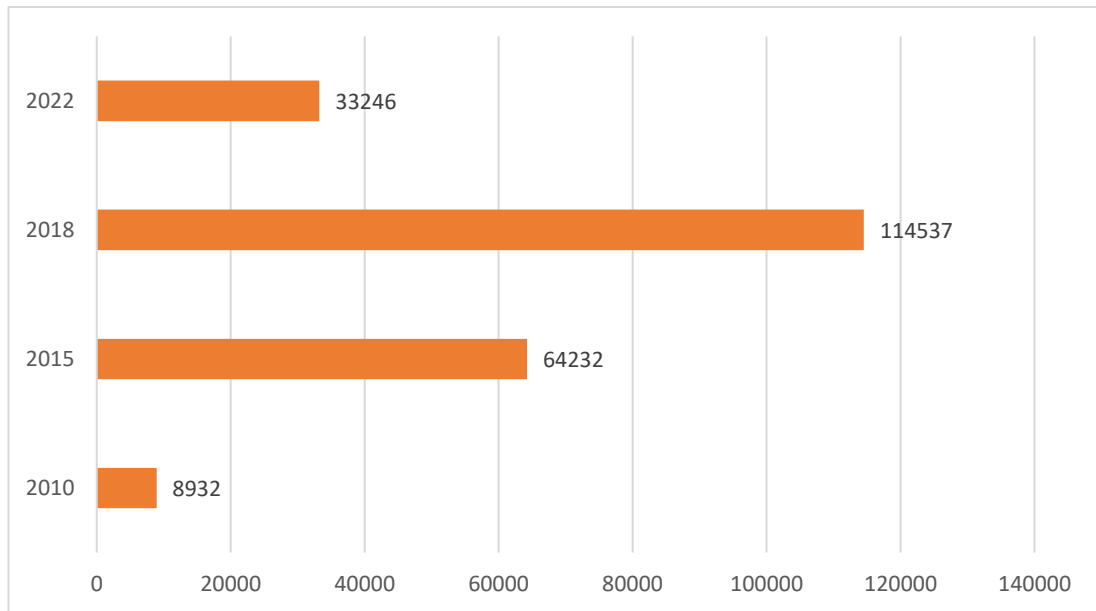
Zorla yerinden edilmiş kişilerin sığındıkları ülkelere çeşitli hak ve hizmetlere erişimlerini organize etmek ve ülkede kalış haklarını düzenlemek amacı ile kişiler için bir statü ihtiyacı doğmaktadır. Bu statü Cenevre Sözleşmesi taraflarınca mülteci kavramı altında birleşmekteyken Türkiye'nin sözleşmeyi coğrafi sınırlama şerhi ile kabul etmesi sonucu ülke iç hukukunda farklı statülerin oluşmasını gerektirmiştir. Suriye'den Türkiye'ye toplu bir sığınma talebi ile gelen kişilerin

sayısının artması ile düzenlemeler “Uluslararası Koruma” ve “Geçici Koruma” başlıkları altında geliştirilmiştir.

2.1.1. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma bireylerin çeşitli sebeplerle ulusal koruma mekanizmalarına erişemediği durumlarda ihtiyaç duyulan bir koruma çeşididir (Çelik, 2015). Türkiye iç hukukunda yabancıların Türkiye’ye giriş, çıkışları, hak ve yükümlülükleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (TBMM, 2013) çerçevesinde düzenlenmiştir. Kanuna göre uluslararası koruma çeşitleri: mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma olarak açıklanmıştır. Kanunda uluslararası koruma başvuru şartları, inceleme kriterleri, karara itiraz yolları hakkında da kapsamlı olarak bilgi verilmiştir.

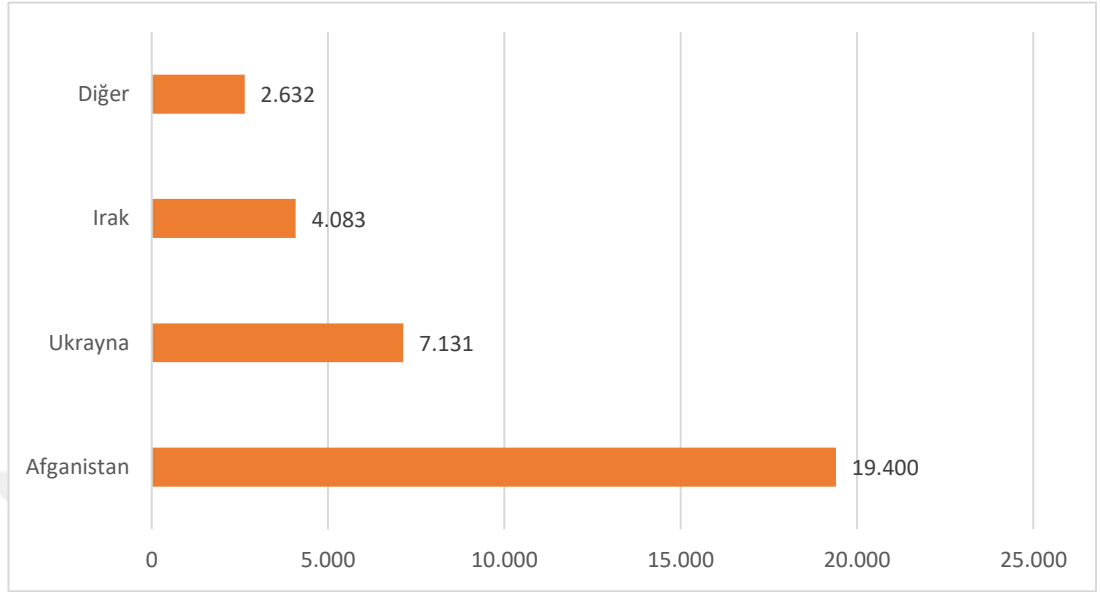
Türkiye’nin yüz yıllardır göç alan ve sıklıkla transit konumda bulunan bir ülke olmasına karşın bu hususta kapsamlı bir kanuni düzenleme geç kalınmış bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu bağlamda Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) göç alanındaki kanuni eksiklikler gözetilerek düzenlenmiştir (Çelik, 2015).

Şekil 2. 1. Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvuru Sayıları

Şekil 2.1’e göre 2010 yılında 8.932 uluslararası koruma başvurusu yapılmışken 2018 yılında bu sayı katlanarak 114.537’yi bulmuştur. En güncel

istatistik olarak ise 2022 yılında 33.246 kişi uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Şekil 2. 2. En Fazla Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Uyruklar

Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre Şekil 2.2’de de görüldüğü üzere 2022 yılında en fazla uluslararası koruma başvurusunda bulunan uyruk Afganistan olmuştur. Afganistan’ı ise Ukrayna takip etmektedir. Veriler Afganistan ve Ukrayna’daki güncel güvenlik sorunlarının Türkiye’ye etkisini gösterir niteliktedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

2.1.1.1.Mülteci

Mülteci kavramı ilk kez, Türkiye’nin taraf olduğu ancak yayınlanmasından 10 yıl sonra 1961 tarihinde imzalamış olduğu Cenevre Sözleşmesi’nde kapsamlı olarak tanımlanmıştır.

Sözleşmeye göre; (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme, 1951) 1 Ocak 1951'den önce yaşanan olayları kapsamak kaydıyla ırkı, dini, uyruğu, bir gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle, zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da korku sebebiyle yararlanmak istemeyen; veya tabiiyeti yoksa önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında olan ve yaşadığı ülkeye dönemeyen ya da korktuğu için dönmek istemeyen tüm kişiler mülteci olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'nin ilgili kanunu coğrafi sınırlama şerhi ile kabul etmesi sebebi ile sözleşme şartlarına uysa dahi tüm bireyler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Türkiye sözleşmedeki tanımlamaya uymakla birlikte ancak Avrupa Konseyi üye ülkelerinden gelen kişilere statü belirleme işlemlerinin ardından uygun görülmesi halinde mülteci statüsü sağlamaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Coğrafi sınırlama uluslararası alanda tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Diğer statülerle en sık karıştırılan, kimi zaman da bilinçli olarak çatı kavram olarak yahut idealize etme ülküsü ile kullanılan kavram mülteci kavramıdır. İçişleri Bakanı tarafından yapılan açıklamaya göre (Soylu, 2019) Türkiye'deki mülteci statüsü almış kişi sayısı yalnızca 28'dir. Bu veriye göre zorunlu göçmen varlığının neredeyse tümü Avrupa Konseyi üye ülkeleri dışından gelen bireylerden oluşmaktadır.

24 Şubat 2022 tarihi itibarı ile Rusya – Ukrayna savaşının başlaması ile milyonlarca kişi yer değiştirmek zorunda bırakılmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı Yabancılar Genel Müdürü Gözde Özkorul'un açıklamalarına göre kara bağlantısı bulunmamasına karşın savaş sonrası Ukrayna'dan Türkiye'ye gelen kişi sayısı 565000' i bulmuştur. Türkiye'deki Ukraynalılar ikamet izni veya uluslararası koruma başvurusu yapabilmektedir. Ukrayna krizinin yakın tarihli olması sebebi ile bireylerin statüleri hakkında net ve keskin bir açıklama yapılmamış, bireylerin diğer Avrupa ülkelerinde de ikamet izinleri bulunabilmesinden dolayı ülkeye giriş-çıkış yaptıkları ifade edilmiştir (SGDD-ASAM, 2022).

Bu durum göz önünde bulundurulduğunda Ukrayna'nın Avrupa Konseyi üye ülkesi olması sebebi ile bireylerin uluslararası koruma talepleri mülteci statüsü verilerek sonuçlandırılabilir. Bu durumda Türkiye'deki mülteci statüsü almış kişi sayısının 28'in oldukça üstüne çıkması beklenecektir. Yahut bu hususta Ukraynalıları 1 yıl süreyle geçici koruma altına alan Avrupa ülkeleri gibi sayının artması ile Türkiye'nin de aynı düzenlemeyi devreye sokması beklenebilir.

2.1.1.2.Şartlı mülteci

Şartlı Mülteci tanımı Türkiye'ye özgü bir statü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımına coğrafi sınırlama şartı koşmak ile birlikte Avrupa ülkeleri dışından gelen bireylere tanınacak sığınma

hakkını organize etmek üzere üretilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre şartlı mülteci statüsü şu şekilde tanımlanmıştır:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu-Md.62)

Şartlı mülteciler, mültecilerden yalnızca geldikleri ülke sebebi ile farklılık taşıırken Türkiye’de çeşitli sınırlamalara tabii tutulmak durumundadır. Avrupa konseyi ülkelerinden gelerek sığınma talep eden bireylere mülteci statüsü verilmesi durumunda sınır belirtilmeksizin ülkede kalış hakkı tanınmakta ve verilen 99 ile başlayan kimlik numarası içeren kimlik kartları ise 3 yılda bir yenilenmektedir. Şartlı mülteciler ise güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalma hakkına sahiptir. Şartlı mülteci statüsü sahibi kişilerin kimlik belgeleri ise her yıl incelemeler sonrası yenilenmektedir. Şartlı mülteci statüsü sahibi kişiler Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne belirlenen illerde yaşama yükümlülüğüne ve düzenli olarak bulundukları illerdeki İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (İGİM) imza atma yükümlülüğüne tabidir. Kayıtlı oldukları illerden başka ile seyahat etmek durumunda olan şartlı mülteciler İGİM’e başvurarak yol izin belgesi almak durumundadır. Bu durum şartlı mültecilerin seyahat haklarının kısıtlanmasına sebep olduğu gibi iş piyasasına erişimlerini de kısıtlamaktadır (Keskin, 2019, s. 403-417). Dil bariyeri, ayrımcılık, mülteci karşıtlığı vb. sebeplerle şartlı mültecilerin iş bulmaları zaten güçken iş piyasasına erişim de kayıtlı olunan ilde yaşama zorunluluğu sebebi ile kısıtlı tutulmaktadır.

2.1.1.3.İkincil koruma

İkincil koruma statüsü, diğer uluslararası koruma statüsü tanımlarına uymayan fakat koruma ihtiyacı bulunan kişilerin başvurusu halinde,

değerlendirmelerin ardından kişilere verilebilecek statüdür (Erdoğan, 2022, s. 27). İkincil koruma bir tür tamamlayıcı korumadır. İdeal olan uluslararası koruma Cenevre Sözleşmesi'nin tanıdığı koruma türü olsa da tamamlayıcı korumaya son çare olarak başvurulabilir (Turgut & Yakut, 2020, s. 4)

“Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek , b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu - Md. 63)

Hukuki düzenlemelere göre mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibi bireylerin 99 ile başlayan statü gösterir kimlik belgeleri çalışma izni yerine geçmektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu - Md. 83). Bu durum ikincil koruma statüsü sahiplerinin şartlı mülteci statüsüsahiplerine göre iş piyasasına erişim bakımından daha avantajlı olduğunu göstermektedir. İkincil koruma statü sahiplerinin kimlik belgeleri bir yıl süre ile geçerlidir, bir yılın sonunda kişinin korunma ihtiyacının devamı halinde ve yükümlülüklerine uyması halinde belge yenilenmektedir (Mülteci Hakları Merkezi, 2017).

2.1.2. Geçici Koruma

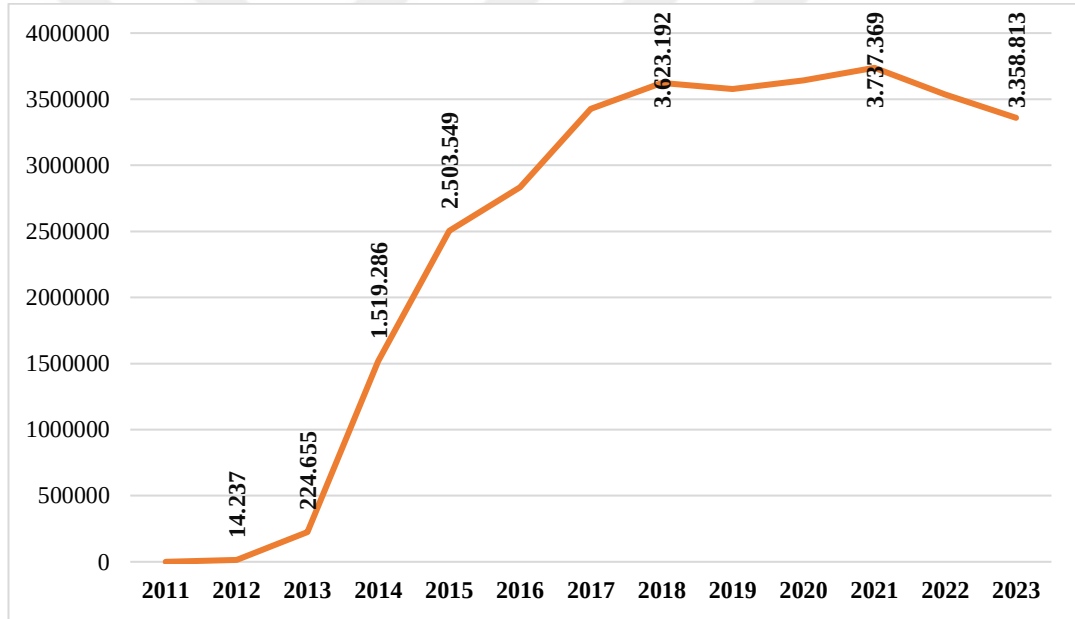
Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'in tanımlamasına göre geçici koruma, yaygın çatışmaların olduğu güvensiz bölgelerden kitlesel olarak sığınma talebinde bulunan kişilere devletlerce geçici olarak koruma hizmeti sağlanmasını organize eden bir düzenlemedir. Bu düzenleme şahsi statü belirleme işlemini içermemektedir (International Organization for Migration, 2009, s. 19). IOM'in tanımlamasına baktığımızda geçici korumanın bir statü değil göç akımının gerçekleştiği devletçe organize edilen istisnai bir prosedür olduğu dikkat çekmektedir. Geçici koruma, ani ve kitlesel akınlarda devletlerin bireysel statü yükünü azaltmak için akut bir çözüm yoludur. Bireyler için güvenli ve kalıcı bir çözüm bulunana kadar uygulanabilir,

fakat asla 1951 sözleşmesinde standartları belirlenmiş koruma yollarının yerine geçemez (BMMYK Kıbrıs Ofisi, 2017, s. 34).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nca ise 91. Maddede (TBMM, 2013) geçici koruma tanımlanmış, tanımlamada ise bireysel statü belirleme işleminden bahsedilmemiş, yaşadığı ülkeden ayrılmaya zorlanmış, geri dönemeyen ve kitlesel halde sınıra dayanan yahut sınırı geçen kişilerin geçici koruma altına alınabileceği ifade edilmiştir. Kanunun 91/2 Maddesine göre ise geçici koruma altına alınan kişilerin durumuna dair uluslararası ve ulusal iş birliği, bu hususta yetkili olacak kurum ve kuruluşlar Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelikte organize edilir.

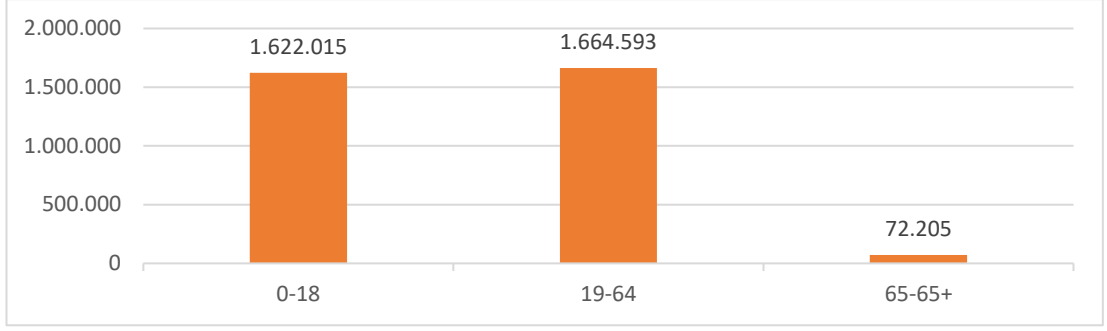
2012 yılında Ali Osman Dizman tarafından yazılmış değerlendirme notuna göre geçici koruma, ülkesinden ayrılıp Türkiye’ye sığınan Suriyeliler için bir ara çözüm olarak yorumlanmıştır (Dizman, 2012, s. 2). Nitekim düzenlemenin isminin taşıdığı anlama bakıldığında da geçici bir koruma sağlamak düşünülmüştür. Fakat Ali Osman Dizman’ın değerlendirmesinin üzerinden 11 yıl geçmesine karşın Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin halen bir statüsü bulunmamakla birlikte Türkiye Cumhuriyetince geçici koruma düzenlemesi devam ettirilmektedir. 1990’lı yıllarda Yugoslavya ve Kosova’da yaşanan şiddet olaylarının ardından ilgili ülkelerin vatandaşlarının kitleler halinde kitleler halinde çeşitli AB ülkelerine sığınmasının ardından 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi yeterli kalmayıp yeni bir düzenleme ihtiyacı doğmuştur. Bunun üzerine geçici koruma standartlarını belirleyen yönerge 20 Temmuz 2001 tarihinde kabul edilmiştir (Dizman, 2012, s. 3). Yönerge geçici koruma ihtiyacı halinde yükün devletlerce paylaşılması ve sığınma talebi bulunan bireyleri kabul eden ülkelerin sorumluluklarını, bireylerin asgari haklarını belirlemek üzere kabul edilmiştir. Yönergeye göre geçici korumanın süresi sınırlı olmalıdır. Bu süre başta 1 yıl için kabul edilirken menşe ülkede güvenli ortam oluşmaması halinde feshedilinceye kadar 6 aylık ek sürelerle kendiliğinden uzayabilmektedir. Yönergeye göre en temelde bireylere ülkede kalış hakkı tanınırken, sağlık, iş piyasasına erişim, mesleki eğitim gibi hizmetlere erişme hakları da düzenlenmektedir. Bireylerin geçici koruma altına alındıkları ülkeden başka bir ülkeye geçerken veya geçtikten sonra yakalanmaları halinde şayet ülkeler arasında bir ikili anlaşma yapılmış ise yakalanan kişi geçici koruma sağlayan ülke tarafından geri kabul edilir (European Communities, 2001).

American Immigration Council tarafından yayınlanan belgeye göre Mayıs 2021 tarihi dahiliyle Amerika’da geçici koruma altında olan kişi sayısı 320000’dir. Geçici korumaya dahil olan bölgeler şu şekildedir: Burma, Somali, Güney Sudan, Suriye, Venezuela, Yemen. Kaynağa göre Amerika’da bir ülke veya bölgenin geçici koruma altına alınıp alınmayacağına içişleri bakanı tarafından karar verilmektedir (American Immigration Council, 2021). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre Türkiye uzun yıllardır dünyadaki en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olma durumunu korumaktadır. Aynı zamanda Suriye krizi ise en büyük yerinden edilme olarak adlandırılmaktadır. 6.7 milyon Suriyeli ülke içinde yerinden edilmişken, 5.5 milyon kişi ise Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'a sığınarak yaşamlarını devam ettirmektedir (UNHCR, 2020, s. 147).

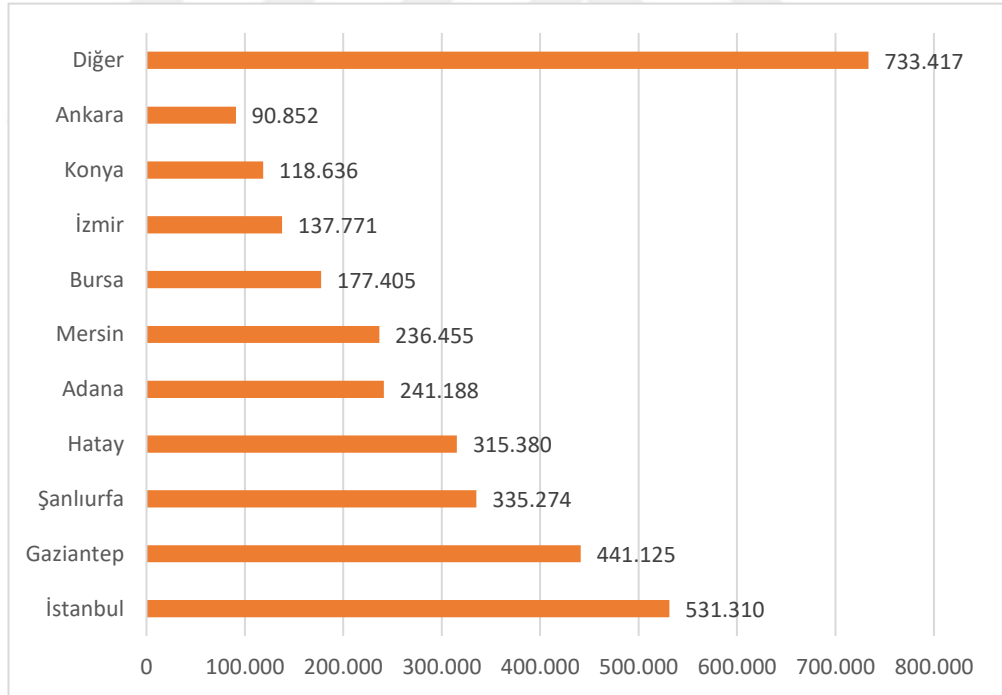
Şekil 2. 3. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Şekil 2.3 ile yıllara göre Türkiye’deki geçici koruma altındaki Suriyeli birey sayısı aktarılmaktadır. 2012 yılında Türkiye’de kayıt altına alınmış 14.237 Suriyeli mevcutken bu sayı özellikle 2014 yılında katlanarak 1.519.286’ya yükselmiştir. 2016 yılında da yaklaşık 1.000.000 kişi eklenerek göç akını devam etmiştir. Verilere göre Türkiye’de en yüksek kayıtlı Suriyeli sayısı 2021 yılında 3.737.369 olarak açıklanmıştır. 2021 yılından bu yana ise bir düşüş gözlemlenmektedir. Son durumda Ocak 2023 itibari ile Türkiye’de 3.358.813 Suriyeli geçici koruma altındadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Şekil 2. 4. Suriyelilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yaş dağılımına bakıldığında 0-18 yaş grubu çocukların sayısının 1.622.015 olduğu, çalışma çağındaki 19-64 yaş grubu yetişkinlerin sayısının 1.664.593 olduğu, 65 yaş üzeri bireylerin sayısının ise 72.205 olduğu gözükmemektedir. Bu durum Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin nüfus çoğunluğunun genç olduğunu gösterirken aynı zamanda 18 yaş altı bağımlı nüfusun fazlalığını göstermesi açısından dikkat çekmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) .

Şekil 2. 5. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyeliler ilk yıllarda yoğunlukla geçici barınma merkezlerinde yaşamaktayken sonrasında artan Suriyeli nüfusu illere dağılarak serbest ikamet yaşam tarzı ile değişiklik göstermiştir. Güncel durumda Suriyeliler sırası ile yoğun olarak İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana,

Mersin, Bursa, İzmir, Konya, Ankara illerinde yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Özellikle İstanbul ve Güney Doğu illerindeki yoğunluk yüksek rakamlara ulaşmıştır. Güncel durumda kapalı olan bazı geçici barınma merkezleri 06.02.2023 tarihinde gerçekleşen ve Güney Doğu bölgesini etkileyen deprem sebebi ile yeniden faaliyete açılmıştır. Bu bağlamda tabloda açıklanan geçici barınma merkezlerinde yaşayan mülteciler aynı zamanda depremden etkilenen bireylerdir.

Tablo 2. 1. Geçici Barınma Merkezleri Mevcudu

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU
ADANA	Sarıçam	18.279
HATAY	Altınözü	6.023
	Yayladağı	3.238
	Apaydın	3.859
KAHRAMANMARAŞ	Merkez	11.603
KİLİS	Elbeyli	7.748
OSMANİYE	Cevdetiye	8.776
GAZİANTEP	Nizip	1.341
MALATYA	Beydağı	574
TOPLAM	61.441	

2.2. Kalıcı Çözüm Yolları

Acil koruma ihtiyaçlarının giderilmesi ve statü belirleme işlemlerinin ardından bireyler için uzun vadeli kalıcı bir çözüm yolu bulunması gerekmektedir. UNHCR üç kalıcı çözüm yolu önermektedir: gönüllü geri dönüş, yerel entegrasyon ve yeniden yerleştirme. Bu üç seçeneğin birbirleri ile arasında hiyerarşi söz konusu olmamakla birlikte, bireyler için en uygun yolun uygulanması için çalışmalar yürütülmelidir. Çözüm yollarının uygulanabilirliği için menşe ülkeler, ev sahibi devletler ve mülteci bireylerin iş birliği gereklidir. Kalıcı çözümler kalıcı bir

yerleşim ile ilişkilendirilebilir, ek olarak çözüm yollarının uygulanmasının düzensiz göçü en aza indireceği beklenmektedir. Bu süreç içerisinde mültecilerin öz güvenlerini desteklemek ve kendi kendilerine yetebilme süreçlerini kolaylaştırmak önemlidir (UNHCR, s. 186) . Kalıcı çözümler mülteci müdahale yönetişiminin parçasıdır ve ancak mültecilerin özel korumaya ihtiyaç duymadıkları zaman tam olarak sağlanmış sayılır. Kalıcı çözümlere ancak uluslararası bir iş birliği ile ulaşmak mümkündür fakat birçok ülke bu konuda sorumluluk almaktan kaçmaktadır (Danish Refugee Council; Norwegian Refugee Council; Save The Children; International Rescue Committee, s. 3).

2. Dünya Savaşı döneminde mülteci sorunu üzerine çeşitli çalışmalar yapılsa da 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) kuruluşu ile birlikte alanda kalıcı çözüm yolu arayışı sistematik çalışmalarla yürütülmeye başlanmıştır (Kaya C. , 2019, s. 515).

Kalıcı çözümlerin uygulanabilirliği için çeşitli kriterler mevcuttur. Alt başlıklarda BMMYK tarafından önerilen üç çözüm yolu incelenecektir.

2.2.1. Gönüllü Geri Dönüş

Uluslararası Göç Örgütü'ne göre gönüllü geri dönüş temel anlamıyla daha önce ayrılmış bölgeye geri dönmek olarak tanımlanmış ve zorla geri dönüş, destekli geri dönüş ve gönüllü geri dönüş olarak çeşitlendirilmiştir (International Organization for Migration, 2009, s. 24).

Gönüllü geri dönüş, uluslararası alanda kabul görmüş üç kalıcı çözüm yolundan biridir. Kişilerin köken ülkelerine kendi istekleri ile geri dönmeleri olarak özetlenebilir ancak gönüllü geri dönüşün kriterleri mevcuttur (Kaya C. , 2019, s. 511). Bu kriterler güvenli alan ve gönüllülük olarak temellendirilebilir. Güvenli alandan kasıt yalnızca savaş ortamının sona ermesi değil, can güvenliği, hak ve hukuk güvenliği, güvenli barınma alanı, gıda güvenliği, istihdama erişim şeklinde çoğaltılarak sıralanabilir. Literatürde güvenli ve gönüllü olmayan destekli dönüşler “erken dönüş” olarak adlandırılmaktadır. Ev sahibi devletler erken dönüşü kendileri için kalıcı bir çözüm olarak görürken kimi zaman uygun ortam oluşmadan başlatılan geri dönüş politikaları beraberinde daha büyük bir göç dalgası oluşturabilmektedir (Sydney, 2019, s. 11-12).

Gönüllü geri dönüş yalnızca sınırların diğer tarafına geçmek ile tamamlanmış sayılamaz. Geri dönüş yapan bireylerin çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaları muhtemeldir. BMMYK çalışmalarında önemli bir odak da menşe ülkelerine geri dönen bireylerdir, bu süreçte BMMYK tarafından kamu otoritelerine gönüllü geri dönüşlerin kolaylaştırılması ve sosyal uyumun desteklenmesi için destek sunulmaktadır (Uzun E. , 2016, s. 73). Sosyal uyum ve geçim kaynaklarını destekleme çalışmaları yalnızca kalıcı bir yerel entegrasyon için değil olası bir geri dönüşte köken ülkeye adaptasyonu kolaylaştırmak ve istihdam imkanlarının çeşitlenmesini desteklemek için önemlidir. Bu bağlamda mültecilerin ev sahibi ülkede bulundukları süre içerisinde kazandıkları beceriler, mesleki tecrübeler güvenli geri dönüş için de bir yatırım olarak görülebilir (Lawson, 2012, s. 8-15) .

Sema Buz’a göre destekli geri dönüş programları zorla dayatılmamalı, ancak gönüllülük esasına göre düzenlenmelidir. Bu süreçte mültecilere eksiksiz bilgilendirme yapılmalı ve izleme mekanizmaları kurulmalıdır. Geri dönüşün gerçekleşmesinin ardından ise en az bir yıl boyunca kişiler korumalı gözleme alınmalıdır (Buz & Korç, 2021, s. 226). Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) ve Uluslararası Göç Örgütü iş birliği ile destekli gönüllü geri dönüş ve yeniden entegrasyon programı uygulanmaktadır. Program kapsamında geri dönmek isteyen ve dönüş için maddi kaynağı olmayan mülteciler desteklenir. Süreç bilgilendirme, yolculuk planlaması, dönüş sonrası desteklenme şeklinde kapsamlı olarak planlanmaktadır (IOM, 2021).

Geçici korumanın uzun süreli bir göçe dönüşmemesi ve geri dönüş odaklı olması için zaman sınırlaması belirtilmesi önemlidir fakat Türkiye’de bu hususta yapılan hukuki düzenlemelerde bir zaman sınırlamasından söz edilmemektedir. Uluslararası alanda en fazla 5 yıl ile sınırlı tutulması önerilmektedir (Arıkan, 2021, s. 1438). Suriyelilere dair her yıl düzenli olarak yayınlanan “Suriyeliler Barometresi” araştırmasının yürütücüsü Prof. Dr. Murat Erdoğan (Erdoğan, 2022, s. 251) son yayınlanan çalışmada geçen 10 yılda Türkiye’de inşa edilen hayatlara ve Suriye’de devam eden çatışma ortamına değinerek, Suriyelilerin geri dönme fikrine ilginin azaldığını belirtmektedir.

2.2.2. Yerel Entegrasyon

Yerel entegrasyon sığınılan ülkede başta temel hak ve hizmetlere erişebilmeyi; kültür, kimlik ve değerlerin korunması ile topluma dahil olarak ev sahibi topluluk ile karşılıklı olarak uyumun sağlanması şeklinde ifade edilebilir (Aygün & Memişoğlu, 2021, s. 135). Mültecilerin göç sonrasında sığındıkları ülkede kalıcılıklarını, kültürel değerleri koruyarak sınırları içerisinde bulunan ülkeye uyumu ifade eder. Entegrasyon süreci çok yönlüdür ve nesillerce süreklilik gerektirir.

Entegrasyon politikaları üretilirken hukuki, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarda çalışmalar yürütülmelidir (Refworld, 2002). Yerel entegrasyon, hukuki anlamda ev sahibi ülkenin kendi vatandaşlarına orantılı olarak mültecilere tanınan hakları genişletmesi olarak görülmektedir. Bu süreç sıklıkla kalıcı ikamet iznine erişim ve sonrasında vatandaşlık hakkına erişim ile sonuçlanmaktadır (Aygün & Kaya, 2016, s. 103-104). Sosyal boyutta ise ev sahibi halk ve mültecilerin karşılıklı olarak birliktelik ve barışı desteklemesi, beraber yaşam ortamı oluşturmak için şarttır. Yerel entegrasyonun sağlandığı bir alanda mültecilerin mülteci olma durumları ile ayrımcılığa uğramaması beklenir (Crisp, 2004, s. 2).

İstihdam sürecine dahil olabilmış mülteciler, kendi hayatlarını idame ettirebildikleri gibi entegrasyonun kalıcı çözüm yolu haline gelmesi durumunda, ev sahibi ülke için de değer üreten bir kaynak haline gelirler. Ekonomik anlamda entegrasyonun inşasında mesleki beceri kazandırma ve istihdam oranının artırılması destekleyicidir (Arıkan, 2021, s. 1442).

Buz ve Korç'a (2021, s. 201) göre; yerel entegrasyon sürecinde göç eden kişiler ile birlikte yerel halkın sürece katılımı da önemlidir. Yerel halkın entegrasyon sürecine bakışı kendilerine sağlanan hak ve hizmetlerdeki değişimlere göre şekillenme eğilimi gösterebilir. Bu durum entegrasyon sürecini zorlaştırabilir. İzlenen politikalarda doğru bilgilendirme kanallarının genişletilmesi gerekir.

2.2.3. Yeniden Yerleştirme

Yeniden yerleştirme, bireylerin gönüllü geri dönüş yapamadığı ve aynı zamanda bulundukları ülkede ciddi hassasiyetler sebebi ile yaşam şartlarının güçleşmesi halinde seçenek haline gelen bir çözüm yoludur. UNHCR'a (2021, s. 6) göre bulundukları ülkede öldürülme riski bulunan, kronik olarak tehdit altında olan

yahut kritik sağlık hassasiyeti olup tedaviye çeşitli sebeplerle erişemeyen en savunmasız durumdaki mülteciler için yeniden yerleştirme planlanabilir.

2022 yılında önceki yıllarda var olan çatışma ortamları artarak devam etmiştir. Afganistan, Ukrayna gibi ülkelerde güvenlik endişelerinin artması ile zorla yerinden edilen kişiler artmaya devam etmiştir. Yerinden edilmiş kişilerin sıklıkla az gelişmiş yahut gelişmekte olan ülkelere göç ettikleri görülmektedir. Gelişme süreci devam eden ülkeler için mülteciler ekstra bir ekonomik sorumluluğu beraberinde getirmektedir (UNHCR, Projected Global Resettlement Needs, 2023, s. 12). Uluslararası sözleşmelere göre ev sahibi ülkeler mültecilere sağlık, eğitim gibi temel haklara erişimi garanti etmelidir. Fakat bu hakları sağlamanın ortaya çıkardığı ekonomik sorumluluk oldukça geniştir.

Yeniden yerleştirme süreci sivil toplum kuruluşlarının da desteği ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin mülakatları ile yeniden yerleştirme prosedürlere uygun mültecileri tespit etmesi ile başlamaktadır. Uluslararası G rgt de süreç içerisinde önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Örgüt Amerika, Avustralya, Kanada ve Avrupa Birliği lkeleri ile birlikte 20'den fazla ülkeyle iş birliği sayesinde yeniden yerleştirme programı yürütmektedir. Mültecilerin nc ülkeye gitmeden önce oryantasyona tabii tutulması, seyahat planlaması yapılması ve varış ülkesinde koruma desteklerine erişmeleri sağlanır. Yolculuk esnasında yaşlı bireyler ve refakatsiz çocuklar için bireysel refakatçi ve ihtiyaç halinde medikal malzeme sağlanması, doktor refakati de zaman zaman sağlanan hizmetlerdendir (IOM Türkiye, 2023).

2020 yılında yeniden yerleştirme ihtiyaç duyan 1.44 milyon mülteci tespit edilmiş olsa da ancak 22.800 mülteci üçüncü bir ülkeye yerleştirilebilmiştir (UNHCR, 2021, s. 6).

2.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Hakları Ve Sosyal Destek Mekanizmaları

Çalışmanın nc bölümünde Uluslararası Mevzuatta Mülteci Hakları, Ulusal Mevzuatta Mülteci Hak ve Yükümlülükleri ve Suriyeliler İçin Sosyal Yardım ve Destek Programları başlıkları ile geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin güncel yaşam koşullarının hukuki ve sosyal arka planının incelenmesi amaçlanmıştır.

2.3.1. Uluslararası Mevzuatta Mülteci Hakları

İnsanlığın ilk zamanlardan beri hareket halinde olması sebebi ile mülteci hukuku oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Araştırmalar sonucunda milletlerarası hukukun önemli alanlarından biri olan mülteci hukukunun M.Ö 2000 tarihine dayandığı anlaşılmıştır. Net bir tanımlama olmasa da mülteci kavramından bahsedildiği görülmektedir (Odman, 1995, s. 6).

Sığınma ihtiyacı daha eski yıllara karşın özellikle 1912 Balkan Savaşı, 1914-1918 yılları arasında gerçekleşen Birinci Dünya Savaşı ve 1917 Rus İhtilali gibi olaylar sebebi ile çok sayıda insanın gerek can güvenliği ihtiyacı gerek temel ihtiyaçları karşılama amacı ile yer değiştirmek zorunda kalması ile insanlık sorunu haline gelmiştir (Odman, 1995, s. 15). Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı ile birlikte yıkılması sonrası Avrupa'ya doğru hızlanan yer değişiklikleri faşist politikalar ile birlikte İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde de devam etmiştir. Savaş sonrası ise en üst seviyeye erişmiştir. Bu dönemde Avrupa'da 20 milyon kişinin zorunlu olarak yer değiştirdiği bilinmektedir (Peker & Sancar, 2007, s. 4-5). Yer değiştiren bireylerin sayısal çokluğu ile alanda düzenlemelere ihtiyaç aynı oranda artmıştır. Göç hareketlerinin yoğunluğuna karşın uluslararası kurumların henüz aktif olmamasından da kaynaklı olarak mülteci tanımlaması ve temel haklar konusunda düzenleme yapılamamış, yapılan düzenlemeler daha çok insani yardım, sosyal sorumluluk temalarında sınırlı kalmıştır.

Bu dönemlerde gerçekleştirilen mülteci odaklı ilk kurumsal çalışmanın 1921 yılında Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün Milletler Cemiyeti'ne başvurusu ile birlikte Rus mültecilere destek olma amacı ile başladığı bilinmektedir. Mülteciler Uluslararası Nansen Ofisi adı ile kurulan örgüte yüksek komiser ünvanı ile Fridjof Nansen liderlik etmiştir. Bu dönemde mültecilerin resmi işlemlerde kullanması amacıyla Nansen Pasaport'u adı verilen belge düzenlenmiştir (Çiçekli, 2014, s. 223). Milletler Cemiyeti tarafından yüksek komiser olarak görevlendirilen başka bir isim ise James McDonald olmuştur. McDonald 1933-1935 yıllarında görev almış olup Milletler Cemiyeti'nin etkisizliği sebebi ile görevinden istifa etmiştir. McDonald mülteci sorununun siyasi sebeplere dayandığını vurgulayan ilk kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özcan, 2005, s. 6). 28 Ekim 1933'te Uluslararası Nansen Ofisi'nin

tasarısıyla “Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme” Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşme mültecilerin temel haklarını düzenleyen ilk çok taraflı sözleşmedir ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne dayanak sağlamıştır (Jaeger, 2001, s. 730).

Hala aktifliğini koruyan “Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Kurulu” (BMMYK), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1950 yılında İkinci Dünya Savaşı sonrasında evlerini kaybeden milyonlarca insana yardım etmek amacıyla kurulmuş olup güncel durumda 137 ülkede çalışmaktadır (UNHCR, 2023). BMMYK’nın kurulumundan hemen sonra “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme” 1951 tarihinde Cenevre’de 26 ülke tarafından kabul edilmiş, 1954 yılında ise yürürlüğe girmiştir. Sözleşme kaynaklarda sıklıkla Cenevre Sözleşmesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci tanımı yapılmış fakat tanımlama sınırlamalar barındırmıştır (Ergüven & Özturanlı, 2013, s. 1016-1017).

Barkın’a göre (2014, s. 334) 1951 Cenevre Sözleşmesi mülteci hukukunun anayasası sayılabilecek kadar önem arz etmektedir. Sözleşmenin hazırlanmasındaki amacın Sovyetler Birliği’nden kaçan bireylerin haklarının korunması olması sebebi ile sözleşme yürürlüğe girdiğinde derin sınırlamalar mevcuttu. Sözleşmeye göre ancak 1951 yılından önce Avrupa’da meydana gelmiş olaylardan ötürü ülkesini terk etmek zorunda kalan bireyler mülteci statüsü için değerlendirilebilecektir. Bu durum sözleşmenin mülteci tanımlamasını yaparken zaman ve yer kısıtlaması yaparak sığınma ihtiyacı bulunan diğer bireyleri kapsamadığını göstermektedir. Bu durum taraf ülkelerin sorumluluklarını sınırlama ihtiyacı ile ortaya çıkmış olup güncel olaylar ile birlikte artan sığınma taleplerine çözüm bulma amacı ile sınırlılıkların yeniden gözden geçirilmesi gerekmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile 1951 öncesi gelişen durumlar ve Avrupa’da meydana gelen olaylar kısıtlamaları kaldırılmış olup Cenevre Sözleşmesi genişletilerek yer ve zaman bağlamlı sınırlamalar kaldırılmıştır (Odman, 1995, s. 41). 1967 Ek Protokolü ile mülteci tanımı genişletilmiş olsa da kıtlık, doğal afetler vb. durumları kapsamaması sebebi ile pratikte hala dar kapsamlıdır (Barkın, 2014, s. 338).

2.3.2. Ulusal Mevzuatta Mülteci Hak ve Yükümlülükleri

1934 İskan Kanunu esasen göçmenler teması ile hazırlanmış olsa da bazı hususlarda mülteci tanımı ile kesişen noktalara değinmesi sebebi ile mültecilerle ilgili ilk yasal düzenleme olarak sayılabilir (Barkın, 2014, s. 350).

İskan Kanunu'na göre (1934) “Türkiye’de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zorunluktan dolayı geçici oturmak üzere sığınanlara mülteci denir.” İskan Kanunu göçmen ve mülteci tanımlaması yapsada asıl amacı soy bağı olan bireylerin ülkeye yerleştirilerek Türk kültür yapısına uymalarının sağlanması olmuştur. Bu bağlamda kanun asimilasyon politikası ile tasarlanmıştır (İçduygu, Erder, & Gençkaya, Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 2014).

1994 yılında ise “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiş, uygulamalar yönetmelik dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Yönetmelik Cenevre Sözleşmesi esas alınarak hazırlanmış olup, Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü hakkı tanırken Avrupa dışından gelen kişileri sığınmacı olarak tanımlamıştır. Cenevre Sözleşmesinde sığınmacı tanımlaması yapılmadığı düşünülürse yönetmelik bu hususta sözleşmeden ayrılmaktadır (Ocak, 2019, s. 365-367). Sözleşmede sığınma ayrıca bir statü olarak görülmüş olup genel kabul görür tanımdan ayrılmıştır. Sığınmacı kavramı statü olarak değil mülteci statüsü kazanmak amacı ile başvurmuş ancak başvuru işlemi henüz sonuçlanmamış kişiler için kullanılmaktadır (Çiçekli, 2014, s. 238).

Yönetmelik tarih boyunca jeopolitik konumu sebebi ile Ortadoğu’dan Avrupa’ya yolculuk güzergahında geçiş ülkesi olarak yer alan; kimi zaman ise geçiş ülkesi değil hedef ülke olan Türkiye için yetersiz kalmıştır (Aybay, 2007, s. 109).

Göç hareketliliği bu alanda kapsamlı kanunları da gerekli kılmıştır. Özellikle 2011 yılında Suriye’de başlayan çatışma ortamı sonrası Türkiye’ye kitlesel göç akınları başlamış ve Türkiye Suriyeliler için hedef ülke konumuna gelmiştir (Demir I. E., 2020, s. 115). Rejim karşıtı gösterilerin artması ile Suriye halkının da can güvenliği kaygısı artmış başta komşu ülkelerden olmak üzere çok sayıda Suriyeli

sığınma talep etmiştir. Nisan 2011 tarihi itibarı ile 252 kişi grup halinde Hatay Yayladağ ilçesinden Türkiye'ye giriş yapmıştır. 252 kişi ile başlayan Suriyeli sığınmacı akını 2017 yılına kadar düzenli olarak artış göstermiştir (Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2021: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, 2022, s. 22). Türkiye 2014 yılından bu yana Dünya'da en yüksek sayıda mülteci barındıran ülke olma durumunu korumaktadır (IOM, 2020, s. 40).

Sezgin Tanrıkulu'nun 2013 yılındaki soru önergesine dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu (2013) tarafından verilen cevap niteliğindeki belgeye göre Türkiye'ye sığınmış olan Suriye vatandaşlarının statüsüne ilişkin düzenlenmiş ilk yasal belge "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge"dir.

Suriye krizi ile birlikte giderek artan mültecilerin hak ve sorumluluklarının yasal düzenlenmesi hususunda var olan hukuki düzenlemeler yetersiz kalmıştır. Bu yetersizliğin giderilmesi amacı ile 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiştir. YUKK' un yürürlüğe girmesinden önce göç alanındaki düzenlemeler Cenevre Sözleşmesi ve 1994 Yönetmeliğine bağlı kalınarak gerçekleşmekteydi. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile mevzuattaki dağınıklık giderilmiştir (Ocak, 2019, s. 389). Kanun ile birlikte mültecilik alanında ilk kez bu kadar kapsamlı bir yasal düzenleme oluşturulmuştur. YUKK daha önce iç hukukumuzda yer almayan tanımlamalar içermektedir. Kanuna göre uluslararası koruma mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma başlıkları ile tanımlanmıştır (Erdoğan, 2022, s. 27). Kanunda yer alan şartlı mülteci tanımlaması 1994 Yönetmeliğindeki sığınmacı kavramına denk düşmektedir (Ocak, 2019, s. 389). YUKK yabancıların ülkeye giriş, çıkış, hak ve sorumluluklarını tanımlamakta, uluslararası koruma başvurusu konusunu kapsamakla birlikte 91. Maddesinde sınırlardan toplu olarak geçen ve haklarında bireysel işlem yapılamayacak durumdaki yabancılar için "geçici koruma" sağlanabileceğinden bahsetmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyelilerin geçici koruma altında olmalarının kanun boyutundaki yasal dayanağı YUKK'un 91. Maddesidir. Kanunun 103. Maddesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş olup genel müdürlük statüsü 2021 tarihinden itibaren başkanlık olarak güncellenmiştir. (TBMM, 2013) Türkiye'deki yabancıların ikamet izni, uluslararası koruma başvurusu vb. tüm

işlemleri ile göç alanında politikalar üretilmesi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği gerçekleştirilmesi Göç İdaresi Başkanlığı ve bağlı bulunan taşra teşkilatları tarafından yürütülmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Kanunun 4. Maddesi ise geri gönderme yasağını şu şekilde tanımlamıştır:

“Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.” (TBMM, 2013)

13 Ekim 2014 tarihinde ise Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısının hızla artması sebebi ile YUKK tek başına yeterli kalmadığından Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik Suriyelilerin korunma ve Türkiye’de kalış hakkının geçici olduğunu ve bireylerin uluslararası koruma başvurusu yapamayacağını vurgulamaktadır (Uzun A. , 2015, s. 113). Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçiş Hükümleri başlığı altında yer alan geçici madde 1’e göre 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye’den Türkiye’ye gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşları, mülteci yahut vatansız olarak Suriye’de yaşayarak ilgili tarihten sonra Türkiye’ye gelen bireyler geçici koruma altına alınırlar. Yönetmeliğin altıncı maddesi ise geri gönderme yasağına dayanaklık etmektedir (TBMM, 2014).

2.3.3. Suriyeliler İçin Sosyal Yardım ve Destek Programları

Geçici koruma altındaki Suriyeli bireyler başta mülteci olmanın getirdiği hassasiyetler olmak üzere çeşitli hassasiyetlere sahip kırılgan gruplar arasında yer almaktadır. Bu sebeple hem Türkiye Cumhuriyeti Devleti hem de birçok yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşu tarafından sosyal destek programları yürütülmektedir. Çok sayıda sosyal yardım ve destek programlarından öne çıkanlar Sosyal Uyum Yardımı, Şartlı Eğitim Yardımı, Adli Yardım Hizmetleri, Sağlık ve Psikososyal Destek, Geçim Kaynakları ve Sosyal Uyumu Destekleyici Çalışmalar başlıkları altında ele alınmıştır.

2.3.3.1.Sosyal uyum yardımı

Türk Kızılay, ulusal ve uluslararası paydaşları ile birlikte Sınır Ötesi Operasyon Programı vasıtasıyla Suriye’nin Afrin, İdlip, Halep, Rasulayn ve Tel

Abyad bölgelerinde yardım faaliyetlerini sürdürmektedir. Kızılay'ın bölgedeki başlıca projeleri: briket ev yapımı, hastane, yetimhane, sevgi mağazası, çadır kampları ve sıcak yemek dağıtımı olarak sayılabilir.

Kızılay Sınır Ötesi Operasyon Programı ile halen Suriye'de yaşamlarına devam eden bireylere sosyal yardım ulaştırırken aynı zamanda Türkiye içerisinde geçici barınma merkezleri ve şehir içerisinde serbest ikamette yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli bireyler için de çeşitli yardım hizmetleri sağlamaktadır (Türk Kızılay, 2022).

Sosyal Uyum Yardımı (SUY) dünyada sağlanan nakit temelli destek programları içerisinde süresi ve yararlanıcı sayısı bakımından en büyük nakit temelli destek projesidir. SUY'un yararlanıcı kitlesini geçici barınma merkezleri dışında yaşayan uluslararası koruma ve geçici koruma altındaki bireyler ve insani ikamet izni sahibi bireyler oluşturmaktadır. SUY programının finansörü Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi (ECHO)'dur. ECHO dışında çeşitli uluslararası ve ulusal iş birlikleri bulunmakla birlikte bireylere sağlanan nakit desteği Kızılaykart aracılığı ile ulaştırılmaktadır. Projenin nakit temelli olmasının amacı ise bireylerin onurunun zedelenmesini önlemek ve çeşitli ihtiyaçlarına kendi tercihleri doğrultusunda yanıt vermektir (Türk Kızılay, 2021, s. 74-75). Şubat 2023 itibari ile ilgili şartları taşıyan hanelere kişi başı 300 TL tutarındaki nakit desteği Kızılaykart ismi ile bilinen banka kartına yatmaktadır. Kızılay projenin uygulama ortağı olmakla birlikte projenin finansörü ECHO'dur. Yapılan değerlendirmeler sonrası uygun görülen hassasiyet sahibi aileler Sosyal Uyum Yardımı'ndan faydalanabilmektedir. Hanelere sağlanan sabit ödeme dışında 3 ayda bir ailenin hassasiyet durumuna göre 100 ila 600 TL arasında değişen miktarlarda ek ödeme yapılmaktadır. Ağır engelli birey bulunan hanelere ise 1200 TL ek ödeme yapılmaktadır (Türk Kızılay, 2023).

2.3.3.2.Şartlı eğitim yardımı

Savaşın yıkıcı etkileri şüphesiz en çok çocuklar üzerinde yaralayıcı olmuştur. Suriyeli çocukların bir kısmı çatışma ortamı sebebi ile okullarını bırakmak zorunda kalmıştır. Göç sonrası ise ekonomik ve sosyal zorluklar beraberinde eğitim problemlerini getirmiştir. Dil problemi, akran zorbalığı, denklik problemleri sebebi ile çocukların bir kısmı Türkiye'de eğitime dahil olamamış veya erken okul terki deneyimlemişlerdir (Gencer, Göç ve Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli

Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler, 2017, s. 839). Göç süreci Türkiye’ye birçok alanda sorumluluk yüklemiştir. Bu sorumlulukların başında Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu yer almaktadır. Eğitime entegrasyon dil problemi, uyum sorunları, öğretmen eksikliği, müfredat kargaşası, yoksulluk ve çocuk işçiliği gibi başlıkları da gündeme getirmiştir (Çerçi & Canalıcı, 2019, s. 65).

Suriyeli çocukların eğitimi hususunda Türkiye’de çeşitli çalışmalar denenmiştir. Göçün ilk yıllarında geçicilik, misafir vurgusu oldukça fazla dile getirilmiş olup bireylerin birkaç yıl içerisinde geri dönme ihtimali olduğu düşünülmektedir. Bu gibi sebeplerle ilk yıllarda geçici eğitim merkezlerinde Arapça eğitim sağlanırken geri dönme umudunun azalması ve geçen yılların sosyal uyumu zorunlu kılması ile birlikte yerel devlet okullarında Türkçe eğitim sağlanmaya başlanmıştır (Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2019). Çocukların eğitime devamının sağlanması için çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalardan biri ise Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı çocukların halihazırda yararlanabildiği Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı’nın kapsamının genişletilmesi olmuştur. Çeşitli ülkelerde uygulanan “Şartlı Nakit Transferi” 2001 ekonomik krizi sonrasında Dünya Bankası’nın finansmanlığında 2002 yılında pilot uygulama olarak Türkiye’de de uygulanmaya başlamıştır. Uygulama 2003 yılında Türkiye geneline yaygınlaştırılmıştır. 2007 yılından bu yana ise devlet kaynakları ile finanse edilmektedir (Toklucu & Dama, 2018, s. 8)

Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) programı, 2017 yılı itibarıyla Türkiye’de ikamet eden özel ihtiyaç sahibi yabancı uyruklu çocukları da kapsamaya başlamıştır. ŞEY Programı ECHO, ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu ve Norveç Hükümeti tarafından finanse edilmekte; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Kızılay ve UNICEF ile yürütülmektedir. Program ile birlikte okul terki yüksek olan çocuklara cinsiyet ve eğitim düzeyine göre değişen miktarlarda nakit desteği sağlanmaktadır. Nakit desteği okula düzenli devam şartı ile sağlanmaktadır. Bir ay içerisinde 4 günden fazla devamsızlık yapan öğrenciler program dışında bırakılmaktadır. Aynı zamanda program yararlanıcıları için Kızılay Toplum Temelli Göç Programları tarafından koruma hizmetleri kapsamına dahil edilmektedir (Türk Kızılay, 2021, s. 75). Anaokulu ve 8. Sınıf aralığındaki kız çocukları için aylık 60 TL, erkek çocukları için 55 TL; lise düzeyindeki kız çocukları

için aylık 90 TL, erkek çocukları için ise aylık 70 TL ödeme Kızılaykart aracılığı ile sağlanmaktadır (Türk Kızılay, 2023).

2.3.3.3.Adli yardım hizmetleri

Maddi imkanları avukat tutmak için yetersiz olduğu tespit edilen mülteciler başvuruları halinde adli yardım hizmetinden yararlanabilmektedir. Bireylerin adli yardım hakkının yasal dayanağı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Adli yardım talepleri kişinin bulunduğu ildeki baro tarafından alınmaktadır. Uluslararası koruma başvurusunun reddi, sınır dışı kararı, idari gözetim kararı, boşanma, aile içi şiddet, velayet vesayet gibi konularda adli yardım desteği sağlanabilmektedir. Geri gönderme merkezinde tutulan bireyler ise yetkililere taleplerini dilekçe ile iletmeleri halinde adli yardım hizmetinden yararlanabilmektedir (Mülteci Hakları Merkezi, 2021). Baroların adli yardım hizmetine ek olarak mültecilerle çalışan çok sayıda sivil toplum kuruluşu ücretsiz hukuki destek hizmeti sunmaktadır.

2.3.3.4.Sağlık ve psikososyal destek

20 ilde faaliyet gösteren Kızılay Toplum Merkezleri bünyesinde psikiyatristler, psikologlar, çocuk gelişim uzmanları, sağlık danışmanları, sosyal hizmet uzmanları çalışmaktadır. Çeşitli alanlardaki meslek elemanları tarafından ihtiyaç duyan mülteciler için sağlık danışmanlıkları, psiko-sosyal destek hizmetleri ve eğitimler düzenlenmektedir. Acil durumlar için ise çeşitli medikal malzeme desteği sunulabilmektedir (Türk Kızılay, 2023).

2015 yılından bu yana Avrupa Birliği finansmanlığında ve Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı iş birliğinde devam eden Sıhhat Projesi kapsamında 29 ilde 181 Göçmen Sağlığı Merkezi ve 10 Toplum Ruh Sağlığı Merkezi açılmıştır. Merkezler 4000'e yakın sağlık çalışanı ile birlikte birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetleri sağlamaktadır. Ek olarak psikososyal destek çalışmaları ve üreme sağlığı çalışmaları da Göçmen Sağlığı Merkezleri bünyesinde devam etmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2023). Göçmen Sağlığı Merkezleri ve Kızılay Toplum Merkezi dışında çeşitli yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları da psikososyal destek ve sağlık hizmetleri sunmaktadır.

2.3.3.5. Geçim kaynakları ve sosyal uyumu destekleyici alışmalar

Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) kurs programı geliştirilmiştir. Program 8 saatten oluşmakta olup Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde çalışan öğretmenlerin yürütücülüğünde devam etmektedir. SUYE programının içeriğinde Türkiye tarihi, Türkiye'nin kültürel ve coğrafi yapısı, gelenekleri, ahlak ve toplumsal kuralları, mültecilerin hak ve yükümlölükleri, sağlık ve eğitim hizmeti olanakları, hukuki konular, çocukların mahremiyeti ve geçim kaynaklarına erişim imkanları başlıkları yer almaktadır. Programa yetişkin Suriyeli bireylerin katılımı ve katılımcıların eğitim sonrası yerel halkla uyum sürecinin desteklenmesi beklenmektedir (Sarı, Ok, Aksanyar, Kadioğlu, & Uylaş, 2021, s. 192).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitim Merkezleri çeşitli meslek edindirme kursları düzenlemektedir, kurslar katılımcı sayısı ve talebine göre, kurumun imkanına göre değişiklik göstermektedir. Halk Eğitim Merkezi mesleki kurslarından Türk vatandaşları gibi mülteciler de yararlanabilmektedir (UNHCR, 2023). Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin illerinde Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu iş birliği ile Expertise France ve EDUSER tarafından yürütölen İstihdam için Mesleki Eğitim Programı (İMEP) örgün eğitime devam etmeyen 14-17 yaşı grubundaki çocukların katılımını hedeflemektedir. Program mesleki eğitim ve ıracılık eğitimleri ile iş gücü piyasasının ihtiyacı doğrultusunda sürdürölebilir geçim kaynakları alanı yaratmayı hedeflemektedir (İMEP, 2023). Kodluyoruz Programı, Hayata Destek Derneği ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) iş birliğinde Sosyo-Ekonomik Güçlendirme ve Sürdürölebilirlik Projesi mültecilere ve yerel halka bilişim alanında düzenlediği eğitimler ve staj programı ile birlikte kalıcı istihdam sağlamayı hedeflemektedir (Marmara Belediyeler Birliği, 2023).

Bahsi geçen projeler geçim kaynakları ve sosyal uyum başlığında yalnızca bazı öne çıkan örnekler olmakla birlikte 2011 yılından bu yana kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çok sayıda mesleki eğitim kursu ve sosyal uyum faaliyeti gerçekleştirilmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Katılımcı görüşlerinin derinlemesine analiz edilebilmesi amacı ile nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Fenomenolojik desen ile katılımcıların kalıcı çözüm yollarına bakış açılarının sosyal destek mekanizmalarına göre nasıl şekillendiği incelenmiştir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma verileri Nisan – Mayıs 2023 tarihleri arasında Bursa ilinde toplanmıştır. Bursa ilinde 170.566 kayıtlı Suriyeli birey yaşamakta olup 81 il içerisinde en fazla geçici koruma altındaki Suriyeli'nin yaşadığı 7. İl Bursa ilidir ki (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023) bu sebeple tercih edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Evreni- Örneklemi

Araştırma evrenini Bursa ilinde yaşayan geçici koruma kimlik belgesi sahibi 18 yaş üstü Suriyeli bireyler oluşturmaktadır. Katılımcılara kartopu tekniği ile ulaşılmış olup 20 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri

Bursa iline kayıtlı geçici koruma kimlik belgesi sahibi Suriyeli 20 birey araştırmaya dahil edilmiştir. 18 yaş altındaki bireyler ve psikolojik / psikiyatrik destek süreci devam eden bireyler araştırma dışında bırakılmıştır. Kartopu tekniği ile ulaşılan 22 katılımcıdan 2 katılımcı psikolojik destek sürecine devam etmesi sebebi ile araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.5. Araştırma Soruları

Çalışmanın ana problemini “Sosyal destek mekanizmalarının varlığı geçici koruma altındaki Suriyelilerin kalıcı çözüm yollarına bakış açılarının şekillenmesinde nasıl bir etkiye sahiptir?” sorusu oluşturmaktadır. Çalışmanın alt problemleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Gönüllü geri dönüşe olumlu / olumsuz bakış açılarını oluşturan etmenler nelerdir? Bu etmenlerin kalıcı çözüm yolları açısından itici, çekici gücü nedir?
- Kalıcı çözüm seçeneği olarak sosyal uyum seçeneğinin itici / çekici gücü nedir?
- Yeniden yerleştirme uygulaması kalıcı çözüm seçenekleri içerisinde ne kadar erişilebilir görülmektedir?

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu sosyo-demografik özellikler, menşe ülke ile bağlantı, sosyal destek mekanizmaları ve kalıcı çözüm yollarına bakış açıları başlıklarından oluşan dört bölümden oluşmaktadır. Formda toplam 26 soru bulunmaktadır.

3.7. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmaya dahil olan katılımcılara kartopu örneklem ile ulaşılmış olup, görüşmeler mahremiyete dikkat edilerek katılımcıların evlerinin bahçelerinde, kahvehane, cafe vb. işletmelerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

3.8. Veri Analizi

Araştırma verilerinin analizi için gerçekleştirilen 20 görüşme yazıya aktarılarak 20 belge oluşturulmuştur. Oluşturulan belgelerdeki ham veriler MAXQDA 2022 programından yararlanılarak kodlanmıştır. Kodlamalar sosyal destek mekanizmaları, sosyal uyum, gönüllü geri dönüş ve yeniden yerleştirme ana temaları altında yapılmıştır.

Sosyal destek mekanizmaları teması altında Türkiye’de kalış süreleri, Suriye’de akrabaların varlığı, düzenli etkinlik / kurs katılımı, sosyal yardım geçmişi, komşularla iletişim, Suriyeli akraba varlığı, yaşanan semtteki bireylerin uyruğu başlıkları ile kodlama yapılmıştır.

Sosyal uyum teması altında ise nefret söylemi ve ırkçılık, ekonomik zorluklar, karamsarlık, dil sorunu, istihdam kaygısı, geçici koruma süresi, siyasi kaygılar, il değişikliği zorluğu kodlamaları yapılmıştır.

Gönüllü geri dönüş temasında temel ihtiyaçlara erişim, güvenlik sorunu, hapse atılma korkusu askere alınma korkusu, savaş devam ediyor, zorla geri gönderilme korkusu, özlem duygusu alt kodları işlenmiştir.

Son olarak yeniden yerleştirme temasında ise düzensiz göç, ekonomik zorluklar, can güvenliği kaygısı, çaresizlik, öfke, gelecek kaygısı, yaratıcıya şükretme, Türkiye'ye şükran duygusu, kodları oluşmuştur.

Şekil 3. 1. Kod Bulutu

Şekil 3.1 ile veri analizinde oluşan kodlar görselleştirilmiştir. Görseldeki yazı boyutlarının büyüklüğü kodlama yoğunluğunu göstermektedir. Yazı boyutunun büyümesi kodun daha sık kullanıldığını ifade eder.

3.9. Araştırmanın Etik Onayı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 14.03.2023 tarih ve 2023-2 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

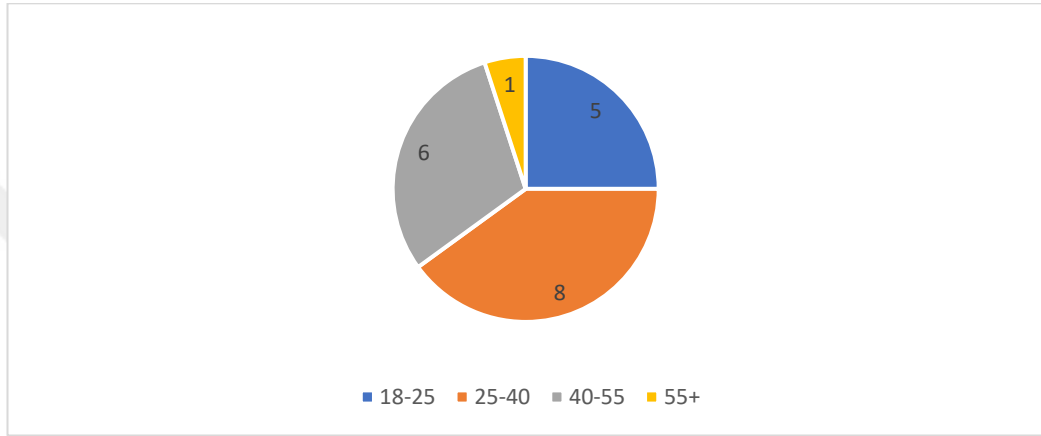
Araştırma rneklem grubunu oluşturan, Bursa ilinde yaşayan 20 geçici koruma altındaki Suriyeli katılımcı ve veri toplama tarihleri olan Nisan-Mayıs 2023 tarihleri ile sınırlıdır.

4. BULGULAR

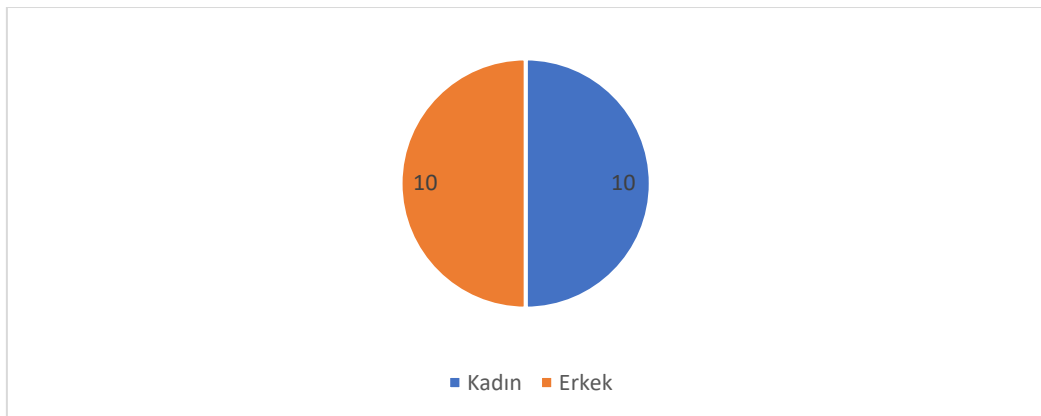
4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya dahil olan 20 katılımcının yaş aralığı, cinsiyet dağılımı, eğitim seviyesi, hane gelir seviyesi, Türkçe bilme durumlarını içeren sosyo-demografik özellikleri aktarılacaktır.

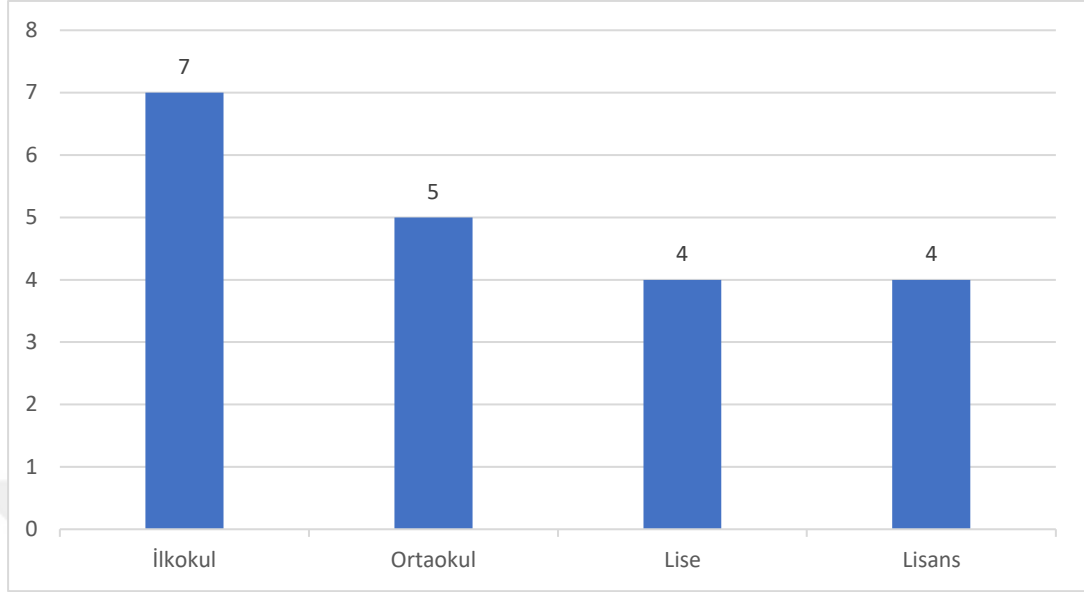
Şekil 4.1. Katılımcıların Yaş Aralıkları

Şekil 4.1’de aktarıldığı üzere çalışmaya dahil olan katılımcılardan 8’i (%40) 25-45 yaş aralığında olup, 6 (%30) katılımcı 40-45, 5 (%25) katılımcı 18-25 yaş aralığındadır. Yalnızca 1 (%5) katılımcının 55 yaş üstü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırma örnekleminin yoğunluğunu gençler ve orta yaş grubundaki yetişkinlerin oluşturduğunu söylemek mümkündür.

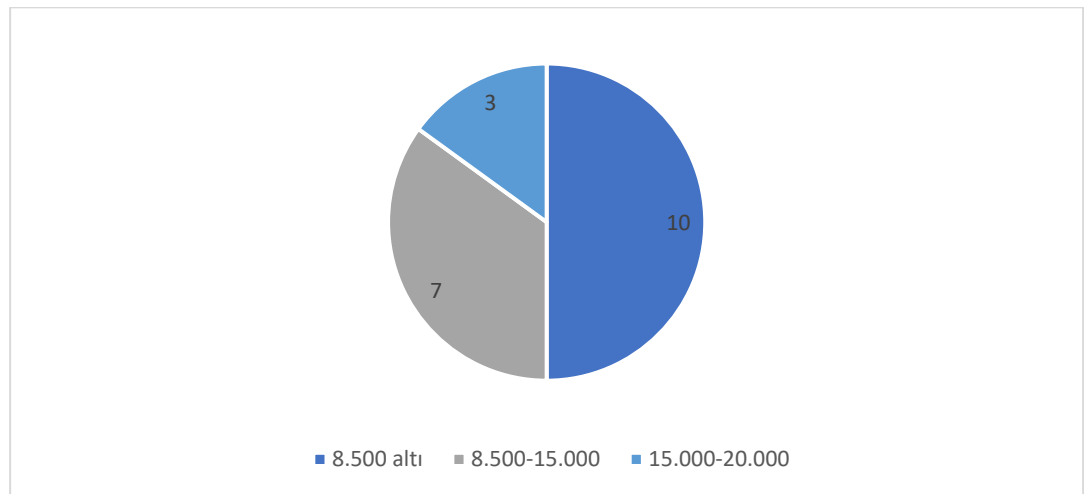
Şekil 4.2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Şekil 4.2’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil olan 20 katılımcının yarısı kadın yarısı ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

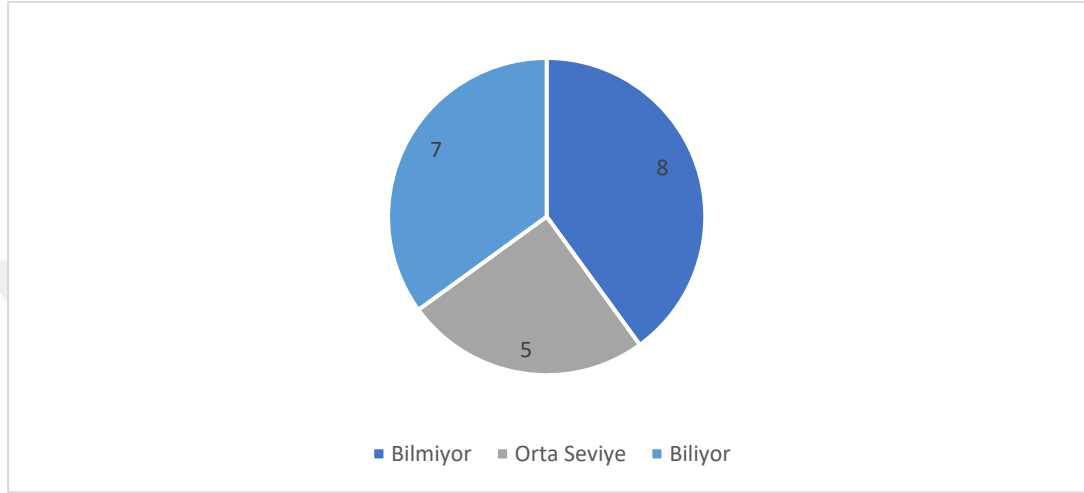
Şekil 4. 3. Katılımcıların Eğitim Seviyeleri

Katılımcıların eğitim seviyelerine bakıldığında 7 (%35) katılımcı ile çoğunluğun ilkokul seviyesinde eğitim geçmişi olduğu, 5 (%25) katılımcının ortaokul, 4 (%20) katılımcının lise, 4 (%20) katılımcının ise lisans mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma örnekleminin çoğunluğu ilkokul ve ortaokul eğitim seviyesine sahip bireylerden oluşmaktadır. 18-25 yaş grubu eğitimlerini Türkiye’de devam ettirirken, 25 yaş üstü katılımcılar sıklıkla Türkiye’de denklik problemi yaşadıklarını, işlemlerin oldukça meşakkatli olduğunu ifade etmiş, eğitimlerini Suriye’de aldıklarını belirtmiştir.

Şekil 4. 4. Katılımcıların Hane Gelir Seviyeleri

Araştırma saha çalışmasının uygulandığı tarihlerde Türkiye’de asgari ücret 8.506 TL olup bu sebeple katılımcıların gelir seviyeleri aktarılırken alt sınır olarak 8.500 TL seçilmiştir. 20 katılımcının 10 (%50)’ unun hane geliri asgari ücret tutarının altında kalırken 7 (%35) katılımcının aylık hane geliri 8.500-15.000 TL aralığında olup 3 (%15) katılımcının aylık hane geliri 15.000-20.000 TL aralığındadır.

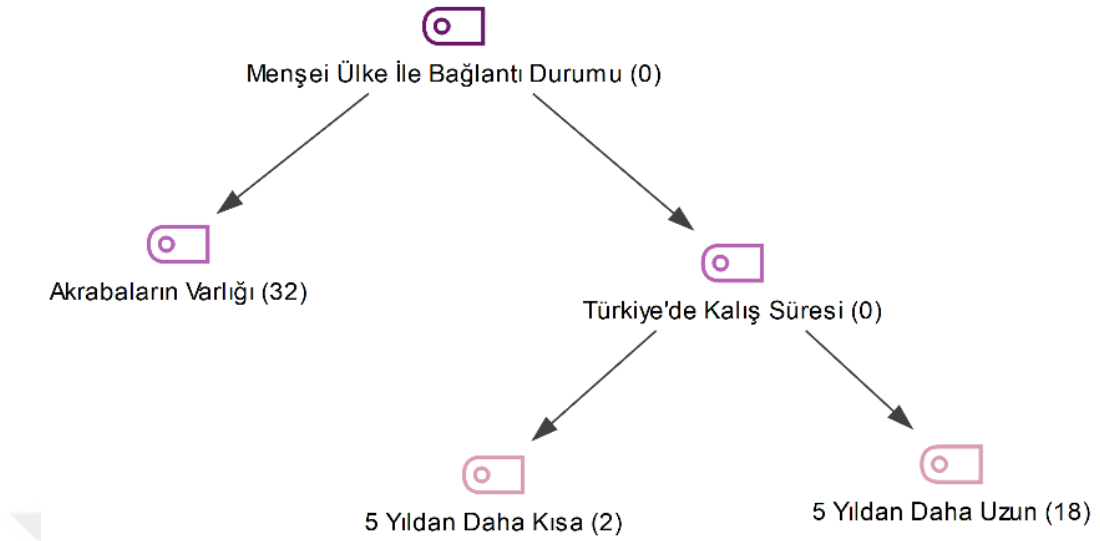
Şekil 4. 5. Katılımcıların Türkçe Seviyesi

Araştırmaya dahil olan katılımcıların Türkçe seviyeleri incelendiğinde 8 (%40) katılımcının Türkçe bilmediği, 5 (%25) katılımcının orta seviyede Türkçe bildiği, 7 (%35) katılımcının ise iyi seviyede Türkçe bildiği bulgulanmıştır.

4.2. Sosyal Destek Mekanizmaları

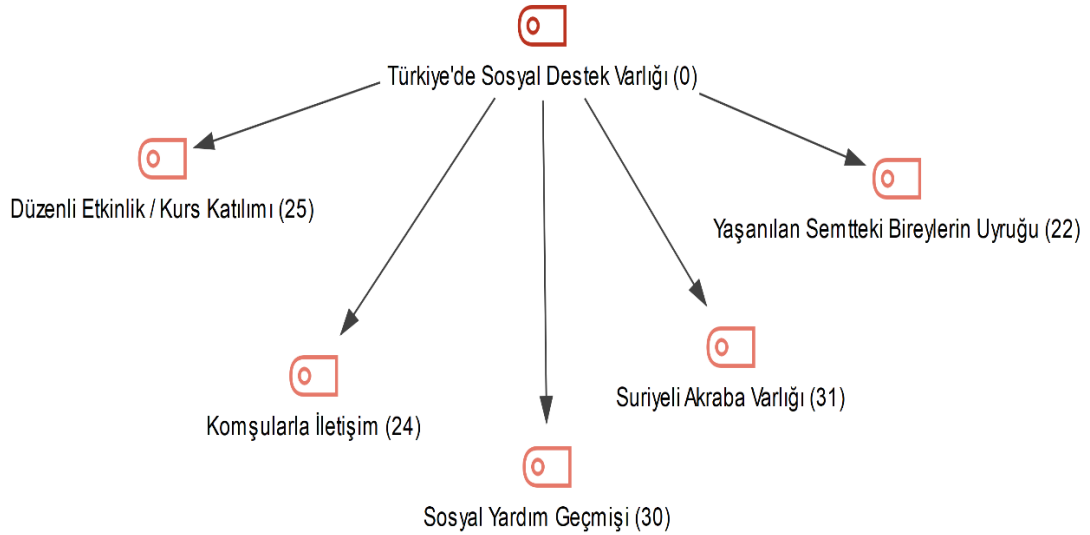
Bu başlık altında katılımcıların Türkiye’de kalış süreleri, Suriye’de akrabaların varlığı, düzenli etkinlik / kurs katılımı, sosyal yardım geçmişi, komşularla iletişim, Suriyeli akraba varlığı, yaşanan semtteki bireylerin uyruğu temaları incelenecektir.

Sosyal destek mekanizmaları kodu altında menşe ülke ile bağlantı durumu ve Türkiye’de sosyal destek varlığı alt kodları oluşturulmuş olup alt kodların istatistiği şekiller ile aktarılmıştır.

Şekil 4. 6. Menşe Ülke İle Bağlantı Alt Kodların İstatistiği

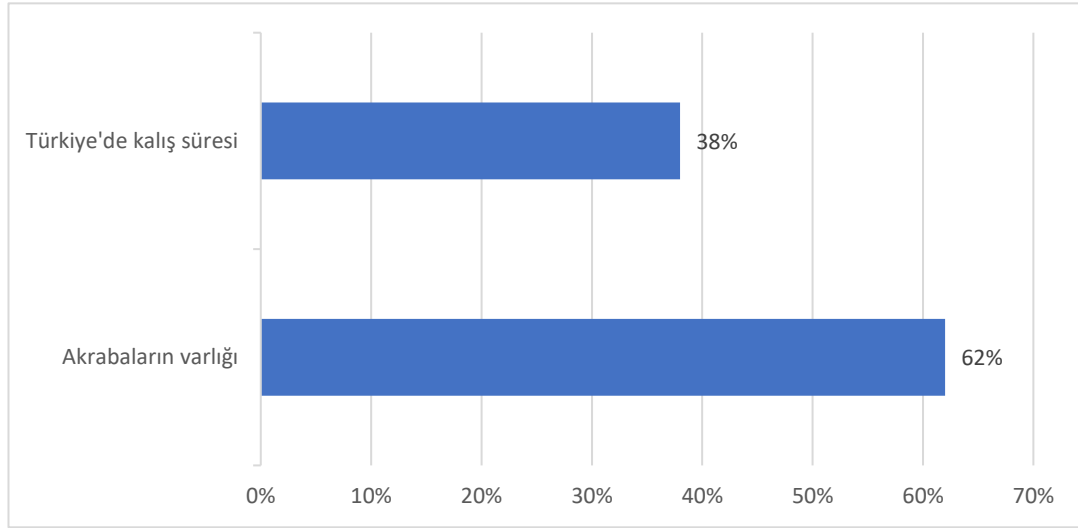
Şekil’ de Menşe ülke ile bağlantı koduna bağlı alt kodların istatistiği aktarılmaktadır. İstatistiğe göre Suriye’de akrabaların varlığı kodu 32 kez kodlanırken, 5 yıldan uzun Türkiye’de kalış süresi 18 kez, 5 yıldan kısa kalış süresi 2 kez kodlanmıştır.

Şekil 4. 7. Sosyal Destek Varlığı Alt Kodların İstatistiği

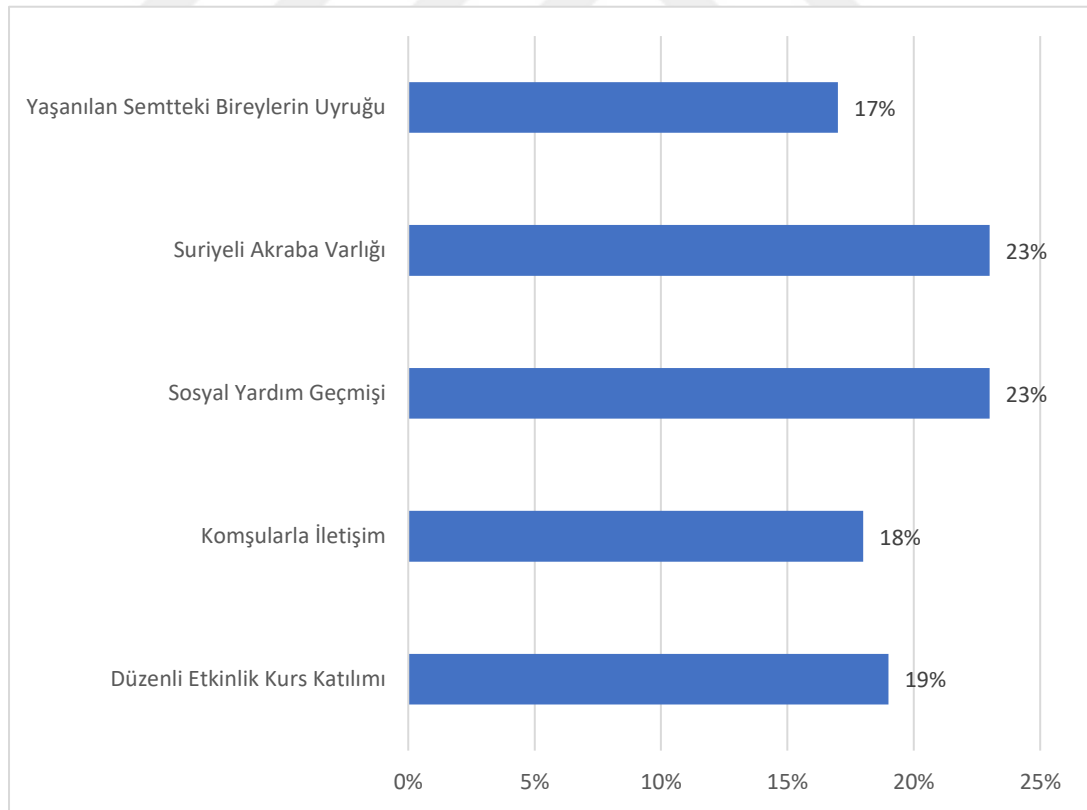
Şekil’ de Türkiye’de sosyal destek varlığı koduna bağlı alt kodların istatistiği aktarılmaktadır. Düzenli etkinlik kurs katılımı kodu 25 kez kodlanmış, Komşularla iletişim kodu 24 kez, sosyal yardım geçmişi 30 kez, Türkiye’de Suriyeli akraba

varlığı 31 kez, yaşanan semtteki bireylerin uyruğu kodu ise 22 kez kodlanmıştır.

Şekil 4. 8. Menşe Ülke İle Bağlantı Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

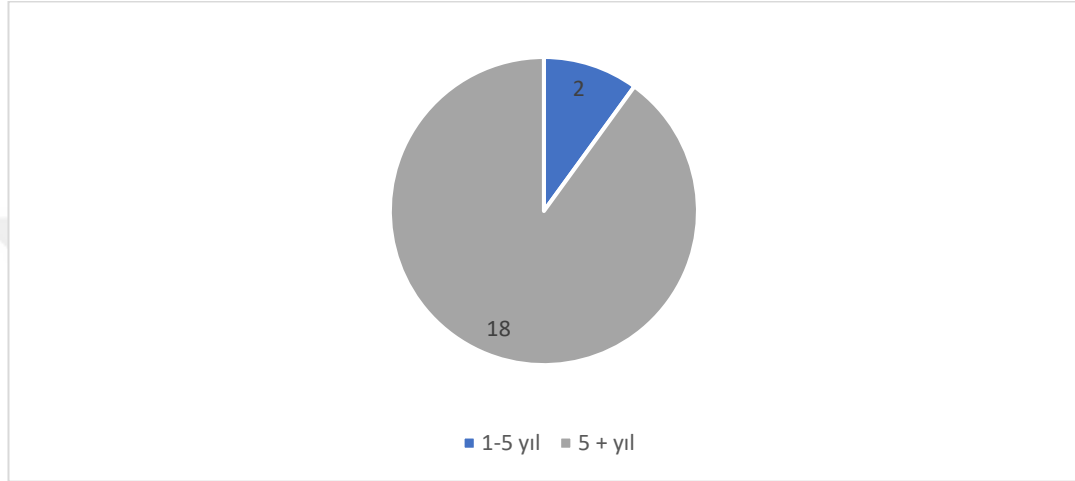
Menşe ülke ile bağlantı durumuna ilişkin alt kodların frekans dağılımı grafiğine göre akrabaların varlığı kodunun sıklığı % 62 olurken Türkiye’de kalış süresi kodunun frekans sıklığının % 38 olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4. 9. Sosyal Destek Varlığına İlişkin Frekans Dağılımı

Sosyal destek varlığına ilişkin frekans dağılımı grafiğine göre yaşanan semtteki bireylerin uyruğu kodunun frekans sıklığı %17; komşularla iletişim kodunun frekans sıklığı % 18; düzenli etkinlik kurs katılımı kodunun frekans sıklığı % 19 olarak tespit edilirken, Suriyeli akraba varlığı ve sosyal yardım geçmişi kodlarının frekans sıklığı %23 olarak tespit edilmiştir.

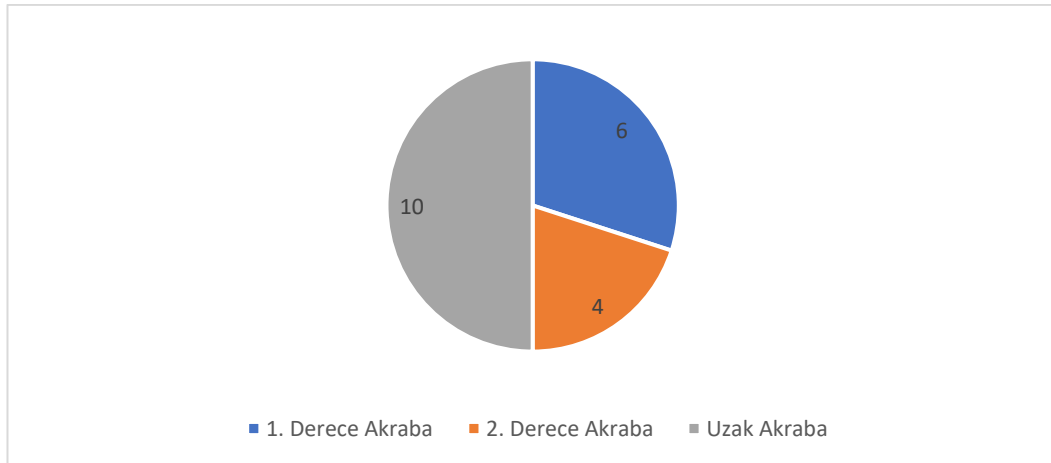
4.2.1. Türkiye’de Kalış Süresi

Şekil 4. 10. Katılımcıların Türkiye’de Kalış Süreleri

Araştırma katılımcılarının 18 (%90)’i 5 yıldan uzun süredir Türkiye’de yaşamını sürdürürken yalnızca 2 (%10) katılımcı 5 yıldan daha kısa süredir Türkiye’de yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların Türkiye’de kalış sürelerinin artması ile sosyal uyum seçeneğinin güçlenmesi beklenmektedir.

4.2.2. Suriye’de Akrabaların Varlığı

Şekil 4. 11. Katılımcıların Suriye’de Yaşayan Akraba Varlığı

Katılımcıların 6'sı Suriye'de anne, baba gibi birinci dereceden akrabalarının var olduğunu ifade ederken 4'ü ikinci dereceden akrabasının olduğunu, 10'u ise yalnızca uzak akrabalarının halen Suriye'de yaşamını sürdürdüğünü belirtmiştir. Katılımcılar akrabaları ile telefon üzerinden iletişim kurduğunu ancak yüz yüze görmeyi özlediklerini beyan etmiştir. Suriye'de hiç iletişimde bulunduğu kişi olmayan iki katılımcı mevcuttur. Suriye'de akraba varlığı kodu ile işlenmiş bazı katılımcıların aktarımları şu şekildedir:

“Annem, babam, kardeşlerim Halep'te yaşıyor hala. Telefonla her gün konuşuyoruz. Güvenlik sorunları sebebi ile görmeye gidemiyorum, onlar da gelemiyorlar.” (K-9)

“Anam babam hepsi de Halep'tedir. Arıyorum haftada birkaç kez. Telefonlar iyi ki var, yoksa ölümler mi sağlar mı haberimiz olmaz. Gurbet eskiden daha zormuş. Yine özlüyoruz da en azından haber alabiliyoruz.” (K-1)

“Kardeşim var, ayda bir iki kez görüşürüz. Çocuklarım bile halalarını doğru düzgün tanımazlar. Savaş olmasaydı Suriye'de bütün akrabalar birbirine gider gelir görüşürdü. Şükür canımız sağ ama eski günleri çok özlüyoruz. Ben kendi akrabalarımı tanıdım, gittim geldim çocukken ama benim çocuklarım kimsesiz gibi kaldı. Allah eksik etmesin bi bizler varız. Bize bir şey olsa onlara bakacak kimse bile yok.” (K-5)

“Eşimin babaanne ve dedesi halen Suriye'de yaşıyor. Hemen hemen 3 ayda bir telefonla ararız, bayramlarda ararız o kadar, yakın akrabaların hepsi zaten Türkiye'ye geldi, yaşlılar memleketini bırakmadı, burada ölürüm daha iyi dediler. ” (K-10)

“Uzak akrabalar var sadece, hiç iletişimimiz yok çünkü akrabalar da birbirinin kuyusunu kazdı savaş oldu mu kardeşi kardeşe öldürttüler, Türkiye'de bile izleri bulunan çok kişi oldu, ben korktuğum için kimseyi arayıp sormuyorum” (K-15)

4.2.3. Düzenli Etkinlik Kurs Katılımı

Katılımcıların çoğunluğu etkinlik ve kurslara katılımın önemli olduğunu ifade etmiş fakat sıklıkla tek seferlik etkinliklere dahil olabildiklerini, bir kısmı ise ücretsiz hizmetlerden haberdar olmadıklarını şu cümlelerle belirtmiştir: *“Eskişehir'de*

okudum, okurken Yunus Emre Öğrenci Derneği faaliyetlerine zaman zaman katılım sağladım “(K-2), *“Düzenli kurslara katılmadım ama Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimine katıldım sadece halk eğitim merkezinde”* (K-3), *“Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden Türkçe kursu için burs kazandım. 9 ay bu kursa dahil oldum.”* (K-9), *“Özel kurslar duydum, onlar çok pahalı olduğu için katılmaya gücümüz yetmiyor ama devletin ücretsiz kursu var mı hiç duymadım”* (K-11), *“Kızılay’ın etkinliklerine katıldım çocukların okulları hakkında, eğitimin önemi hakkında bilgiler verdiler bize”* (K-12)

Bazı kadın katılımcılar kurslara yalnız gidemeyeceklerini, bu durumun toplumlarında kabul görmediğini belirtmiştir. Bir erkek katılımcının ise çalışma saatleri içerisinde kurslara dahil olamadığını ifade etmesi dikkat çekici olmuştur. Katılımcıların özel durumlarını belirtir katkıları şu şekilde olmuştur: *“Bir seferinde Kızılay sordu gelir misin Türkçe kursuna diye ama kursa gitsem kim para kazanacaktı, halbuki tabi isterdim meslek öğrenmek”* (K-8), *“Öyle yerlere gitmeyiz biz kadınlar, en fazla kendi akrabalarımıza giderdim... bizde kadınların yalnız gezmesi ayıptır”* (K-13), *“Çekinirim, güvenemem. Hem yalnız da gidemem”* (K-17) Katılımcıların paylaşımlarına bakıldığında düzenli etkinlik ve kursların bireylerin çalışma saati, kültür özellikleri ve toplum yapısı gibi özel ihtiyaçlarına göre şekillenemediği ve erişilebilir olmadığı bulgulanmıştır.

4.2.4. Sosyal Yardım Geçmişi

Katılımcıların sosyal yardım geçmişi incelendiğinde çoğunlukla Kızılaykart ismi ile bilinen Sosyal Uyum Yardımı’ndan faydalandıkları bazı katılımcıların ise üniversite burslarından yararlandığı görülmüştür. Bazı katılımcının Sosyal Uyum Yardımı’ndan yararlanmanın kriterlerinden biri olan üç çocuk kriterinin varlığından şikâyet etmesi dikkat çekici yanıtlardan biri olmuştur.

“Hiçbir yardımdan yararlanamadık çünkü Kızılaykart’ın üç çocuk kriteri var. Yardım almak için çocuk yapmadık daha fazla. Sonuçta o çocuk 300 lirayla büyümüyor.” (K-1)

“Şu an yararlanmıyorum ama üniversite öğrencisiyken Yurtdışı Türkler Başkanlığı’nın öğrenci bursundan yararlandım.” (K-2)

“Bize Kızılay çıkmıyor. Üç çocuk olana çıkıyor sadece.” (K-17)

“Ailem bir yardımdan faydalanmadı ama ben okulu kazandıktan sonra UNHCR’ ın üniversite bursundan faydalaniyorum.” (K-20)

4.2.5. Komşularla İletişim

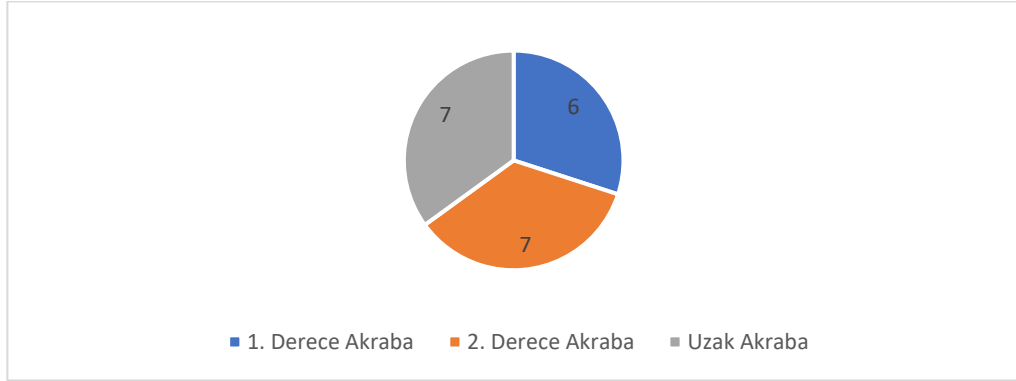
Araştırma katılımcıları yoğunlukla komşuları ile Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda daha iyi anlaştıklarını, sıklıkla yardımlaştıklarını ancak güncel durumda ancak selamlaşabildiklerini, geçici koruma süresinin uzaması ile birlikte insanların davranışlarında değişiklik olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar hiç iletişimde olmadıklarını ifade ederken bazı katılımcılar ise halen iletişim seviyelerinin yüksek olduğunu aktarmıştır. Öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir: *“komşular ilk yıllar çok iyiydi... 10 sene geçip de Suriyeliler artınca işler değişti. Kimse hâl hatır sormaz oldu, Suriyeli olduğumuzu anlayan arkamızdan küfür eder oldu” (K-1), “Eskiden olurdu yardımlaşma, sohbet etme şimdi yok. Aramız maalesef hiç iyi değil. Selam veren bile yok, konuşmak istesek de çekiniyoruz biz de” (K-4), “Bizle konuşmuyorlar, bazen selamlaşıyoruz. Yardımlaşma zaten yok. Daha tam tersi bize pismişiz gibi bakıyorlar. Çocuklarını bizim çocuklarla oynatmıyorlar” (K-18)*

Komşularla iletişimde olduklarını beyan eden katılımcılar ise sınırlı bir iletişimden söz etmekte olup bazı katılımcılar Suriye uyruklu komşuları ile iletişim kurduklarından bahsetmişlerdir: *“Evet komşularımız iyi davranıyor ama öyle bir yardımlarını görmedik. Sağ olsunlar kötü bir şey duymadık şimdiye kadar.” (K-11), “Komşularda Suriyeli daha çok. O yüzden birbirimize yardım ederiz. Benim çocukların Türkçesi iyi mesela, diğerlerinin devlette işi olduğu zaman beraber gider, yardım eder” (K-8), Mesela bizim yemekleri komşular çok beğeniyor, hanım yapınca hep işe de götürürüm yerler Suriye yemeklerini. Uyum var diye düşünüyorum.” (K-5)*

K-2 Kodlu katılımcının paylaşımı ise sınırlı iletişime dahi yüklenen duygusal anlamı öne çıkarmaktadır:

“Ben mahalledeki yaralı olan ya da annesiz kalan hayvanlarla ilgileniyorum. Komşularla aramız fena değil, hatta hayvanlarla ilgilendiğimi bilen ama hiç muhabbet bile etmediğim bir komşum evde ben yokken bir notla birlikte 15 günlüğüne balığını balkonuma bırakmış. Bu balık benim için güvendir.” (K-2)

4.2.6. Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Akraba Varlığı

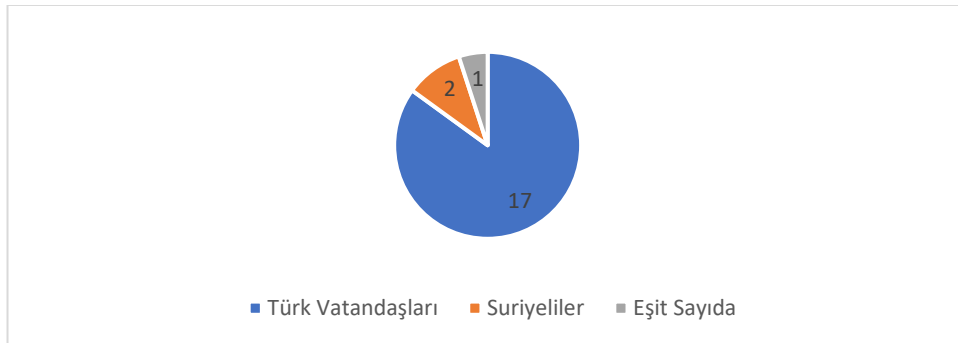

Şekil 4. 12. Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Akraba Varlığı

Katılımcıların Türkiye’de yaşayan akraba varlıkları değerlendirildiğinde tüm katılımcıların Türkiye’de akrabası olduğu bulgulanmıştır. 6 Katılımcının birinci dereceden akrabası Türkiye’de yaşarken 7 katılımcının ikinci dereceden akrabası ve 7 katılımcının ise amca, dayı, kuzen gibi daha uzak akrabalarının Türkiye’de yaşadığı belirtilmiştir. Katılımcılar sıklıkla Türkiye’de yaşayan akrabaları ile iletişimlerini devam ettirdiklerini ifade etmiştir. Aynı ilde yaşayan katılımcılar daha sık görüşüklerini belirtirken farklı illerde akrabası olan katılımcılar yol izni almanın zorluğunu vurgulamıştır. Türkiye’de yaşayan akrabalarını yol izni problemi ile göremeyen araştırma katılımcısı, yaşadığı durumu şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Tabi akrabalarım var Türkiye’de çok ama onların hepsi farklı şehirlerde o yüzden görüşemiyoruz kolay kolay. Hem yol paraları çok pahalı hem de yol izin belgesi almamız gerekiyor bizim, onu da bazı şehirlere vermiyorlar. İzinsiz gidersek kimliğimiz bile iptal olabilir” (K-18)

4.2.7. Yaşanılan Semtteki Bireylerin Uyuşuğu

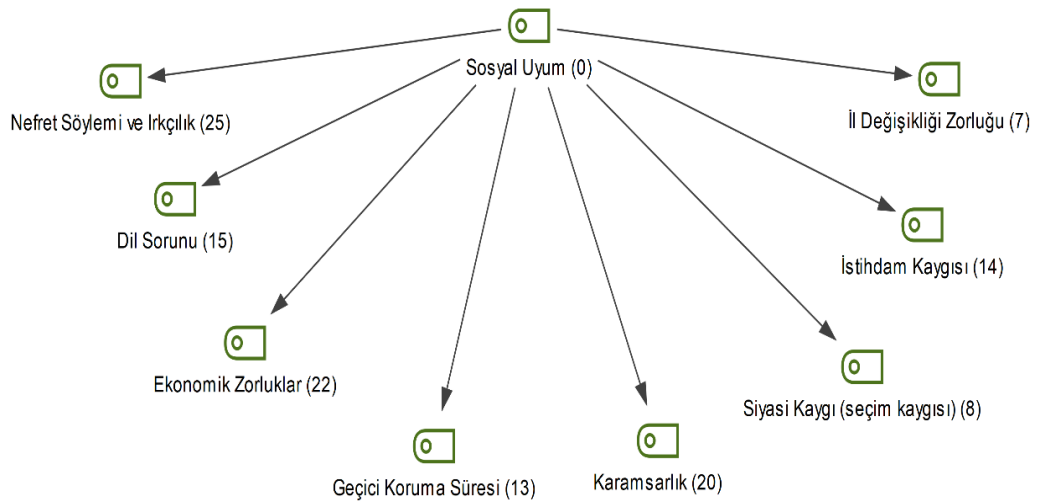
Şekil 4. 13. Yaşanılan Semtteki Bireylerin Uyuşuğu

Katılımcılara yaşadıkları semtlerdeki nüfus yoğunluğunun uyruğu sorulduğunda 17 katılımcı Türk uyruklu bireylerin yoğunlukta olduğunu, 2 katılımcı Suriye uyruklu bireylerin yoğunlukta olduğunu, 1 katılımcı ise eşit sayıda mahalle sakini olduğunu ifade etmiştir.

“Burada genelde Suriyeliler oturuyor. Biz Bursa’nın Çarşamba semtinde oturuyoruz, mahallemizde neredeyse hiç Türk kalmadı, gittikçe buralardaki Suriyeli sayısı arttı. Herkes tanıdığı bildiği insanlarla yakın olmak istiyor hem de buranın kiralari daha uygun başka mahallelerden.” (K-12)

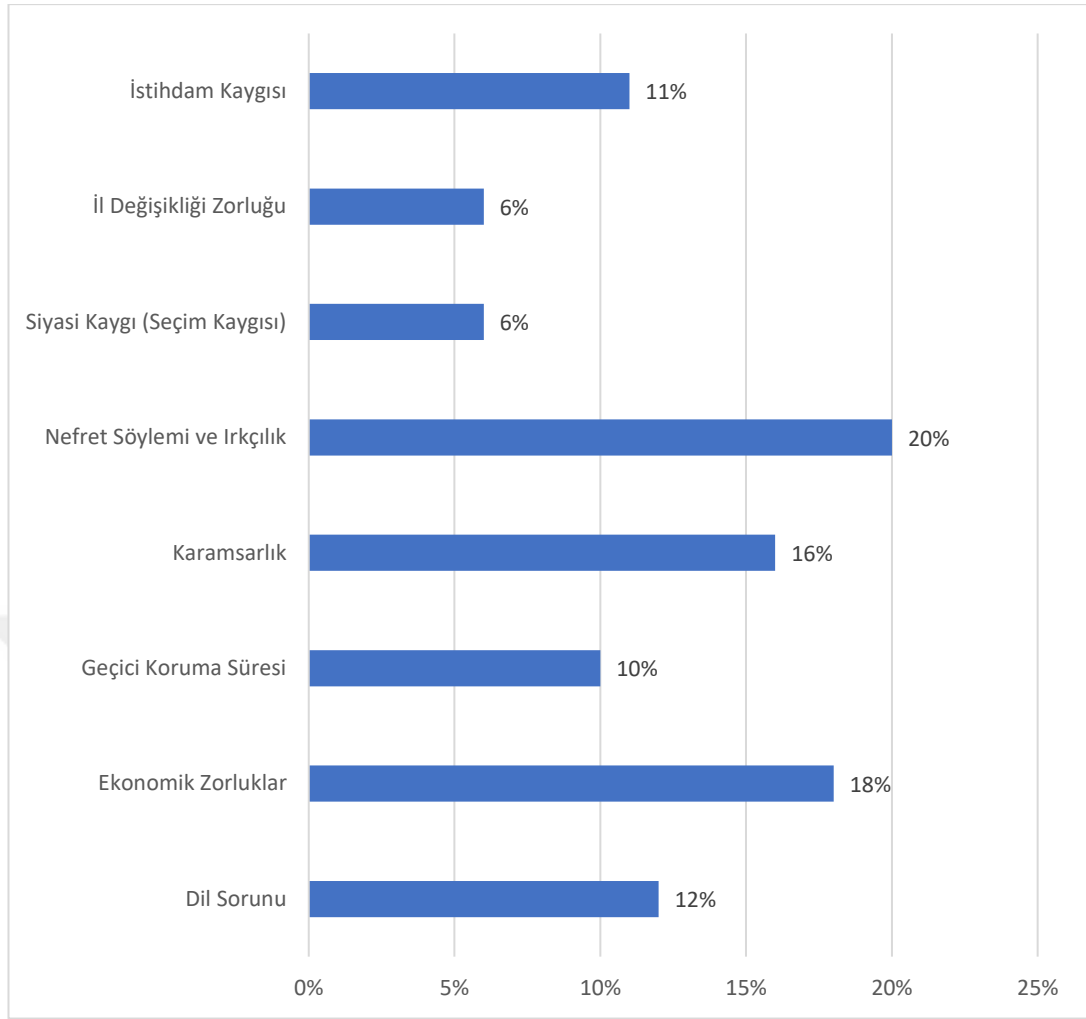
“Bizim oralarda hem Türkler hem de Suriyeli Türkmenler çok ama biz en çok Türkmenlerle komşuluk ediyoruz, evin önünde oturuyoruz, birbirimize gidip geliyoruz. Birbirimizin halini daha iyi anlıyoruz.” (K-18)

4.3. Sosyal Uyum

Şekil 4. 14. Sosyal Uyum Alt Kodların İstatistiği

Katılımcılara yöneltilen sorulara verilen cevaplar incelendiğinde sosyal uyum teması altında 8 alt kod oluşmuştur. Kodlama temelli grafik incelendiğinde ise nefret söylemi ve ırkçılık alt kodunun 25 kez kodlanarak öne çıktığı bulgulanmıştır. Nefret söylemi ve ırkçılık alt kodunu ekonomik zorluklar kodu 22 kodlama ile, karamsarlık kodu 20 kodlama ile, dil sorunu 15 kodlama ile, istihdam kaygısı 14 kodlama ile, geçici koruma süresi 13 kodlama ile, siyasi kaygılar 8 kodlama ile, il değişikliği zorluğu ise 7 kodlama ile takip etmektedir.

Şekil 4. 15. Sosyal Uyuma İlişkin Frekans Dağılımı

Sosyal uyum temasının frekans dağılımı grafiğine göre nefret söylemi ve ırkçılık kodunun frekans sıklığının %20, ekonomik zorluklar kodunun %18, karamsarlık kodunun %16, dil sorunu kodunun %12, istihdam kaygısı kodunun %11, geçici koruma süresi kodunun %10, il değişikliği zorluğu ve seçim kaygısı kodlarının %6 olduğu bulgulanmıştır.

4.3.1. Nefret Söylemi ve Irkçılık

Nefret söylemi ve ırkçılık kodu sosyal uyum teması altında 25 kodlama ile en çok kodlanan alt kod olmuştur. Yöneltilen sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların sıklıkla ırkçılığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcılar çeşitli sosyal alanlarda ırkçılıkla karşılaşabildiklerini ifade etmiş özellikle oturdukları semtte komşular tarafından ırkçılığa maruz kaldıklarını, çocukların ise akranları tarafından ırkçı söylemlere maruz bırakıldığını ifade etmiştir. Nefret söylemi ve

ırkçılık kodlamasının yapıldığı bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir: “Fakirlik Türkiye’de artınca insanlar yardım etmemeye suçlamaya başladı, kimisi bize terörist dedi” (K-1), “Bazı Türkler kötü davranıyor ama haklılar, Suriyeliler kaba insanlar, okumamış çoğu, görmemiş. Bağırarak konuşup kavga edenler var” (K-3), “En büyük zorluk hep kötü sözler duymak oldu... Markete girsek, sırada beklerken kötü söz işitiyoruz. Ekmek alsak suçluyuz. Bu ülkede hiçbir şeye hakkımız yok gibi konuşuyorlar.” (K-4), “Otobüslerde boş koltuğa oturmaya çekiniyoruz. Suriyeli bir de oturuyor diyorlar. Çocuklara bakkaldan özendikleri bir şey alsak yine aynı. Hem Suriyeli hem de gofret alıyor dediler” (K-6), “İnsanlar gittikçe kötü davranmaya başladı. Okullarda çocukları öğretmenler bile ayırıyor Suriyeli Türk diye. Kaç kere çocuklar ağlayarak geldi belli değil.” (K-12), “Bütün çocuklar dalga geçerdi tembel diye. Halbuki bir yılda Türkçeyi öğrendim sonra da hepsinden çalışkan olup üniversite kazandım. Onlar tembel dedikçe ben çalıştım. Bana en zoru insanların kötü davranmasıydı.” (K-14) Katılımcıların paylaşımları incelendiğinde özellikle okul, market, otobüs gibi sosyal alanlarda Suriyelilerin karşılıksız olarak doğrudan ayrımcılığa maruz kaldıkları anlaşılmıştır.

4.3.2. Ekonomik Zorluklar

Sosyal uyum teması altında 22 kez kodlanan ekonomik zorluklar kodu en sık kodlanan ikinci kod olarak öne çıkmıştır. Katılımcılar Türkiye’de yaşadıkları en büyük zorluğun ekonomik zorluklar olduğunu ifade etmiş özellikle artan kiralari örnek göstermiştir: “Ben iş bulmakta zorlanmadım çünkü ne iş olsa yaptım. Beni zorlayan Suriye’de kalanlara da para yollamak oluyordu. Maddi zorluk en zoru.” (K-1), “En büyük zorluk geçinmek. Maddi zorluklar. Çünkü Halep’te her şeyimiz vardı, bir günde her şeyi kaybettik. Buraya geldik ev yok, araba yok... Zorumuza gitti. Parasızlık, işsizlik zor.” (K-8), “Üç çocuğu okutayım diyorum ama okul bedava değil, her gün yemeği var, defter, kitap, kıyafet parası var.” (K-13), “En zoru kiralar oldu. Kiralar olmuş 5000 lira en az. Taşınmak da masraflı. Bilmiyorum kapıya koyar mı bizi ev sahibi.” (K-6)

K-3 kodlu katılımcının paylaştığı maddi zorluk yaşadktan sonra Türkiye’den yeni bir iş ve yeni bir hayat kuran Suriyeli bireyleri yansıtan örnek olarak karşımıza çıkmıştır:

“Benim yaşadığım en büyük zorluk maddi zorluk oldu. Benim mesleğim vardı Suriye’de dükkanım, evim arabam vardı. Hepsi bir anda gidince insan çıplak kalıyor. Burada ilk yıllar hamallık yaptım başka dükkanlarda çalıştım. İşsiz kaldım. Az para biriktirince hemen kendime dükkân açtım şimdi çalışma iznim var, sigortam var. Beni tanıyan müşteriler çok. Esnaf oldum yeniden Oradaki hayatımı tek tek inşa ettim şükür. Kolay olmadı yıllarımı aldı.” (K-3)

K-15 kodlu katılımcı ise cinsiyete dayalı şiddetten endişe ettiği için özel durumunu yalan söyleyerek toplumdan gizlemeye çalıştığını, tek ebeveyn bir kadın olarak yaşadığı ekonomik zorlukları şu şekilde dile getirmiştir:

“Eşim savaşta şehit oldu. Dul kadın olup da göç etmek zor. Yollarda bile ırz düşmanı insanlar var. Hala yalan söylerim bazı yerlerde kocam başka yerde çalışıyor diye. Sahipsiz sanmasınlar diye. Ben en çok dul olduğum için zor oldu. Çocukları bırakıp çalışmadım hep yardımlara muhtaç kaldım. Mecbur büyük oğlumu okuldan alıp çalıştırdım. Ben de isterdim okusun çocuğum ama babasız üç çocukla geçinmek zor. Diğerleri okusun diye onu feda ettim. Kaderleri babasız kalmakmış. Eşimin cenazesini bile bilmiyoruz, kim bilir nerde.” (K-15)

4.3.3. Karamsarlık

Sosyal uyum teması altında 20 kez kodlanan karamsarlık kodunun frekans sıklığı ise %16 olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların özellikle geçici koruma süresi, kalıcı bir çözüm bulunmayışı sebebi ile karamsar hissettikleri bulgulanmıştır. Karamsarlık teması ile kodlanan bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Sosyal uyum için doğru dürüst bir çalışma yapılmadı, çok geç kalındı. Şu saatten sonra öfke dolu insanların öfkesini gidermek çok zor. Daha önce azınlıklarda görülen şeyler olacak yani muhtemelen gittikçe dışlanan Suriyeliler iş bulamayacak, gettolaşma ve çeteleşme artacak diye düşünüyorum. Aynı Romanlar ve Kürtler gibi.” (K-2)

“Mecbur kaldığımız için geldik ama burası da gittikçe zorlaştı. Korkuyoruz Ankara’da olduğu gibi evlerimiz taşlanır diye. Hiç şaşırırmam mahalleye gelip evi taşlasalar. Korkmadığımız gün yok.” (K-4)

“Evet daha güvenli Türkiye ama nereye kadar sürecek bu ayrımcılık, yaşam zorluğu bilmiyorum. İnsan bazen tükeniyor. Memnun değilim. Keşke burada ayrımcılık yapılmasa iş bulunabilse. O zaman çok memnun olurum. Çocuklar Türkiye’yi biliyor, Suriye’yi unuttular neredeyse. Dönsek bir gün kaç kere hayat değiştirecekler. Başka ülkeye yollasalar o da aynı.” (K-12)

4.3.4. Dil Sorunu

Dil probleminin yaşadığı büyük zorluklardan olduğunu ifade eden katılımcılar ile dil sorunu kodu 15 kez kodlanmış olup %12 frekans sıklığı tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar dil probleminin ortadan kalkması ile istihdamın ve kabul görmenin kolaylaştığını ifade etmiştir: *“Hem dil zordu, bir adres bilmeyiz, market, hastane nerde bilmeyiz. Ama iki sene geçti, biz her yeri öğrendik. Bütün Bursa’yi öğrendik. İş oluyor şükür, Türkçe öğrenince” (K-5), “Dil de sorun oldu. Ancak küçükler öğrendi Türkçe’yi okula gittiği için. Bizim konuştuklarımız da hep Suriyeli insanlar olunca öğrenemedik” (K-6), “Yaşadığım en büyük sorun dil sorunuydu, Türkçe bilmediğim için iş bulmakta da zorlandım. Ne zaman Türkçe öğrendim, o zaman iş bulmaya başladım.” (K-9), “En büyük sorun anlaşılamamak oldu.” (K-12), “Geldiğimizde küçüktüm ama en zorlandığım şey Türkçe bilmemek oldu. Okulda zorluk çektim. En iyi dersim matematikti. Sayıları zaten bildiğim için.” (K-16), “Bence Türkçe bilen, iyi olan daha çok kabul görüyor. Okumazsan dil bilmezsen dışlıyorlar. Keşke herkesin okuma imkânı olsa. Sosyal uyum daha çok olur.” (K-20)*

4.3.5. İstihdam Kaygısı

İstihdam kaygısı kodu 14 kez kodlanarak %11 frekans sıklığı tespit edilmiştir. Araştırma katılımcılarına yaşantıları hakkındaki memnuniyet durumları hakkında soru yöneltildiğinde özellikle istihdam problemi sebebi ile memnuniyetsizlik duyan katılımcılar öne çıkmıştır. Bazı katılımcılar ise uyum problemlerini iş gücü piyasalarına erişimin zorluğuna bağladığı görülmüştür, bazı katılımcıların bu husustaki görüşleri şu şekildedir: *“Yaşantımdan hiç memnun değilim. Bir yıldır işsizim. Herkes Suriyelilerle ilgili kötü konuşuyor. Neyden memnun olayım?” (K-4), “İş buldum diye seviniyorsun bu sefer de her şeye zam geliyor her şey pahalılaşıyor. Hem de çalışma izinli asgari ücretli iş bulmak zor” (K-8) “İş bulmakta zorluk yaşadığım dönemler oldu, bir iş yerimde bir gün işten çıkarıldık çünkü yalnızca Türk*

vatandaşları çalıştırmaya karar vermişler.” (K-10), “Bence en büyük sorun işsizlik. Hem Türkler hem Suriyeli bazı kişiler işsiz. İşsizlik yüzünden maddi zorluklar, kavgalar çok artıyor” (K-16)

4.3.6. Geçici Koruma Süresi

Sosyal uyum teması altında bulunan geçici koruma süresi kodu 13 kez kodlanmış olup frekans sıklığının %10 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı geçici koruma süresinin uzaması ve savaşın sonlanmaması sebebi ile geri dönüş umutlarını büyük oranda yitirdiklerini ifade etmiş, vatandaşlık beklentileri olduğunu şu cümlelerle beyan etmiştir: *“Belirsizlik çok zor... ve sürekli bir korku içinde oluyor insan, kalmak da gitmek de korku şu an. Gelirken bu kadar kalacağımızı biz de düşünmemiştik.” (K-7), “Türkiye’deki Suriyelilerin %30 hatta belki de %50’si sorun çıkaran insanlar olabiliyor. Dilerim ki bu ülkeye katkısı olan insanlar vatandaş olur. Yıllardır geçici koruma altındayız” (K-9), “Benim çevremdeki Suriyeliler uyumlu insanlar ve hayatlarını mücadele ile sürdürüyorlar. Fakat ne şartta yaşasanız da geçici olmak çok zor. İnşallah vatandaş oluruz” (K-10)*

Göç sürecinde yaşadıklarını ve geri dönerse karşılaşacağı yaşamı hayat mücadelesi olarak ifade eden katılımcı kaybedecek daha fazla yılı olmadığını şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Gönüllü geri dönen insanlar ancak Türkiye’de de çok çaresiz kalanlardır bence. Yoksa kimse geri dönmez. Hele ki bizim gibi on senedir burada büyüyen gençlerin dönmek isteyeceğini sanmıyorum. Kaç hayat mücadelesi vereceğiz biz. Zar zor dil öğrendim okul kazandım. Dönsem ve her şey mükemmel olsa bile en az 5 senem daha kaybolacak. Ben artık geçici olmak istemiyorum, okulum bitince vatandaş olurum inşallah. Üniversite mezunlarına daha kolay vatandaşlık çıkıyor.” (K-16)

4.3.7. İl Değişikliği Zorluğu

İl değişikliği zorluğu katılımcıların Türkiye’de yaşarken karşılaştıkları zorluklardan biri olarak tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar farklı illerdeki akrabalarını görmenin zor olduğunu ifade ederken bazı katılımcılar ise iş sebebi ile il değişikliği ihtiyaçları olduğunda izin almakta zorlandıklarını beyan etmiştir. İl değişikliği kodu altında özellikle sınır illerine yol izni taleplerinin çoğunlukla reddedildiği ifadeleri

öne çıkmış olup bu durumun düzensiz göçü önleme amacı ile izlenen bir politika olduğu anlaşılmıştır. Yol izin belgesi alarak il değiştirmenin zorluğundan katılımcılar şu cümleler ile bahsetmiştir:

“Çünkü yol izni almadan başka ile gidilmiyor. Yol iznini de çoğu zaman vermiyorlar yani bulunduğumuz şehirde yaşamak zorundayız fakat benim kardeşlerim akrabalarım var başka illerde, Suriye’dekilerden ayrı düştüm bari onları görebilsem rahatla.” (K-1)

“Yaşantımdan memnunum ama geçici koruma zor. Bir yere gitmek istesen gidemezsin, yol izin belgesi gerek. Mesela İzmir’deki amcamlara neden gidemiyorum? Orası sınır şehri, denizden kaçarsınız diye izin vermiyor Göç İdaresi. Biz de iki yıldır gidip göremedik akrabaları. Bunlar zor. Bir de sonumuz nolur bilmeyiz. Hala geçiciyiz. Zor ama alıştık, kaderimiz buymuş.” (K-3)

“Türkiye’yi çok seviyorum. Elhamdulillah güzel bir işim de var... Çok şükür geçiniyoruz, şu an beni en zorlayan şey geçici koruma altında olmak. Geçici koruma kimliğiyle il bile değiştiremiyorsun, nereye gitsen izin alman lazım. Benim iş seyahatlerim çok oluyor, her seferinde zor zar izin alıyorum. Tabii devlette haklı mültecileri kontrol altında tutmak için böyle uygulamalar var. Ancak çalışan, üreten insanın işi kolaylaşsa keşke. Hatta yurtdışı seyahatleri de oluyor ama benim statümden dolayı çıkış hakkım yok, iş için bile çıkış yapsam geçici korumadan vazgeçmiş kabul ediliyorum. Bu durum beni zorluyor.” (K-9)

4.3.8. Siyasi Kaygı (Seçim Kaygısı)

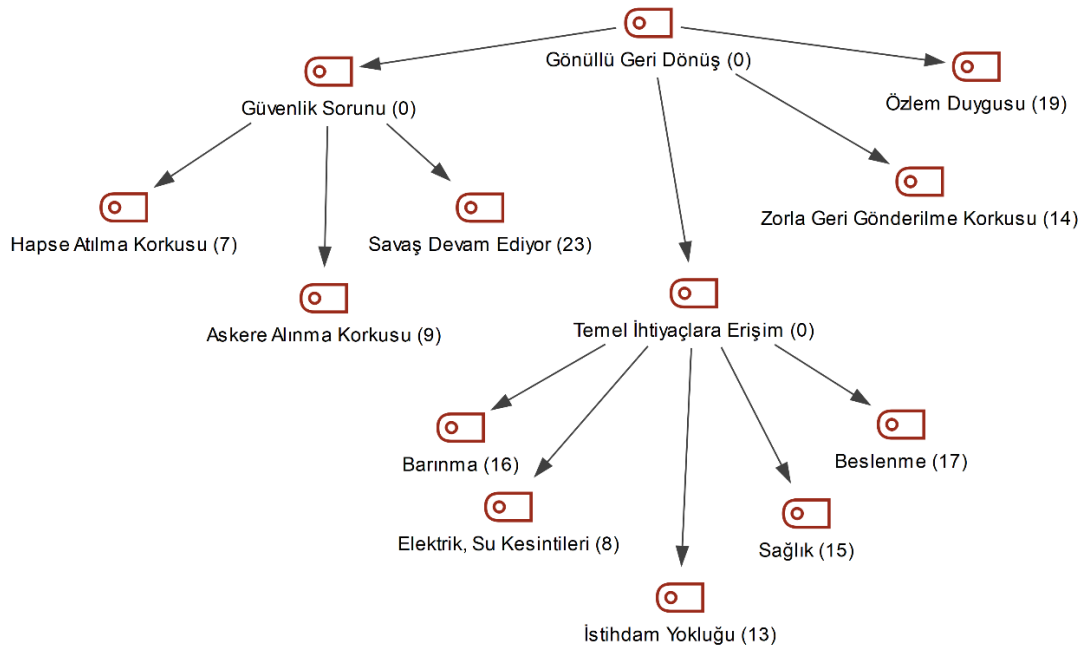
Araştırma mülakatlarının yapıldığı tarihte yaklaşan 2023 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimi sebebi ile seçim kaygısı kodu sosyal uyum başlığı altında ortaya çıkmış olup katılımcıların yaklaşan seçimler sebebi ile zorla geri gönderilmekten endişe duydukları tespit edilmiştir. Seçim kaygısı kodu araştırmanın gerçekleştiği tarihin dinamikliğini yansıtmaları bakımından önem taşımaktadır. Bazı katılımcılar siyasi sebeplerle yaşadıkları endişeyi aşağıdaki cümleler ile dile getirmiştir:

“Memnunum fakat politik kargaşadan ötürü endişeliyim. Seçimler yaklaştıkça nefret de artıyor sanki. Belki de seçimlerden sonra hepimizi geri gönderirler. Geri gönderilme korkumuz her gün artıyor.” (K-2)

“Seçimden sonra bizim durumumuz daha da zorlaşacak herkes mültecileri koz olarak kullanıyor. Ama sığınmak öyle bir şey değil. Tabi okumuşlar burada kalır, bazıları vatandaşlık da aldı ama bizim gibi işçiler, durumu kötü olanlar geri yollanır. Hayatımızı kaderimiz ordan oraya sürüklenmek herhalde.” (K-7)

“Çok isterim uyumlu olsun herkes ama daha anlaşıp da konuşamıyoruz bile zor gözüktüyor. Herhalde seçimden sonra bizi zorla geri yollayacaklar Suriye’ye.” (K-12)

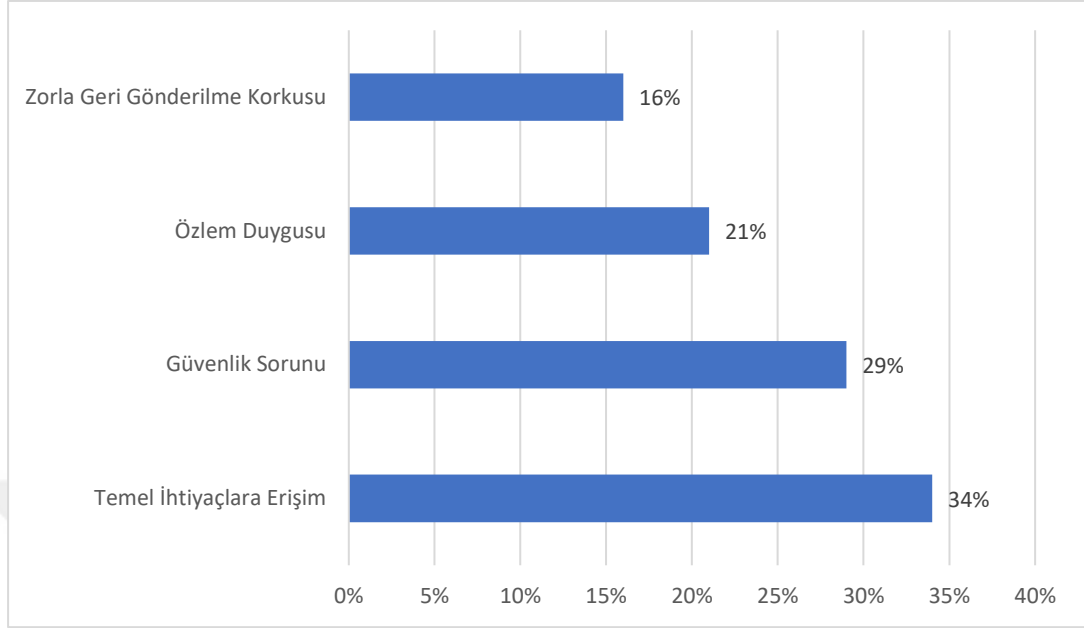
4.4. Gönüllü Geri Dönüş

Şekil 4. 16. Gönüllü Geri Dönüş Alt Kodların İstatistiği

Gönüllü geri dönüş teması altında güvenlik sorunu, temel ihtiyaçlara erişim, özlem duygusu ve zorla geri gönderilme kodları yer almaktadır. Katılımcıların verdiği yanıtlara göre güvenlik kodu altında savaş devam ediyor, hapse atılma korkusu ve askere alınma korkusu alt kodları oluşturulurken, Temel ihtiyaçlara erişim kodu altında ise beslenme, barınma, sağlık, istihdam yokluğu, elektrik ve su kesintileri alt

kodları oluşturulmuştur. Temel ihtiyaçlara erişim kodu en sık kodlama yapılan kod olarak öne çıkmıştır.

Şekil 4. 17. Gönüllü Geri Dönüş İlişkin Frekans Dağılımı

Gönüllü geri dönüşe ilişkin frekans dağılımı grafiğine göre temel ihtiyaçlara erişim kodunun frekans sıklığı %34, güvenlik sorunu kodunun frekans sıklığı %29, özlem duygusu kodunun frekans sıklığı %21, zorla geri gönderilme kodunun frekans sıklığı ise %16 olarak tespit edilmiştir. Temel ihtiyaçlara erişim kodunun öne çıkması ile araştırma katılımcılarının Suriye’ye geri dönüş konusunda en büyük çekincelerinin barınma, beslenme, istihdam gibi temel ihtiyaçlarının karşılanamayacağı endişesinin yer aldığı anlaşılmıştır.

4.4.1. Temel İhtiyaçlara Erişim Problemi

Gönüllü geri dönüş temasında ortaya çıkan temel ihtiyaçlara erişim problemi kodu beslenme, barınma, sağlık, istihdam yokluğu, elektrik ve su kesintileri alt kodları ile birlikte toplam 69 kez kodlanmış olup frekans sıklığının %34 olduğu tespit edilmiştir. Alt kodlardan beslenme, barınma ve sağlık en sık kodlanan alt kodları oluşturmaktadır. Katılımcı yanıtları incelendiğinde katılımcıların Suriye’de savaş bitse dahi temel ihtiyaçlara erişim kolaylaşmadıkça geri dönüşün güvenli olmadığını düşündükleri anlaşılmıştır. Kodlama yapılmış bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir: “*Fakirlik içinde yaşıyor insanlar hep. Gelemeyenlerin hali çok da iyi değil.*” (K-1), “*Tabi bir de ekonomik sorunlar çok. Mesela savaşın çok etki etmediği*

Laskiye kentine bile günde iki saat elektrik veriliyor, yarım saatlik süre ile günde dört defa...” (K-2), “Elektirik su, temel ihtiyaçlar yok. Uzaktan bakıldığı gibi değil. Hastalar ilaç bulamıyor, hastane bulamıyor. Kaç hasta öldü tedavisizlikten...” (K-3), “Oradakilere hep buradaki arkadaşlar para yolluyor. Yoksa aç kalıyorlar şehirdekiler.” (K-5), “Malı olanların varlıklarına el koydular. Ülkenin tüm parasını savaşa harcadılar. Devlet falan yok. Devlet halkını öldürür mü hiç?” (K-6), “Çoğu bölgede elektrik, su sınırlı, günde birkaç saat elektrik ve su veriliyor. Her şey çok pahalı, iş bulunmuyor... çatışma olmayan yerlerde de yokluk var.” (K-9), “İş yok, aş yok. Köylerde ekip dikenler var da şehirdekiler dışarıdan gönderilecek paraya muhtaçlar.” (K-12)

Katılımcılar geri dönmeleri halinde temel ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını hatta halihazırda Suriye’de yaşamını sürdüren akrabalarına para gönderdiklerini, akrabalarının Türkiye’de yaşayanların destekleri ile ancak hayatlarını sürdürebildiklerini ifade etmişlerdir.

4.4.2. Güvenlik Sorunu

Güvenlik sorunu kodu gönüllü geri dönüş teması altında en sık kodlanan ikinci kod olarak öne çıkmaktadır. 39 kez kodlanmış olup frekans sıklığı %29 olarak tespit edilmiştir. Güvenlik sorunu kodunun alt kodlarının kapsadığı katılımcı görüşleri çarpıcı bulunduğundan alt başlık olarak ayrıca ele alınmıştır.

4.4.2.1.Hapse alınma korkusu

Araştırma katılımcılarından bazıları, gönüllü geri dönüş yapmaları halinde hapse atılacaklarını düşündüklerini ifade etmiş, af çıksa dahi kötü muamele görmeyeceklerinin garantisi olmadığını belirterek geri dönüşe sıcak bakmadıklarını beyan etmişlerdir. Çarpıcı bulunan bazı görüşler şu şekildedir:

“ÖSO kontrolündeki bölgelere dönenlerin sorun yaşadığını duymadım ama ESED yönetimine af bahanesi ile dönenlerin ya da o bölgeye teslim edilenlerin çoğu haislere atılıyor.” (K-2)

“Kesinlikle güvensiz. İnsanları ESED hapse atıyor asker kaçağı diye. Haislerde işkence yaptıkları dövdükleri adam çok. Adam hapse düşünce kadınlar çocuklar da ortada kalıyor. Kimse dönmese daha iyi.” (K-5)

“Ben asla dönmek istemem şu an. Güvenlik olsa, iş, ev olsa yarın dönerim ama bunlar olmadan yine bize zulüm olur memleketimiz. Yoksa kimse doğup büyüdüğü toprağı güle oynaya bırakmaz. Şimdi dönenler bence yanlış yapıyor, orası güvenli değil. Zindana atılanlar çok.” (K-12)

4.4.2.2.Askere alınma korkusu

Araştırma katılımcılarının bir kısmı hapse atılacağını düşünürken bir kısmı ise zorla askere alınacaklarını, taraf tutmak ve savaşmak zorunda bırakılacağını düşünmektedir. Katılımcılar özellikle askerlik çağındaki erkek gençler için güvenlik endişelerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Bazı bölgelerde evet çatışma yok ama orada da eski bombardımanlardan dolayı ev bark kalmadı. Bir de çatışma olmasa da girişte ESED tarafı tutup askere alır gençleri. Asker dediğimiz de öyle normal askerlik değil. Gençleri alıp orduda birbirleriyle savaştırıyorlar, sivillere karşı silah tutturuyorlar. Allah korusun ben kardeşime karşı nasıl silah kaldırıyorum. Asla geri dönmek istemem.” (K-1)

“Dönenlerin güvenlikleri iyi değil çünkü hala savaş devam ediyor hem de geri dönenleri kaçtıkları için suçluyorlar, bazılarını zindana bazılarını da askere alıyorlar. Çok fazla insan işkence gördü. Dönmek hiç doğru değil bu kadar zorluk devam ederken, tabi bitse savaş, garanti bir af çıksa o zaman dönmek isterim.” (K-7)

4.4.2.3.Savaş devam ediyor

Gönüllü geri dönüşün güvenli ortam inşa edilmedikçe mümkün olmadığını düşünen katılımcılar savaşın çeşitli bölgelerde devam ettiğini belirtmiştir. Katılımcılar aktif çatışma ortamı olmayan bölgelerde ise evlerin yıkılması sebebi ile ve taraf tutmak zorunda bırakılacakları endişesi ile güvenli ortamın oluşmadığını belirtmiştir: *“Resmen Suriye kalmadı... Bu dünyada bizim bir yerimiz yok herhalde artık. Savaşın bittiği yok on bir yıldır.” (K-4), “Mesela Şam falan o kadar da kötü değil diye duyduk. Ama her yer aynı değil hala bombalar devam ediyor. Ekonomik olarak da geçim zor. Hep buradaki insanlar para yolluyor ki geçinebilmek için.” (K-7), “Suriye’de çatışmalar azalıp artıyor zaman zaman, durum dengesiz. Halk bomba sesine alıştı ama açlığa alışılmıyor. Ekonomi berbat halde, iş bulmak için illa bir*

tarafı siyasi olarak desteklemeniz gerekiyor” (K-10), “İş yok bir şey yok hala bitmedi kaç yıldır savaş, artık yılları saymıyorum. Zaten Suriye bitti, eski günlerdeki gibi güzel zamanlar yok. Bomba yoksa fakirlik var.” (K-11)

Savaşın devam ettiğini ve sağlık hizmetlerine erişimin zorluğunu ifade eden K-8 kodlu katılımcı sağlık erişimi engellendiği için vefat eden yakınından şu cümlelerle bahsetmiştir:

“Suriye’de hala savaş bitmedi ve bölgeler arası geçiş zor. Bir tanıdığıma kanser teşhisi kondu. Kemoterapi alması gerekiyordu ama tek hastane Şam’da. Şam’a geçmek istedi raporunu gösterip, askerler izin vermedi çabuk eve dön yoksa seni askere alırlar diye. Yani bırakın tedavi olmayı kanser adamı askere almakla tehdit ettiler. Nihayetinde de adam üç ayda tedavi olamadan öldü gitti. Kimsenin umrunda olmadı. Böyle çok örnek var çok kişi savaştan çok kişi de tedavisizlikten ölüyor.” (K-8)

4.4.3. Zorla Geri Gönderilme Korkusu

Araştırmaya katılan bireyler güncel şartlarda çatışmaların devam etmesi, barınma imkanının olmayışı, iş gücü piyasalarının çökmesi gibi sebeplerle güvenli ve gönüllü geri dönüşün mümkün olmayacağını ifade ederek ancak çatışmaların sona ermesinin ardından uluslararası destek ile yeniden inşa çalışmaları yapılırsa geri dönüşün düşünülebileceğini ifade etmiştir. Katılımcılar geri gönderilme hakkındaki kaygılarını şu şekilde ifade etmiştir: *“Uluslararası kurumlar yardım etse hastaneler, işler, evler kursa. Ben de kanımın son damlasına kadar mücadele ederim tekrar ülkem ayağa kalsın diye fakat şu an böyle bir durum yok. Gönderseler perişan oluruz.” (K-3), “Herkes bizim gitmemizi istiyor sanki. Sokakta, okulda sürekli siz gideceksiniz diyor. Kimse bizim mülteci olmamızla ilgilenmiyor. Sanki isteyerek geldik buraya.” (K-8), “Deseler ki bana bugün savaş bitti, her yer güvenli, hadi memlekete dönelim. Dönmek istemem çünkü savaş bitse açlık var, evsizlik var.” (K-10), “ESED hala orada, hala savaşıyor. Biz kaçanları bulsa ne yapar, ya silah verir savaştırır ya hapse atar... Asla dönmem, burada kendimi öldürürüm daha iyi onların elinde eziyet çekmekten.” (K-13).*

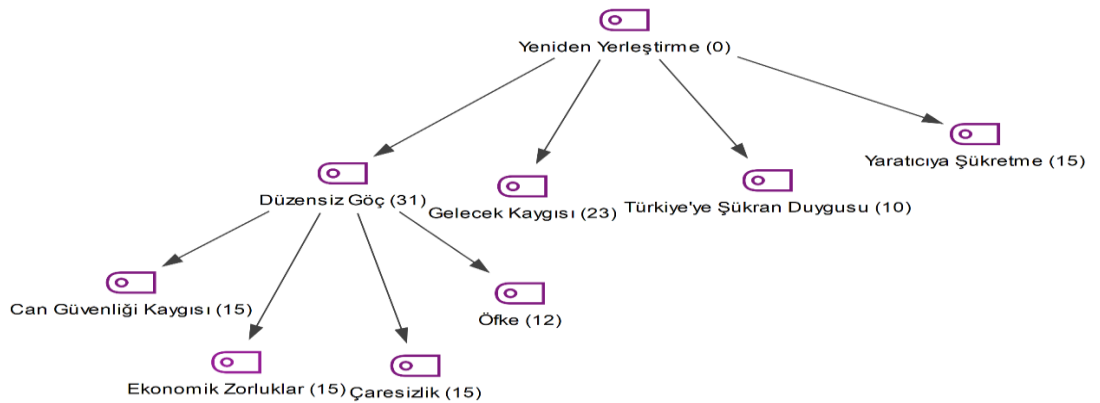
Özellikle geri dönmek yerine kendini öldüreceğini beyan eden katılımcı görüşü durumun vahametini vurgulamaktadır.

4.4.4. Özlem Duygusu

Araştırmaya dahil olan katılımcıların bir kısmı akrabaları ile yüz yüze görüşemediklerini ancak telefon yolu ile iletişim kurabildiklerini ifade etmiş, kimi katılımcılar ise ülkelerinin eski halini tekrar göremeyeceklerini belirtmiştir. Özellikle K-2 kodlu katılımcının Türkiye’deki bireyselliği ve Suriye’deki sosyal desteğin yoğunluğunu açıklayan ifadeleri dikkat çekmektedir: *“Fakat ne ben oraya kadar ulaşabilirim ne ailem gelebilir, hep yollar kesilmiş durumda. Annemi, babamı, kardeşlerimi özliyorum ama telefon dışında görüşmemiz dahi mümkün değil.”* (K-9), *“Annem, babam Halep’te birbirimizi göremiyoruz. Her bayram ağlarım ailemden ayrı kaldığım için, ne kadar zorluk olsa da yaşlılar vatanını, evini, yurdunu bırakamıyor.”* (K-11), *“Bir de vatan özlemi zor oldu. Bütün ömrüm Suriye’de geçti. İlk yıllar dayandık ama sonra gelmeye karar verdik. Özliyoruz biz yaşlılar da bir daha ölmeden görür müyüz Suriye’yi bilmiyorum.”* (K-17)

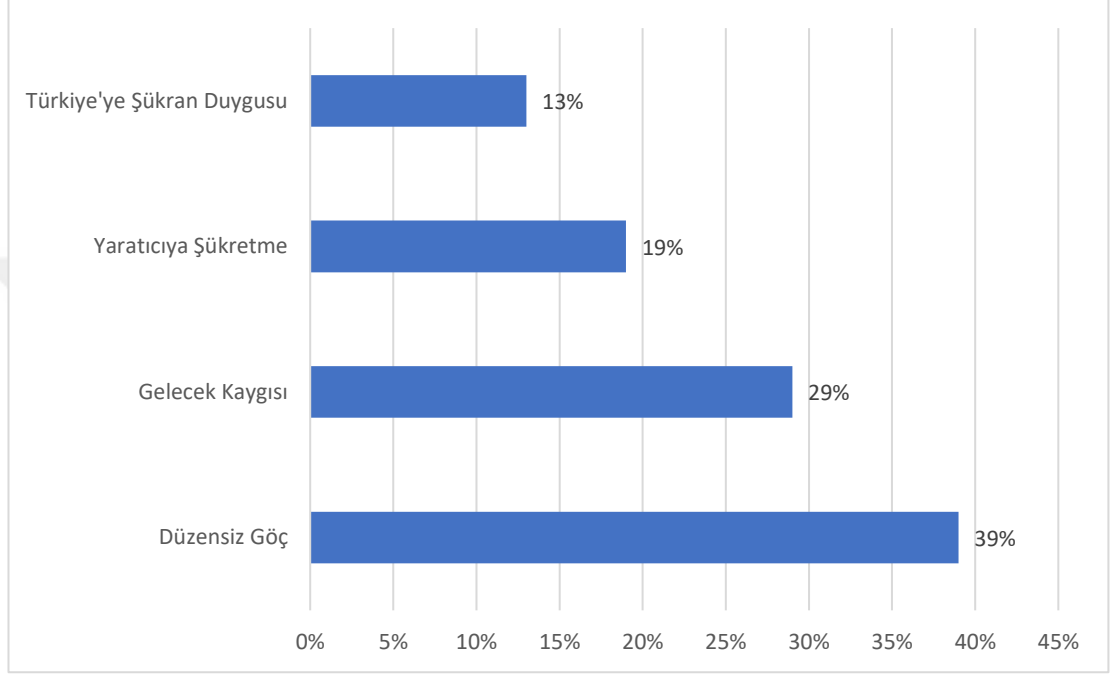
“Benim için en büyük sorun iletişim oldu. Türkçe bilsem de kültür şoku başka bir şey. Bir anda tüm sosyal çevreniz değişiyor, akrabalarınız yok oluyor ve size yabancı gözüyle bakan insanlardan ibaret oluyor herkes. Türkiye’nin bireyselliğine alışamadım. Suriye çok daha kitlesel grup halinde yaşayan insanlarla dolu. Akrabalar çok geniş, tabi bununla beraber gelen sosyal destek de oluyor. Bireysellik bu sosyal desteği de yok ediyor.” (K-2)

4.5. Yeniden Yerleştirme

Şekil 4. 18. Yeniden Yerleştirme Alt Kodların İstatistiği

Üç kalıcı çözüm yolu seçeneğinden biri olarak görülen yeniden yerleştirme araştırma temalarından biri olarak seçilmiştir. Yapılan görüşmeler analiz edildiğinde yeniden yerleştirme teması altında düzensiz göç, gelecek kaygısı, yaratıcıya şükretme, ve Türkiye'ye şükran duygusu kodları oluşturulmuştur. Tema altında toplam 79 kodlama yapılmış olup en sık kullanılan kodun düzensiz göç kodu olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. 19. Yeniden Yerleştirmeye İlişkin Frekans Dağılımı

Yapılan veri analizleri sonucunda ortaya çıkan yeniden yerleştirme temasına ilişkin frekans dağılımı grafiğine göre düzensiz göç kodunun frekans sıklığı %39, gelecek kaygısı kodunun frekans sıklığı %29, yaratıcıya şükretme kodunun frekans sıklığı %19, Türkiye'ye şükran duygusu kodunun frekans sıklığı ise %13 olarak tespit edilmiştir.

4.5.1. Düzensiz Göç

Düzensiz göç kodu yeniden yerleştirme teması altında 31 kez kodlanarak en sık kodlanan kod olmuştur. Yapılan analizler doğrultusunda ekonomik zorluklar, can güvenliği kaygısı, çaresizlik ve öfke duygusu alt kodlarının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmuştur.

4.5.1.1.Ekonomik zorluklar

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunluğu düzensiz göç yoluna başvuran katılımcıların ekonomik zorluklar sebebi ile bu yola başvurduğunu ifade ederken, bazı katılımcılar kendilerinin de düzensiz olarak Avrupa ülkelerine geçmek istediğini ancak insan tacirlerinin yüksek ücretler talep ettiğini ifade etmiştir. Ekonomik zorluklar alt kodunun yer aldığı bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Hak veriyorum. Çaresizlikten gidiyorlar. Çoluk çocuk aç, iş yok. Elimden gelse ben de giderim de çocukla kadınla cesaret etmesi zor. Yalnız gitsem, onlar gelemmez arkamdan. Mülteci olmak zor.” (K-6)

“Benim kendi yeğenim. İzmir’den denizden geçti Yunanistan’a ordan da Avusturya’ya yerleştirdiler. Şimdi yardımlarla geçiniyor hem de iş bile buldu bir mülteci olarak. Bizim gibi kayıtsız az paraya çalışmıyor. Hayatından daha memnun. Geçim derdi yok. Yalan yok ben de düşünüyorum ama kaçakçılar çok para alıyor.” (K-8)

4.5.1.2.Can güvenliği kaygısı

Katılımcıların bir kısmı düzensiz yollarla Avrupa ülkelerine geçen yakınlarının Türkiye’ye oranla daha iyi imkanlara sahip olduğunu, daha kolay iş bulabildiklerini ve çalışma izni ile çalışabildiklerini, sosyal yardımlardan faydalanabildiklerini ifade etmiştir. Daha iyi imkânlarda yaşama düşüncesinin düzensiz göç etme hususunda çekici sebep olduğunu ifade eden katılımcılar geçiş yollarının tehlikeli olduğunu, birçok insanın batan botlar sebebi ile vefat ettiğini, ölüm haberlerinin kendilerinin bu yolu tercih etmesinin önüne geçtiğini belirtmiştir. Can güvenliği kaygısı ile düzensiz göçe sıcak bakmayan bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Üçüncü ülkeye çaresizlikle kaçan kişiler var. Botlar batıyor, çocuklar yetişkinler ölüyor. Kiminin cenazesi bile bulunmuyor. Ancak ben o raddeye hiç gelmedim. Tabi isterdim ki bir mülteci olarak daha çok destek görsek, iş imkanlarımız olsa. Yine de halimize şükür. Yasal yollarla olsa gitmek isterim ama çoluğumu çocuğumu denize dökmem.” (K-10)

“Düşünmedik değil ne yalan diyeyim. Çok düşündük, şöyle İzmir’den bir bota binelim de gidelim diye ama geçip gidenler kadar ölenler de var. Aylan bebeği bilmeyen yok zaten, sen de bilirsin. Çocuklarım o hallere düşmesin yahut anasız babasız kalmasın diye cesaret edemedik. Başka ülkelerde de mülteci olacağız ama en azından haklar daha çok, iş bulmak ve geçim daha kolay. Keşke bizi yollasalar Almanya’ya Kanada’ya, gidenler en azından bizden rahat” (K-12)

“Benim bir amcam öyle gitti Yunanistan’a kaçtı. Sonra Avusturya’ya yolladılar. Şimdi kendisi maddi olarak daha iyi ama dini olarak zorlanıyor. Orda da insanlar başka dinden. Oruç tutmaz namaz bilmez. Her yıl binlerce insan ölüyor botlar batınca, ben asla denemem.” (K-14)

4.5.1.3.Çaresizlik

Araştırma katılımcılarının bir kısmı üçüncü ülkeye düzensiz yollarla geçmeye çalışan bireylerin çaresizlik hissiyatı ile yola çıktığını ifade etmiştir. Katılımcılar Türkiye’deki belirsizlik halinin çaresizliğe yola açtığını belirtmiştir. Bu sebeplerle can güvenliklerini yok sayarak tehlikeli güzergahlardan Avrupa ülkelerine geçmeye çalışan bireyler hakkında söyledikleri ifadeler aşağıdaki gibidir:

“Kaçak yollarla üçüncü ülkeye geçmek tehlikeli ama anlaşılabilir. Çaresizlik belli seviyenin üstüne çıkınca insan can ve malı düşünmüyor. Muhtemelen ki kişiler çok çaresiz. Ben o durumda değilim şükür. İleride kendi işimi yapmak için çabalıyorum.” (K-2)

“Çok haklılar. Yalan yok ben de düşünüyorum. Yollar zor, hem de kaçakçılar çok para istiyor. Kişi başı üç bin dolar duydum. O kadar parayı bulsam hemen giderim. Buradan da bıktım, halkımız çok çaresiz.” (K-4)

“Dediğim gibi belirsiz bir hayat sürekli. İnsanlar dışardan bakar hep ön yargılı olur, vatanınızı sattınız kaçtınız der. Ama aslında öyle değil, O zulme karşı savaşmak mümkün değildi hem insan kendi kardeşine vatandaşına silah doğrultur mu? Ben gelmesem zorla askere alacaklardı mecbur katil olmamak için kaçtık. İnsanlar bunu anlayamıyor maalesef bizi lüks içinde kaçtık sanıyorlar. Zoruma gidiyor bu durum. Mültecilerin problemleri kimsenin umrunda değil başka ülkeler de yardım etmiyor. Keşke yardım etseler.” (K-8)

“Aslında insanlar çaresiz kalıyorlar bazen. Çok çocuk var. Onların iyiliği için gidelim daha iyi ülkelerde yardım alalım kolay yaşayalım diyorlar ama bence kaçak gitmek çok zor. Ölenler oluyor her sene birçok. Hiçbir şey çocukların canından değerli değil madem ölmeyi göze aldın savaştan niye kaçtın ki. Güvensiz olduğu için gitmem ama keşke yasal gidebilsek.” (K-18)

4.5.1.4.Öfke duygusu

Katılımcıların bir kısmı Türkiye’ye şükran duygusu sebebi ile bir kısmı ise geçiş yollarının tehlikeli olması sebebi ile düzensiz göç yoluna başvuran kişilere öfke duyduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı isteyen herkesin Türkiye’de de iş bulabileceğini ifade ederek düzensiz göç edenleri sosyal yardım bağımlılığı ile eleştirmiştir.

“Doğru bulmuyorum. Gidecekse de yasal gitmeli. Bu ülkeler hak hukuk ülkesi, başını alıp gidemezsin. Gidersen cezasını da çekersin. Arkadaşım kaçarken yakalandı, buradaki kimliği de iptal oldu şimdi ağlar durur tekrar kimlik almaya.” (K-3)

“Hepsini nankör buluyorum zaten hakkı olanı birleşmiş milletler arayıp götürüyor. Seni zaten kollayan bir ülke var, kaçıp da ecnebi yerlere gitmeye ne gerek var. Zaten Allah cezayı veriyor yollarda.” (K-5)

“Ben çok kötü bakıyorum bu duruma. Buradaki zorluk oralarda yok mu? Var tabi. Hiç insan böyle güzel ülkeden ölümü göze alıp kaçır mı anlamıyorum. Uğraşıp didinene iş var. Kimisi istiyor ki yatalım yiyelim devlet bize baksın. Öyle şey olmaz. Arayacaksın bulacaksın iş. O babalara annelere çok kızıyorum. Bazı çoluğu çocuğu bırakıp giden adamlar da var. Kendini kurtarıp bir daha izini kaybettiriyor terk ediyorlar kadınları.” (K-13)

4.5.2. Gelecek Kaygısı

Katılımcılar gelecek kaygısının üçüncü ülkeye yerleşme veya düzensiz göç yoluna başvurma konusunda etkili olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de vatandaşlık hakkının elde edilemeyeceği düşüncesi, geri gönderilme kaygısı ve istihdam zorluğu gibi sebepler katılımcı görüşlerinde öne çıkmaktadır. *“Ben burada inşaat işçisiyim, vatandaşlık en son bana denk gelir verilse bile.” (K-1), “Gönüllü geri dönüş yerine kaçarak başka ülkeye gitmek daha güvenli. Gidenlerin hayatı kurtuluyor. Ölenler de*

var ama o kadar çok değil.” (K-4), “Geleceğimiz belirsiz. Kimisi de bu belirsizlikten kaçıyor. Denizden geçen tanıdıklarımız oldu, birkaç kişi geçince diğerleri de özeniyor ama kimisi de yollarda ölüyor. Ben hiç düşünmedim böyle bir seçenek.” (K-11), “İnsan evladı için her şeyi yapar. Ben şanslıyım ama herkes o kadar değil. O yüzden bazı kişilerin kaçması anlaşılabilir çünkü Amerika gibi ülkelerde imkanlar destekler daha iyi. Biz burada bir Türkçe kursu bile bulamıyoruz.” (K-19)

4.5.3. Yaratıcıya Şükretme

Yaratıcıya şükretme kodu 15 kez kodlanmış olup frekans sıklığının %19 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmının zorlu yaşam koşullarına sahip olsalar dahi inançları doğrultusunda şükrettikleri tespit edilmiştir. Şükran duygusunun düzensiz göç hususunda koruyucu etmen olduğu düşünülmektedir.

“Elhamdülillah yaşamımdan memnunum, şikâyet ettiğim bir şey yok. Sadece aile özlemi var. Bir şekilde Allah geçim veriyor, rızık çıkıyor.” (K-11)

“Elhamdülillah memnunum. Bazı şeyler çaresiz ama Allah rızkı verir. Bak çocuklar ufacıktı geldiğimizde şimdi büyüdüler yardım eder oldular, her yere beni götürürler, hastaneyi, marketleri bilirler. Allah razı olsun evlatlarımdan. İnşallah onlar da okuyup iş bulurlar emekleri boşa gitmez.” (K-13)

4.5.4. Türkiye’ye Şükran Duygusu

Katılımcıların bir kısmının yaklaşık 3.6 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye’ye şükran duygusu hissettikleri anlaşılmış olup şükran duygusu kodu 10 kez kodlanmıştır. Katılımcıların Türkiye’nin kendilerini koruduğu için minnettar olduğu aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır: *“Allaha şükür ben memnunum Allah devlete zeval vermesin sizi başımızdan eksik etmesin kızım. Bu memlekete göstermesin bizim gördüklerimizi.” (K-5), “Ben kızmıyorum Türk halkına, kötülük yapanı görüp tüm Suriyelileri öyle tanıyorlar. Bizim insanımızda da suç var. Sana kucak açan ülkede kötülük yapılır mı hiç. Allah razı olsun bu devletten.” (K-11), “Tüm akrabalarım Türkiye’de zaten. Artık burayı vatan belledik, sevdik. Sizden Allah razı olsun canımızı kurtarıp korudunuz.” (K-13)*

“Türkiye çok güzel memleket. Elinden geldiği kadar kanat gerdi bize. Bağına bastı. Kaçtıkları ülkeler yüzümüze bakmadı. Onlara mı kaçıyorlar. Yollarda

ölenler bile oluyor hem. Çok kıızıyorum onlara. İyi ki varsınız siz. Benim torunumun adı bile Türkiye, biz ailecek minnettarız bu ülkeye.” (K-17)

Katılımcı yorumlarında Türkiye’nin Suriye ile aynı duruma düşmemesi, hiçbir zaman savaş içerisinde bulunmaması yönünde iyi dileklerin öne çıktığı yorumlar minnettarlık göstergesi olarak dikkat çekmiştir.

5. TARTIŞMA

Araştırma ile öncelikle Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki bireylerin sosyal destek mekanizmaları varlığı incelenmiştir. Sosyal destek kavramı sosyal hizmet disiplinin içerisinde oldukça yer kaplamaktadır. Müracaatçılara yönelik sosyal hizmet müdahalesi planlanırken bireylerin sosyal destek mekanizmalarının detaylıca incelenmesi kişinin içerisinde bulunduğu koşullarda koruyucu etmenleri belirlemek ve risk faktörlerini ortaya koymak açısından elzemdir. Koruyucu etmenlerin desteklenerek arttırılması, müracaatçının bu etmenlerin olumlu katkılarının farkına varmasının sağlanması bireyin güçlenmesi konusunda oldukça önemlidir.

Bireylerin sosyal destek mekanizmalarının ele alınması aynı zamanda ekolojik yaklaşımın çevresi içinde birey kavramının temel alındığını da göstermektedir. Çevresi içinde birey kavramsallaştırmasına göre, birey, bireyin etkileşimde bulunduğu sistemler ile ilişkisi ve etkileşimde bulunulan sistemler tek tek incelenmeli ve bütüne bakıldığında ne ifade ettiği anlaşılmalıdır (Duyan, 2016, s. 52). Sosyal destek mekanizmaları içerisinde sorgulanan menşe ülke ile iletişimde olma hali, Türkiye’deki Suriyeli akraba varlığı, akrabalarla ve komşularla iletişim, sosyal yardımlara erişim gibi başlıklarla bireylerin etkileşimi incelenmiştir.

Sosyal destek mekanizmaları başlığı altındaki araştırma bulgularına bakıldığında bireylerin Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda yerel halk tarafından hoş karşılandıkları, sıklıkla çeşitli konularda yardımlaştıkları ve birbirleri ile iletişimde oldukları ifade edilirken son birkaç yıldır nefret söylemi ile karşılaştıkları, çocukların okulda arkadaşları ve öğretmenleri tarafından dışlandığı, yetişkinlerin ise yalnızca selamlaşmayı dahi iyi iletişim olarak gördükleri, yardımlaşma durumunun azaldığı, sıkça sizi geri göndereceğiz gibi söylemlere maruz bırakıldıkları tespit edilmiştir.

Şekil 5. 6 Menşe Ülke İle Bağlantı A1 Kodların İstatistiği Şeklinde de görüldüğü üzere 20 katılımcının 18’i 5 yıldan uzun süredir Türkiye’de yaşadığını beyan etmiştir. Katılımcı görüşleri incelendiğinde geçen sürenin uyumun sağlanmasından ziyade yerel halkın tepkisinin artmasının sebeplerinden biri olduğu anlaşılmıştır.

Sosyal uyum başlığı altında yer alan bulgular incelendiğinde ise ilk yıllarda karşılaşılan dil problemi, iletişim problemi gibi sorunların yerini nefret söyleminin

artması, ekonomik problemler, istihdam problemi, geçici koruma süresinin uzunluğu, yol izni almanın zorluğu gibi sorunlarla yer değiştirdiği tespit edilmiş, katılımcıların yüksek oranda karamsar olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 5. 5 Katılımcıların Türkçe Seviyesi başlıklı Şekle bakıldığında ise Araştırmaya dahil olan bireylerden 8 katılımcının Türkçe bilmediği, 5 katılımcının orta seviyede Türkçe bildiği, 7 katılımcının ise iyi seviyede Türkçe bildiği bulgulanmıştır. Katılımcıların Türkiye’de yaşam sürelerine nazaran 20 katılımcıdan yalnızca 7 katılımcının iyi Türkçe bilmesi dikkat çekicidir. Katılımcılar dil problemini ilk yıllara göre aşmış olduklarını ifade etse de iyi seviyede dil bilmenin yerel halkla sağlıklı iletişim sağlanması, iş gücü piyasalarına erişimin kolaylaşması gibi çözümler sunması; bu sayede ekonomik güçlükleri önlemesi beklenmektedir. Bu sebeple dil problemi iletişim, istihdam, ekonomik problemler gibi başlıkların üstünde yer almaktadır.

Araştırma bulgularına bakıldığında katılımcıların hiçbirinin güncel şartlarda gönüllü geri dönüşü seçenek olarak görmediği tespit edilmiştir. Geri dönüş motivasyonunun ancak koşullu olduğu katılımcıların koşullarının gönüllü geri dönüşün üç unsuru ile örtüştüğü sonucuna varılmıştır. Çatışmaların halen devam etmesi güvenli ortamın oluşmadığını, araştırma katılımcılarının hiçbirinin dönüşü seçenek olarak görmemesi gönüllü olmadıklarını, Suriye’de yaşayan bireylerin ekonomik istikrarsızlık ve temel ihtiyaçlardan yoksun olarak yaşamlarına devam ettirmeleri sürdürülebilirliğin sağlanmadığını göstermektedir. Bu bağlamda koşullar iyileştirilmeden geri dönüşün düşünülmesi mümkün değildir.

Şekil 5. 15 Gönüllü Geri Dönüş Alt Kodların İstatistiği’ ne bakıldığında alt temaların neredeyse tümünün negatif yönlü olduğu, yalnızca özlem duygusunun geri dönüşe ilişkin olumlu alt tema olarak kabul edilebilir durumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gönüllü geri dönüş düşüncesinin katılımcılara kaygı ve korku hissettirdiği görülmektedir.

İstatistiklere bakıldığında dünya üzerindeki mültecilerin ancak %1’ inin yeniden yerleştirildiği görülmektedir. Yeniden yerleştirme seçeneği ancak kişilerin ilk sığındıkları ülkede güvenlik problemleri yaşamaları yahut ciddi entegrasyon problemleri yaşamaları halinde menşe ülkelerine dönememeleri halinde bir seçenek olarak görülmektedir. Bu koşullarda dahi ülkeler seçici davranarak bireylerin özel

ihtiyaçları ile birlikte hatta belki daha da fazla kişinin kendi ülkelerine uyum sağlayıp sağlayamayacağını veya katkı-zarar ilişkisini gözeterek karar almaktadır. Ülkelerin yeniden yerleştirme ile mültecileri kabul etme oranı oldukça düşük kalmakta olup ihtiyaı karşılar nicelikte değildir (Maratova, 2022, s. 85).

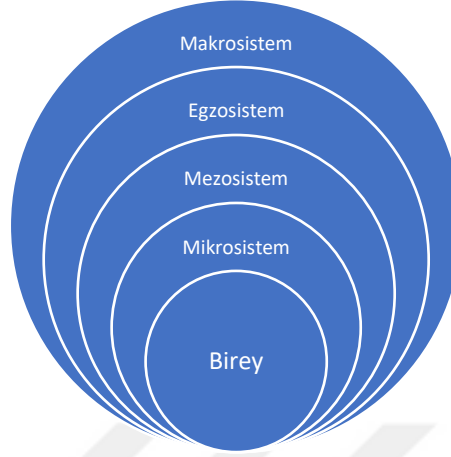
Araştırmanın yeniden yerleştirme bölümünde ortaya koyulan bulgularda Maratova'nın ifadeleri ile uyumlu olarak yasal yeniden yerleştirme umudunun düşük olduğu bu sebeplerle bireylerin düzensiz göçü bir seçenek olarak düşündükleri bulgulanmıştır. Katılımcıların bir kısmı Türkiye'deki yaşantılarından memnun olduğunu ifade ederken bir kısmı ise üçüncü bir ülkeye çıkış umuduna sığınmaktadır. Katılımcıların bir kısmı düzensiz göçü denemeyi planladıklarını ancak güvenlik problemleri sebebi ve insan tacirlerinin yüksek ücretler talep etmesi gerekçesi ile deneyemediklerini ifade etmiştir.

şekil 5. 17 Yeniden Yerleştirme Alt Kodların İstatistiği başlıklı şekle bakıldığında düzensiz göç kodu alt kodlar oluşturacak kadar ne çıkmış olup, bu durum katılımcıların yasal yeniden yerleştirme konusunda ümitsiz olduğunu destekleyici niteliktedir. Yeniden yerleştirme ne kadar kalıcı çözüm yollarından biri olarak literatürde yer alsa da ancak az sayıda birey bu seçeneğe erişmektedir. Yeniden yerleştirme yapılan kişi istatistiklerine bakıldığında da bu durum doğrulanmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Araştırmanın bu bölümünde araştırma soruları, elde edilen bulgular üzerinden alan yazındaki diğer çalışmalara da değinilerek sosyal hizmetin temel yaklaşımlarından ekolojik yaklaşım çerçevesinde değerlendirilecektir.

Bronfenbrenner tarafından geliştirilen ekolojik yaklaşımın katmanları şekilde de gösterildiği üzere mikrosistem, mezosistem, egzosistem, makrosistem ve tüm katmanların dışında kronosistem olarak sıralanmaktadır. Ekolojik yaklaşıma göre bireyler çevresindeki sistemlerle etkileşim halindedir. Bireylerin gelişimsel kapasitelerinin, baş etme mekanizmalarının ve sosyal çevredeki sistemlerin araştırılması sonrasında ise bu sistemlerle olan etkileşimin incelenmesi yaklaşımın odağını oluşturur. Ekolojik yaklaşıma göre bireyin içsel kaynakları kadar dışsal kaynakları da önemlidir, bu sebeple birey tek başına değerlendirilmeyip vresi içinde birey kavramına bağlı değerlendirmeler yapılır (Duyan, 2016, s. 157-173).

Bu çalışma ile Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kalıcı çözüm yollarına bakış açıları değerlendirilirken çevresi içinde birey kavramsallaştırması dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Şekil 5. 1. Ekolojik Yaklaşım Katmanları

Araştırma sorularından biri olan “Gönüllü geri dönüşe olumlu / olumsuz bakış açılarını oluşturan etmenler nelerdir? Bu etmenlerin kalıcı çözüm yolları açısından itici, çekici gücü nedir?” sorusunu bulgular üzerinden değerlendirmeden önce gönüllü geri dönüş seçeneğinin araştırıldığı diğer çalışmalara bakacak olursak:

Şahin ve Sönmez’in (2021, s. 43) Gaziantep ilinde yaşayan Suriyeli bireylerin etnik kökene göre geri dönüş eğilimlerini araştırdığı çalışmada Türk, Arap ve Kürt etnik kökenli bireylerin eğilimleri incelenmiştir. Çalışma bulgularına göre Türk kökenli bireylerin % 70 oranla Türkiye’de kalmak istedikleri, Arap kökenli bireylerin % 44 oranla, Kürt kökenli bireylerin ise % 24 oranla Türkiye’de kalmak istedikleri tespit edilmiştir. Bu çalışma bireylerin gönüllü geri dönüşe bakış açılarının çeşitli değişkenlere göre değişiklik gösterebileceğine örnek olarak kabul edilebilir.

Kaya’nın (2022, s. 81) Suriyeli bireylerin menşe ülkelerine geri dönüşüne bakış açılarını araştırdığı çalışmasına göre koşulsuz geri dönüş katılımcılar için seçenek olarak görülmemekte olup, bulgular gönüllü geri dönüşü şartlı olarak kabul edenler ve reddedenler olarak kategorize edilmiştir. Çalışmaya göre güncel koşullar ile gönüllü geri dönüş Suriyeli bireyler için bir seçenek değil, bu bağlamda yapılacak geri dönüşler gönüllülükten uzak olması sebebi ile kalıcı bir yol olarak düşünülmesi uygun değildir.

Cantürk ve Erdoğan'ın (2022, s. 1358) Ankara Altındağ bölgesinde Türkler ve Suriyelilerin bakış açısından geri dönüşü itme – çekme faktörlerine göre değerlendirdiği çalışmaya göre ise anavatana özlem ve halen Suriye'de akrabaların varlığı Suriyeliler açısından geri dönüş için çekme faktörü olarak bulgulanmıştır ancak katılımcılar çekme faktörünün varlığına karşın güvenlik ve barınma kaygıları başta olmak üzere çeşitli kaygılar sebebi ile genel olarak gönüllü geri dönüşe eğilimli bulunmamışlardır.

Araştırma kapsamında bulgular incelendiğinde katılımcıların Suriye'ye, Suriye'deki yaşantılarına ve akrabalarına özlem duyduğu anlaşılmış; akrabaların varlığı alt teması Şekil 5. 6 Menşe Ülke İle Bağlantı Alt Kodların İstatistiği başlıklı şekilde de görüldüğü üzere 32 kez kodlanarak geri dönüşe yönelik çekici faktör olduğu anlaşılmıştır. Ancak çalışmanın diğer alt temalarına bakıldığında Suriyeli akrabaların varlığı temasının gönüllü geri dönüş motivasyonu hususunda tek başına oldukça güçsüz olduğu anlaşılmaktadır.

Bu sebeple araştırma sorusu diğer çalışmaları da destekleyerek şu şekilde cevaplanmıştır:

Suriye'de halen akrabalarla iletişimin varlığı gönüllü geri dönüş için çekici bir faktördür ancak tek başına yetersiz kalmaktadır. Çekici faktör olmasına rağmen Kaya'nın (2022) çalışma sonucu ile paralel olarak katılımcılar gönüllü geri dönüşü bir seçenek olarak görmemektedir. Bu çalışmada Kaya'nın çalışmasından farklı olarak gönüllü geri dönüşe yönelik kaygılarda temel ihtiyaçlara erişim kaygısı güvenlik kaygısının önüne geçmiştir. Bu durum katılımcılar tarafından çatışmaların azaldığının kabul edilmesinin bir göstergesidir. Menşe ülkede akrabaların varlığı **geri dönüş için tek çekici faktör olurken**, ülkede barış ortamının sağlanmamış olması, geri dönenlere yönelik güven verici bir af sözünün verilememesi, barınma, beslenme, istihdam gibi temel ihtiyaçlara erişimin kısıtlı ve güç olması geri dönüş kararına yönelik olumsuz düşünceleri destekleyici, **itici faktörler** olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekolojik yaklaşım çerçevesinden araştırma sorusuna bakacak olursak aile ile birey etkileşiminin ekolojik yaklaşımın ilk katmanını oluşturan mikrosistem kavramı içerisinde yer aldığını ifade edebiliriz. Ancak bütüncül sisteme baktığımızda aile ilişkileri karar alma sürecinde ne kadar güçlü bir faktör olsa da kronosistemin

zamansallık vurgusu dikkate alındığında güncel zamanda, güncel şartlarda bireylerin Suriye’yi geri dönüşe uygun bulmadıkları anlaşılmaktadır. Ekolojik yaklaşımın merkezindeki bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanabilir olması ise diğer tüm sosyal ilişkilerin önünde yer almaktadır. Temel ihtiyaçları karşılanmadıkça bireylerin doğası gereği geri dönüş kararı vermesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Araştırmanın ikinci sorusu olan “Kalıcı çözüm seçeneği olarak sosyal uyum seçeneğinin itici / çekici gücü nedir?” sorusuna cevap ararken uyum alanında yapılmış diğer araştırmalara bakılacak olursa:

Türkiye’de yaşayan Suriyeliler üzerine gerçekleştirilen en kapsamlı ve en istikrarlı araştırma olan Suriyeliler Barometresi 2021 çalışmasında (Erdoğan, 2022, s. 120-121) yerel halk ve Suriyeliler arasında iletişimin artış oranının önceki yıllara oranla azaldığını, var olan iletişimin ise mesafeli olduğu, en basit iletişim yollarından biri olan sohbet etmenin bile geçen yıllara ve Suriyelilerin Türkçe öğrenme durumlarının artmasına rağmen düşük kaldığı belirtilmektedir. Aynı çalışmada çok uzak, uzak, ne uzak ne yakın, yakın, çok yakın şeklindeki beş dereceli ölçekte Türk halkının Suriyeli bireylere mesafesi “uzak” olarak tespit edilmiştir.

Hatay ilinde sosyal uyum alanında yapılan çalışma ile Suriyeli bireylerin sıklıkla kendi aralarında sosyalleşmeyi tercih ettikleri bu durumun kaynağının dil bilmeme, ön yargılı olma ve yanlış bilgilerin yayılmasına dayandığı belirtilmiştir. Araştırmacı sosyal uyuma gereken önem verilmemesi halinde mekânsal ve sosyal ayrışmanın keskinleşerek büyük krizlere sebebiyet verebileceğini ifade etmiştir (Alaeddin & Batuhan, 2022, s. 420-421). Araştırmada bahsedilen büyük krizlerin ise zaman zaman yerel ölçeklerde yaşandığı görülmektedir. Sosyal uyumun zedelendiğini gösterir krizlerden biri de 2021 yılında gerçekleşen Ankara Altındağ olaylarıdır. Altındağ Suriyeli bireylerin yoğunlukla yaşadığı getto olarak görülebilecek bir ilçedir. Suriyeli iki gencin yerel halktan iki genç ile tartışmasının yaralanma ve yerel halktan bir gencin ölümü ile sonuçlanması üzerine konudan bağımsız olarak Altındağ bölgesinde yaşayan Suriyeli bireylerin evleri taşlanmış, arabalar ve iş yerleri zarar görmüş çok sayıda yerel halktan birey ayaklanmış (Demirtaş, 2022, s. 3). Çok sayıda çalışma sosyal uyuma dair politikaların geliştirilmemesi halinde Altındağ benzeri geniş çaplı olaylar yaşanacağını ön görmektedir.

Gerçekleştirilmesi beklenen sosyal uyum politikalarının ise kapsayıcı ve dahil edici olması için çokkültürlü bakış açısına uygun hazırlanması önemlidir. Türkiye’de sosyal uyum alanında gerçekleştirilen en büyük projelerden biri de Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) Programı’dır.

Dimici’nin (2023, s. 645) SUYE Programı’nı çokkültürlülük açısından değerlendirdiği çalışmaya göre: SUYE Programı Türkiye ve Türk kültürü hakkında bilgi verme odaklı olup katılımcıların kendi kültürleri hakkında içerik dahil edilmemiş, program çokkültürlü bakış açısından uzak hazırlanmış ve program kapsamında katılımcıların Türkiye’ye uyum sağlamaları beklendiği anlaşılmıştır. Bu sebeple bireylerin kültürel kaynakları göz önünde bulundurulmadığından SUYE Programının yeterince dahil edici olmadığı düşünülmektedir.

Sosyal uyum alanında yapılmış çalışmalara bakıldığında güncel durumda sosyal uyum faaliyetlerinin kalıcı çözümler kapsamında gerçekleştirilmediği, yalnızca çeşitli krizleri önlemek ve mülteci ve yerel halkın birlikte birbirlerine uyum sağlaması değil de mültecilerin yaşadıkları bölge ve şartlara uyum sağlamasını hedeflediği anlaşılmıştır. Geçici koruma yönetmeliği (TBMM, 2014) gereği geçici koruma altındaki mültecilerin Türkiye’de kalış durumları güvenli ortam yaratılncaya kadar sınırlanmış olup statünün isminde de vurgulandığı üzere geçicidir.

Ancak bu çalışma ile konunun öznesi olan Suriyeli bireylerin ne düşündüğünün anlaşılması hedeflenmiş olup bu kapsamda **kalıcı çözüm seçeneği olarak sosyal uyum seçeneğinin çekici güçleri:** Türkiye’nin Suriye’den güvenli bir alan olarak görülmesi, Türkçe öğrenmiş olmak, Türkiye’de iş gücü piyasasına erişebiliyor olmak, Türkiye’de eğitim almış olmak, yakın akrabaların Türkiye’de oluşu, geri dönüş halinde Suriye’de askere alınma, hapse alınma risklerinin varlığı, Suriye’de barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasının zorluğu olarak sıralanabilir. Sosyal uyum seçeneğini kalıcı çözüm olarak görmemeyi destekleyen **itici güçler ise:** Hukuki düzenlemelere göre geçici statüde olmak, geçici koruma süresinin uzunluğu, geçen uzun yıllara karşın Türkçe öğrenememek, işsizlik, Türkiye’nin ekonomik koşullarının zorluğu, nefret söylemlerinin giderek artması olarak sıralanabilir.

Elbette ki sosyal uyum tek taraflı düşünölemeyeceğinden yalnızca Suriyeli bireylerin motivasyon varlığı ile sosyal uyum sağlanması hususunda yorum yapmak

eksiklik olacaktır. Ancak çalışmaya dahil olan katılımcılardan Türkçe öğrenmiş, iş bulabilmiş, ekonomik koşulları diğer katılımcılara nazaran daha iyi olan katılımcıların tüm sosyal destek varlıkları sebebi ile Türkiye’de kalma motivasyonlarının yüksek olduğu ve sosyal uyuma kalıcı çözüm olarak baktıkları anlaşılmıştır.

Keleşoğlu’na göre: (2019, s. 51) çokkültürlülüğü anlamayı kolaylaştıran Ekolojik Yaklaşım’ın uyum problemlerini tespit etmeyi de kolaylaştırması beklenmektedir. Bireyi anlamak ve en uygun sosyal hizmet müdahalesinde bulunmak için bireyin içinde bulunduğu toplumsal değerlerin, normların ve insan ilişkilerinin anlaşılması şarttır. Ancak sosyal çevresi ve farklılıkları ile birlikte değerlendirme yapıldığında sosyal fayda sağlanabilir.

Ekolojik yaklaşıma göre yoksulluk ve göç gibi sebepler bireylerin yaşam koşullarını olumsuz etkilemekle birlikte çevreleri ile uyumu zorlaştırmaktadır. Yaşanan problemlerin çoğu çevresel koşullara bağlıdır ve bu problemlerin varlığı bireylerin yaşamlarını sürdürmelerini güç hale getirmektedir (2016, s. 158). Kronasistem çerçevesinden bakıldığında Türkiye’de sığınmacı konumunda olan kimi Suriyeli savaş öncesi zamanda kendi ülkesinde, iş, statü, saygınlık ve mal sahibi olarak refah seviyesi yüksek bir yaşam sürerken güncel zaman diliminde aile, devlet kurumları, sosyal hizmet sistemleri vb. diğer tüm sistemlerin göç sebebi ile değişikliğe ve kısıtlılığa uğraması ile yaşamlarındaki refah seviyelerinde büyük ölçüde düşüş gerçekleşmiştir. Sosyal uyum seçeneğinin kalıcı çözüm yolu olarak düşünülmesi halinde bireylerin 10 yılı geçen süre içerisinde Türkiye’deki sistemlerle kurdukları etkileşimin detaylıca değerlendirilmesi politikaları güçlendirecektir.

Çalışmanın üçüncü sorusu olan yeniden yerleştirme uygulaması kalıcı çözüm seçenekleri içerisinde ne kadar erişilebilir görülmektedir? Sorusuna yanıt aramak için yeniden yerleştirme hakkında yapılmış çalışmalara bakacak olursak:

Arıkan’ın çalışmasına göre (2021, s. 1465) Türkiye’deki Suriyelilerin % 80’inin Türkiye’de kalması beklenmektedir. Arıkan aynı zamanda Suriye’de istikrar sağlanmadan başlatılacak erken bir geri dönüş programını geri göndermeme ilkesine aykırılık olarak değerlendirmektedir. Ancak diğer bir seçenek olan yeniden yerleştirme sayıları ise Türkiye’de yaşayan Suriyeli nüfusuna bakıldığında oldukça düşük kalmaktadır. 2014-2023 tarihleri arasında üçüncü ülkeye yerleştirilen Suriyeli

sayısı toplam 61.900 civarındadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli 'nin kalıcı çözüm aradığı göz önünde bulundurulursa 10 yıllık süreçte yeniden yerleştirilen kişi sayısı oldukça yetersizdir. Bu bağlamda çözüm arayışında Türkiye büyük oranda yalnız bırakılmış ve sorumluluk üstlenmek durumunda kalmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ise resmi sayfasında yeniden yerleştirme sürecinde Göç İdaresi Başkanlığı'ndan gelen verilere göre özel ihtiyaç sahibi bireylerin değerlendirmeye alındığını ancak nihai kararın üçüncü ülkeler tarafından verildiğini ve kotaların da yine üçüncü ülkeler tarafından belirlendiğini açıklamıştır. Bu sebeplerle Türkiye ve BMMYK yeniden yerleştirme sürecinde yalnızca öncelikli bireylerin belirlenmesi ve operasyonel süreçlerde görev almakta, karar alma sürecinde ve yerleştirme sayılarının belirlenmesinde söz sahibi olamamaktadır. BMMYK resmi sayfasında Dünya üzerindeki tüm mültecilerin %1' inin ancak yeniden yerleştirilebildiğini vurgulayarak bu husustaki kısıtlılığı ifade etmiştir.

Bu araştırma kapsamında bireylere yeniden yerleştirme / üçüncü ülke temalı sorular yöneltilmiş olsa da verilen cevaplar sıklıkla düzensiz göç yolu ile üçüncü ülkeye geçiş üzerinden olmuştur. Katılımcılar tarafından yasal yollarla yeniden yerleştirme gerçekçi bulunmamakta olup **yeniden yerleştirmenin erişilebilir olmadığı** anlaşılmıştır. Bazı katılımcılar daha iyi hayat koşulları, sosyal yardım ve istihdama erişimin daha kolay olması, Türkiye'de gelecek kaygılarının yüksek olması gibi sebeplerle düzensiz göç yolunu tercih etmeyi düşündüklerini ifade etmiştir. Düzensiz göç yolunu tercih etmelerini önleyen faktörler ise insan kaçakçılarının yüksek ücret istemesi, başarısız geçiş denemeleri sırasında vefat eden veya yaralanan bireylerin olması, Türkiye'ye minnet duygusu olduğu bulgulanmıştır.

Bireylerin yaşamlarını tehlikeye atan düzensiz göç düşüncesinin öne çıktığı yeniden yerleştirme teması değerlendirilirken sosyal hizmetin en temel ilkelerinden biri olan zarar vermeme ilkesi göz önünde bulundurulmalı ve bir seçenek olarak görülmesinin dahi önlenmesi için çalışmalar yapılması gereklidir. Ekolojik yaklaşım sistemlerinin birbiri ile ilişkisine dahi geçmeden düzensiz göç fikri sistem katmanlarının ortasında bulunan bireyin can güvenliğini doğrudan tehlikeye

soktuğundan ve insan onuruna aykırı bir eylem olduğundan seçenek olarak dahi görülmesi mümkün değildir.

Çalışmanın alt problemlerine verilen cevaplardan yola çıkarak ana problem olan “Sosyal destek mekanizmalarının varlığı geçici koruma altındaki Suriyelilerin kalıcı çözüm yollarına bakış açılarının şekillenmesinde nasıl bir etkiye sahiptir?” sorusu bulgular üzerinden şöyle yanıtlanmıştır: Türkiye’de yaşayan Suriyeli bireylerin menşe ülkelerinde sosyal destek mekanizmaları oldukça sınırlı olup karşılaşılabilecekleri sosyal risklerin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir. Menşe ülkeye yönelik en belirgin sosyal destek mekanizmasının Suriye’de yaşamını sürdüren akrabalar olduğu anlaşılmış buna karşın Türkiye’de sosyal destek mekanizmalarının Suriye’ye oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli bireylerin tamamı Türkiye’de yakın akrabaları bulunduğunu ifade etmiştir. Sosyal yardımlardan faydalanan bireyler sıklıkla Kızılaykart aracılığı ile dağıtımı yapılan Sosyal Uyum Yardımı’ndan faydalandıklarını ifade etmiştir. Türkçe bilgisi kilit bir öz kaynak olup Türkçe öğrenmiş olan bireylerin, eğitim, istihdam ve yerel halkla iletişim başlıklarında sosyal destek mekanizmasına sahip olduğu anlaşılmıştır. Daha çeşitli sosyal destek mekanizmasına sahip olan bireylerin Türkiye’de kalma isteğinin ve kalıcı çözümlerden yerel entegrasyona olumlu bakışlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Üçüncü ülkelerde ise sosyal destek ve sosyal yardımların kolay erişilebilir oluşu ve kapsamlı olması bireyleri yeniden yerleştirme çözüm yoluna yaklaştırmakta ancak yerleştirme oranındaki düşüklük sebebi ile gerçekçi bulunmamaktadır.

Duyan’ın (2016, s. 103) sosyal hizmet disiplininin temel değerlerinden biri olarak bahsettiği “self determinasyon” (müracaatçının kendi kararını kendisinin verebilmesi) kavramı bireylerin sosyal hizmet sistemine bağımlı kalmamaları, problem çözme kapasitelerinin kendi kararları doğrultusunda sürdürülebilir olarak desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu sebeplerle bireylerin kendi kararları doğrultusunda gerçekleşmemiş bir kalıcı çözüm uygulaması beraberinde farklı dezavantajlılık durumlarını getirebilir. Kalıcı çözüm politikaları üretilirken mekanların hazır olması ile birlikte bireylerin hazır bulunuşluluğu da dikkate alınmalıdır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye'den Türkiye'ye ilk göç dalgası 2011 yılında Suriye iç savaşının başlaması ile gerçekleşmiş olup hızla artan göç akınları ve açık kapı politikası ile Türkiye'deki Suriyeli sayısı 3.6 milyon kişiye ulaşmıştır. Kitlemel akın sebebi ile kişiler geçici koruma altına alınmış olup uluslararası kaynaklar geçici korumanın en fazla üç yıl sürmesini önermekle birlikte güncel durumda ilk göç dalgasından bu yıla kadar geçen süre 12 yıldır.

Türkiye'nin taraf olduğı Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası hukuki düzenlemeler ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gibi ulusal düzenlemeler geri gönderme yasağı maddeleri ile güvenli ortam oluşmadan bireylerin zorla geri gönderilmelerini yasaklamaktadır.

Alanyazın incelendiğinde mülteciler için üç kalıcı çözüm yolu seçeneğı mevcut olduğı görölmektedir. Bu seçenekler gönüllü geri dönüş, sosyal uyum ve yeniden yerleştirme olarak hiyerarşi gözetmeksizin sıralanmaktadır.

Sonuç olarak güncel durumda Suriye'nin bazı bölgelerinde halen çatışmalar devam etmekle birlikte 12 yıl içerisinde çok sayıda ev, iş yeri, sağlık kuruluşu ve tüm şehrin alt yapısı zarar görmüştür. Bu çalışmada mülakat gerçekleştiren 20 kişinin tamamı koşulların Suriye'ye dönüş için uygun olmadığını ifade etmiş, **kesinlikle geri dönmek istemediklerini belirtmiştir.**

Katılımcılar başta ESAD rejimine güvenmediklerini, af ilan edilse dahi hapse alınacaklarını, işkence göreceklərini veya zorla askere alınacaklarını düşünürken bazı katılımcılar ise barınma imkanlarının olmadığını, evlerinin yıkıldığını ve yeniden inşa süreci için istihdama erişimlerinin olmadığını ifade etmiş hatta Suriye'de yaşayan akrabalarına para gönderdiklerini, özellikle şehirde yaşayan bireylerin bu şekilde geçimlerini sürdürdüklerini, köylerde yaşayanların ise tarım vasıtası ile beslenme ihtiyaçlarını giderdiklerini ifade etmiştir. Ciddi sağlık sorunlarında ise çoğı bölgede hastane olmadığı, teşekküllü hastanelerin Şam'da olduğunu, ancak şehirlere giriş çıkışlara izin verilmediğı ifade edilmiştir. Görüşme bulgularındaki elektrik ve su kesintisi vurgusu da dikkat çekmekte olup bazı bölgelere ancak günde 1-2 saat su ve elektrik sağlandığı bilgisi edinilmiştir.

Katılımcıların Suriye’de yaşamaya devam eden akrabaları ile iletişimde oldukları ancak tekrar yüz yüze görüşme umutlarının gittikçe azaldığı, bölgeye dönmek bir kenara bölgede kalan kişilere para göndererek ihtiyaçlarını Türkiye’den destekle karşılamaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Akrabalara, memlekete ve geçmişe duyulan özlemin varlığına rağmen savaş sona ermedikçe ve uluslararası düzeyde kapsamlı bir yeniden inşa süreci planlanmadıkça Suriyeli bireyler gönüllü olarak geri dönmeyeceklerini ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar ise uygun koşulların yaratılması halinde dahi geri dönmek istemediklerini, Türkiye’de geçen yıllar içinde Türkçe öğrendiklerini, Türkiye’de eğitimlerini tamamladıklarını, çocuklarının burada doğduğunu kısacası burada zorluklarla bir hayat inşa ettiklerini ve yeniden bu zorlukları yaşayarak hayat inşa etmek istemediklerini ifade etmiştir.

Kalıcı çözüm yollarından sosyal uyum seçeneği ise bireylerin sığındıkları ülke içerisinde yerel halk ile uyum içerisinde yaşamaları, eşit imkanlara sahip olmaları anlamına gelmektedir. Çalışmanın ilgili başlık altındaki bulgularına bakıldığında zamanla sosyal uyumun güçlenmesi beklenirken yerel halk ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin arasında yaşanan sosyal tansiyon olaylarının arttığı; bireylerin market, otobüs, okul, mahalle gibi tüm sosyal alanlarda nefret söylemi ile karşılaşma durumlarının arttığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli bireylerin Türkiye’ye ilk geldikleri yıllarda Türk vatandaşlarının yardımsever davranışlarda bulunduğu, dil problemi olmasına karşın yardımlaşma, sohbet, ziyaret gibi sosyal destek varlığının güçlü olduğu ancak özellikle son yıllarda bu durumun yerini olumsuz tepkilere bıraktığı tespit edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı yalnızca Suriye uyruklu komşuları ve akrabaları ile güçlü iletişimlerinin olduğunu ifade ederken, yerel halk ile ya hiç iletişimde olmadıklarını ya da selamlaşma gibi oldukça sınırlı iletişimde bulunduklarını beyan etmiştir. Türkçe’yi öğrenebilen katılımcıların hem istihdam edilmede daha az zorluk yaşadığı hem de yerel halk tarafından daha fazla kabul gördüğü bulgulanmıştır. Katılımcılar yoğunlukla Türkiye’deki sosyal yardım mekanizmalarından Sosyal Uyum Yardımı’ndan faydalandıklarını ancak enflasyon ve artan kira giderleri sebebi ile SUY’un yetersiz kaldığını ifade ederek sosyal yardımların yetersizliğinden yakınmıştır. İstihdam problemi yaşayan katılımcıların ise kayıtsız ve ucuz iş gücü olarak dahi iş bulmanın zor olduğunu ifade etmeleri dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak katılımcıların can güvenliklerini koruma altına aldığı için Türkiye'ye minnettarlık hissettikleri ancak geçen yılların ardından yerel halkın nefret söyleminin arttığı, Türkiye'de mülteci olarak yaşam koşullarının güçleştiği gibi gerekçelerle gelecekleri hakkında kaygılı oldukları tespit edilmiştir. Türkiye'de dil öğrenme, komşularla güçlü iletişim, iş gücü piyasalarına erişim gibi faktörlerin sosyal uyumu güçlendirdiği ve bu koşulları sağlayan katılımcıların Türkiye'de kalmak istediği tespit edilmiştir. Ancak alanda yapılan çalışmalar ve hukuki temel Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeliler için sosyal uyum seçeneğinin planlanmadığını, doğal olarak gelişen uyum ortamının ise son yıllarda zarar gördüğünü göstermektedir. Katılımcılardan Türkiye'de sosyal destek varlığı fazla olanlar başta olmak üzere **sosyal uyumu bir seçenek olarak görmekte** ve Türkiye'de kalıcı olmayı talep etmektedir.

Yeniden yerleştirme seçeneği ise bireylerin sığındıkları ülkede güvenlik tehditleri ile karşılaşmaları, kritik sağlık sorunu söz konusu olduğunda tedavi imkânlarının ülkede mevcut olmadığı durumlarda ve sosyal uyumun sağlanmayacağı tespit edildiği durumlarda söz konusu olmaktadır.

Araştırma ile Türkiye'de yaşamına devam eden geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaşamlarındaki belirsizlik ve gelecek kaygısı sebepleri ile üçüncü ülkeye yerleşen tanıdıklarının yaşam koşulları hakkında aktardıkları tecrübeler sonucunda yeniden yerleştirme seçeneğine olumlu baktıkları tespit edilmiştir. Türkiye'ye daha fazla uyum sağlayan bireyler dışında kalan kişilerin yeniden yerleştirme talepleri olduğu ancak yasal yerleştirme işlemlerinin düşük oranlarda kalması sebebi ile umutlu olmadıkları bulgulanmıştır.

Ülkelerin yeniden yerleştirme için açtığı kontenjanın ihtiyacı karşılamaması sebebi ile **yeniden yerleştirme gerçekçi bir seçenek olarak görülmemekte** olup bireylerin düzensiz göç yolunu tercih ettiği, tercih etmeyenlerin ise yoğunlukla düşündükleri bulgulanmıştır. İnsan kaçakçılarının yüksek ücret talepleri, geçiş yollarının tehlikeli olması ve başarısız girişim sonucunda Türkiye'deki haklarından mahrum kalacakları düşüncesinin bireyleri düzensiz göç yollarına başvurmadan uzaklaştırdığı tespit edilmiştir.

Araştırma sosyal destek mekanizmaları çerçevesinde incelendiğinde bireylerin Suriye'ye dönüşü bir seçenek olarak görmediği, ancak nefret söyleminin

azaltıldığı, yerel halk ile iletişimin güçlendirildiği, temel ihtiyaçlara erişimin kolaylaştığı ve istihdam edilmenin teşvik edildiği, hukuki düzenlemelerin kalıcı olarak planlandığı durumlarda tam anlamı ile sosyal uyum seçeneğinin gerçekçi olabileceği, uluslararası destek ve diğer ülkelerin görev üstlenerek yeniden yerleştirme kontenjanlarını arttırması ile yeniden yerleştirmenin bir seçenek olacağı aksi halde bireylerin insan onuruna uygun olmayan bir eylem olan düzensiz göç yollarına başvurma düşüncesinde artış olacağı tespit edilmiştir.

Tüm seçenekler incelendiğinde geçici koruma altındaki birey sayısının 3.6 milyon gibi yüksek rakamlara ulaşması sebebi ile Türkiye tek başına kalıcı bir çözüm üretemeyecek olup diğer ülkelerin de en az Türkiye kadar çaba sarfetmesi gerekmektedir. Tüm kalıcı çözüm arayışlarında bireylerin kendi kararını verme haklarının göz önünde bulundurulması ve sosyal hizmetin zarar vermeme ilkesi kapsamında politika üretilmesi istikrarın sağlanması açısından önemlidir.

Çalışma verilerinden elde edilen sonuç doğrultusunda:

- Gönüllü geri dönüş için çatışmaların sona ermesi ve geri dönecek bireyler için af taahhüdü verilmesi bu taahhüdün güvenilirliğinin göstergesi olarak ciddi yaptırımlara bağlanması sağlanmalıdır. Bu durumun bireylerin güvenlik çekincesini azaltacağı düşünülmektedir.
- Gönüllü geri dönüş seçeneğinin tercih edilmesi için yeniden inşa süreci uluslararası kuruluşlarca hızla başlatılmalı gönüllü geri dönüş yapmayı planlayan bireylere barınma, beslenme, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçların destekleneceği taahhüdü verilmelidir.
- Suriye’de iş gücü piyasaları desteklenmeli ve geniş iş olanakları yaratılmalıdır. İş piyasalarının aktif hale gelmemesi durumunda gönüllü geri dönüşün sürdürülebilirlik koşulu sağlanamayacaktır.
- Şayet sosyal uyum seçeneği desteklenecekse en başta kişilerin geçici koruma statüleri sonlandırılarak kalıcı bir hukuki düzenleme yapılmalıdır.
- Nefret söylemi, ırkçılık ve olası sosyal tansiyon olaylarının önlenmesi için bu suçların yaptırımlarının caydırıcı hale getirilmesi gerekmektedir.
- Türkçe kursu, mesleki eğitim kursu gibi destek mekanizmalarının yaygınlaşması ile bu hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı planlanması gerekmektedir.

- Yeniden yerleştirme seçeneğinin işlevselleşmesi için en temelde stratejik eylem planları geliştirilmesi, ülkelerin kabul ettikleri Suriyeli sığınmacı sayısını yükseltmesi gerekmektedir.
- Düzensiz göç çalışmaları yalnızca kurtarma çalışmalarından ibaret olmamalı, bireylerde artan düzensiz göç düşüncesi takip edilerek bir seçenek olarak kabul görölmesine karşı önleyici tedbirler arttırılmalıdır.
- Tüm kalıcı çözüm yolları için bireylerin sığınmacı olmaları dışındaki engellilik, yaşlılık, şiddet mağduru olma durumu vb. özel ihtiyaçları göz ardı edilmemeli, kalıcı çözüm seçenekleri planlanırken özel ihtiyaç tespitlerine göre planlanan sosyal hizmet müdahaleleri temel almalıdır. Bu bağlamda göç idaresi merkez ve taşra teşkilatlarında sosyal çalışmacı ve psikolog istihdamı arttırılmalıdır.

7. KAYNAKLAR

2510 Sayılı İskan Kanunu. (1934).

Akgün, G. (2022, Ağustos). Türkiye'de Yaşayan Bireylerin Sosyal Dışlanma Bağlamında Değerlendirilmesi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Alaeddin, R., & Batuhan, T. (2022). Hatay-Antakya'da Yaşayan Suriyeli Nüfusun Sosyal Uyumunun Ölçülmesi. *Ortadoğu ve Göç*, s. 378-426.

American Immigration Council. (2021, Mayıs 26). Temporary Protected Status: An Overview. (R. Akın, Çev.) Ocak 14, 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2124920> adresinden alındı

Arıkan, G. (2021, Nisan). 10 Yıla Yaklaşan Geçici Korumada Geçiciliğin Sonu Ve Kalıcı Çözümler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29(2), s. 1435-1475.

Aybay, R. (2007). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aygün, B., & Memişoğlu, F. (2021). Mültecilere Yönelik Yerel Entegrasyon Politikalarında Çok Düzeyli Yönetişim Uygulamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 60, s. 119-143.

Aygün, M., & Kaya, C. (2016). Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), s. 87-142.

Barışık, S. (2020). Göç Kavramı Tanımı ve Türleri. S. Barışık içinde, *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (s. 1-24). Ankara: Gazi Kitabevi.

Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, s. 334-360.

BMMYK Kıbrıs Ofisi. (2017, Aralık). Mültecileri Korumak. Kıbrıs. Ocak 18, 2023 tarihinde https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/05/UNHCR_Brochure_TR.pdf adresinden alındı

Buz, S., & Korç, S. (2021). Mültecilere Yönelik Kalıcı Çözümlerden Biri Olarak Gönüllü Geri Dönüş. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(50), s. 195-230.

Cantürk, S., & Erdoğan, Z. (2022). Ankara'da Yaşayan Türkler Ve Suriyelilerin Bakış Açısından Geri Dönüş. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, s. 1347-1358.

Crisp, J. (2004, Nisan). The Local İntegration And Local Settlement Of Refugees: Aconceptual And Historical Analysis. Cenevre. Şubat 5, 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/research/working/407d3b762/local-integration-local-settlement-refugees-conceptual-historical-analysis.html> adresinden alındı

- Çelik, N. B. (2015). Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan Veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak Ve Yükümlülükleri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(Özel sayı), s. 67-148.
- Çerçi, A., & Canalcı, M. (2019). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Sürecinde Yaşadığı İletişim Sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, s. 57-66.
- Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*. Ankara: Seçkin Hukuk.
- Danish Refugee Council; Norwegian Refugee Council; Save The Children; International Rescue Committee. (tarih yok). Joint Ngo Recommendations On Durable Solutions For The Global Compact On Refugees' Programme Of Action. Ocak 23, 2023 tarihinde https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/joint-ngo-recommendations-on-durable-solutions/joint-ngo-recommendations-on-durable-solutions-for-the-global-compact-on-refugees-porgamme-of-action_2.pdf adresinden alındı
- Davutoğlu, A. (2013, Kasım 06). Sezgin Tanrıkulu'nun 7/23999 Sayılı Soru Önergesine Yanıt. Ankara. <https://www.tbmm.gov.tr/d24/7/7-23999sgc.pdf> adresinden alındı
- Demir, I. E. (2020). Abancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunundaki Güncel Gelişmeler Hakkında Genel Değerlendirme. *Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 115-132.
- Demir, R. (2022, Temmuz). Gönüllü Geri Dönüş İçin Kalıcı Çözümler: Türkiye'deki Suriyeliler ve Afganlar. Ankara: Polis Akademisi Doktora Tezi.
- Demirtaş, B. (2022). Ahlaki Panik Çerçevesinde Örnek Olay İncelemesi: 10 Ağustos 2021 Altındağ Olayları. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Dimici, K. (2023). Türkiye’de Yaşayan Yetişkin Yabancılar Yönelik Hazırlanan “Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi” Programının Çokkültürlülük Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 628-647.
- Dizman, A. O. (2012, Ağustos). Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler. Ocak 14, 2023 tarihinde https://www.tepav.org.tr/upload/files/1346221434-0.Gecici_Koruma_Politikasi_ve_Turkiye_ye_Siginan_Suriyeliler.pdf adresinden alındı
- Duyan, V. (2016). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. İstanbul: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Ekici, S., & Gökhan, T. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 5(9), s. 9-22.
- Erdoğan, M. (2019). *Suriyeliler Barometresi 2019 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Erdoğan, M. (2022). *Suriyeliler Barometresi 2021: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. UNHCR.

- Ergüven, N. S., & Özturanlı, B. (2013, Şubat). Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 1007-1061.
- European Communities. (2001, Ağustos 7). COUNCIL DIRECTIVE 2001/55/EC. *Official Journal of the European Communities*, s. 12-23.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 838-851.
- Gencer, T. E., & Güzel, B. (2021). *Göçmenlerle Çalışma ve Sosyal Hizmet*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2019). *Türkiye'de Yaşam Rehberi*. Ankara: Ütopya Grafik. <https://goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Kitaplar/y-reh/Tu%CC%88rkiyede-Yas%CC%A7am-Rehberi.pdf> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023, Haziran 17). *Geçici Koruma*. Göç İdaresi Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023, Haziran 11). *T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı*. Başkanlık: <https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri> adresinden alındı
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İMEP. (2023, Haziran 17). *Türkiye'de Kaliteli Çıraklık ve Mesleki Eğitim Yoluyla Suriyeli ve Ev Sahibi Toplulukların İstihdama Erişimlerinin Kolaylaştırılması Programı*. Hakkımızda: <https://imep.org/hakkimizda> adresinden alındı
- International Organization for Migration. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Cenevre. Ocak 14, 2023 tarihinde [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden alındı
- IOM. (2020). *World Migration Report*. Cenevre.
- IOM. (2021). AVRR Türkçe Poster. Şubat 5, 2023 tarihinde https://turkiye.iom.int/sites/g/files/tmzbd11061/files/documents/avrr-poster-turkce_0.pdf adresinden alındı
- IOM Türkiye. (2023, Şubat 05). *IOM Türkiye*. Yeniden Yerleştirme: <https://turkiye.iom.int/tr/yeniden-yerlestirme> adresinden alındı
- Jaeger, G. (2001). On the History of the International Protection of Refugees. *IRRC*.
- Kaya, C. (2019). Kalıcı Çözüm Türü Olarak Gönüllü Geri Dönüş ve Geçici Koruma Kapsamında Yer Alanlar Bakımından Türk Hukukundaki Düzenlenme Şekli. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(5), s. 511-535.
- Kaya, M. (2022). İnanç Temelli Suriyeli Mülteci Topluluklar'da Geri Dönüş Eğilimleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 74-89.
- Keleşoğlu, F. (2019, Haziran). Sosyal Hizmet Teori Ve Uygulamalarında Çokkültürcülük. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Keskin, C. Y. (2019, Haziran). Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü ile Çalışma Hakkı Bağlamında Şartlı Mülteciler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25(1), s. 388-434.
- Lawson, J. E. (2012). New Issues In Refugee Research. Canada. Ocak 29, 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/en-us/507e67c09.pdf> adresinden alındı
- Maratova, K. (2022). Mülteciler Açısından Çözüm Hakları: Geri Dönüş, Yerel Entegrasyon, Yeniden Yerleştirilme. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Marmara Belediyeler Birliği. (2023, Haziran 17). *Marmara Belediyeler Birliği. Ses Projesi Türk Vatandaşların ve Mültecilerin Kalıcı İstihdamını Destekliyor*: <https://www.marmara.gov.tr/tr/ses-projesi-turk-vatandaslarin-ve-multecilerin-kalici-istihdamini-destekliyor> adresinden alındı
- Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (2019). *Suriyeli Çocukların Eğitimi Araştırma Raporu*. İstanbul: Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1517/5%20Suriyeli-%C3%87ocuklar%C4%B1n-E%C4%9Fitimi-Ara%C5%9Ft%C4%B1rma-Raporu.pdf?sequence=1> adresinden alındı
- Mülteci Hakları Merkezi. (2017, Ağustos). Türkiye’de Uluslararası Koruma Prosedürü Haklar ve Yükümlülükler. Ocak 11, 2023 tarihinde <https://www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-13.pdf> adresinden alındı
- Mülteci Hakları Merkezi. (2021, Temmuz). *Türkiye'deki Sığınmacılar İçin Bilgi Platformu*. Türkiye'de Avukatlık Hizmetleri ve Sdli Yardım: <https://multecihaklari.info/tr/services/adli-yardim/?section=info-booklet> adresinden alındı
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. (1951).
- Ocak, K. (2019). 6458 Sayılı Kanun Uyarınca Yapılan Uluslararası Koruma Başvurularının Türk İdari Yargısında Ele Alınması. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 363-369.
- Odman, T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: USAK.
- Peker, B., & Sancar, M. (2007). *Mülteciler ve İltiva Hakkı*. İnsan Hakları Derneği İktisadi İşletmesi.
- Refworld. (2002, Nisan 25). Global Consultations On International Protection. Ocak 30, 2023 tarihinde <https://www.refworld.org/docid/3d6266e17.html> adresinden alındı
- Sağlık Bakanlığı. (2023, Haziran 17). *Sihhat Project*. Hakkımızda: <http://www.sihhatproject.org/hakkimizda.html> adresinden alındı
- Sarı, A. Ç., Ok, G., Aksanyar, Y., Kadioğlu, A. K., & Uyulaş, T. (2021, Temmuz-Aralık). Türkiye’ye Göç Eden Yabancılar Uygulanan Sosyal Uyum ve

Yaşam Eğitimi Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi.
Göç Araştırmaları Dergisi, s. 186-206.

SGDD-ASAM. (2022, Aralık 18). *Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde Türkiye'deki Ukraynalılar Paneli*. Ocak 09, 2023 tarihinde SGDD ASAM Web Sitesi: <https://sgdd.org.tr/bolgesel-gelismeler-cercevesinde-turkiyedeki-ukraynalilar-paneli/> adresinden alındı

Soylu, S. (2019, Temmuz 24). NTV Özel Röportaj. (NTV, Röportaj Yapan) 01 09, 2023 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=RSzHgMMIkxw> adresinden alındı

Sydney, C. (2019). Return Decision Making By Refugees. *Forced Migration Review*, s. 11-12.

Şahin, Ş., & Sönmez, M. E. (2021). Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacıların Etnik Kökenlerine Göre Geri Dönüş Eğilimleri. *Gaziantep Üniversitesi Ayıntâb Araştırmaları Dergisi*, s. 37-51.

TBMM. (2013). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.

TBMM. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği.

Toklucu, D., & Dama, N. (2018). *Yoksulluk Döngüsünden Çıkış: Şartlı Eğitim Yardımı*. İstanbul: SETA Yayınları.

Topal, C. (2015). Suriye İç Savaşı ve Uluslararası Düzen. *KTU SBE Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 117-122.

Turgut, E., & Yakut, Y. A. (2020). Uluslararası Göç Hukukunda Tamamlayıcı Koruma. 01 11, 2023 tarihinde <https://jeanmonnet.law.bilkent.edu.tr/wp-content/uploads/2021/01/Uluslararası-Goc-Hukukunda-Tamamlayıcı-Koruma-kopyası.pdf> adresinden alındı

Türk Kızılay. (2021). *2021 Faaliyet Raporu*.

Türk Kızılay. (2022, Kasım). *Türk Kızılay*. Göç Direktörlüğü Aylık Faaliyet Raporu: <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/11-kasim-2022-goc-direktorlugu-sunumu-04-01-2023-35982943.pdf> adresinden alındı

Türk Kızılay. (2023, Haziran 17). *Kızılay Toplum Merkezleri*. Sağlık ve Psikososyal Destek: <https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/calismalarimiz/saglik-ve-psikososyal-destek> adresinden alındı

Türk Kızılay. (2023, Haziran 17). *Platform Kızılay Kart*. Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı: <https://platform.kizilaykart.org/tr/SEY.HTML> adresinden alındı

Türk Kızılay. (2023). *Sosyal Uyum Yardımı Program Güncellemeleri*. Türk Kızılay.

UNHCR. (2020). *Global Report*. UNHCR. Ocak 16, 2023 tarihinde <https://reporting.unhcr.org/globalreport2020> adresinden alındı

UNHCR. (2021). *Refugee Resettlement And Complementary Pathways Opportunities For Growth*. Cenevre: UNHCR.

UNHCR. (2023). *Projected Global Resettlement Needs*. Cenevre: UNHCR.

- UNHCR. (2023, Mayıs 22). *UNHCR*. About UNHCR: <https://www.unhcr.org/about-unhcr> adresinden alındı
- UNHCR. (2023, Haziran 17). *UNHCR Help Türkiye*. Geçim Kaynakları: <https://help.unhcr.org/turkiye/tr/information-for-syrians/livelihoods/> adresinden alındı
- UNHCR. (tarih yok). Solutions for Refugees. Ocak 23, 2023 tarihinde <https://www.unhcr.org/50a4c17f9.pdf> adresinden alındı
- Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, s. 107-120.
- Uzun, E. (2016, Temmuz - Aralık). Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s. 60-85.
- Zastrow, C., Kirst-Ashman, K. K., & Hessenauer, S. L. (1990). *Understanding Human Behavior and the Social Environment*. Chicago: Nelson-Hall Publishers.

8. EKLER

EK-1 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 14.03.2023-338

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÖL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Doç. Dr. Recep YILDIZ'ın 2023-8 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 17.02.2023 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2023-2 sayılı toplantısında Doç. Dr. Recep YILDIZ danışmanlığında Selin ARIKIN tarafından yürütülmesi planlanan 2023-8 başvuru sayılı " Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Kalıcı Çözüm Yollarına Bakış Açılarının Sosyal Destek Mekanizmaları Çerçevesinde Değerlendirilmesi " konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. [Redacted]
Komisyon Başkanı

Doç. Dr. [Redacted]

Doç. Dr. [Redacted]

Doç. Dr. [Redacted]

Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]

Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]

Dr. Öğr. Üyesi [Redacted]

Pin Kodu :88022

Belge Doğrulama Adresi:
<https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSN4DF2282&eS=338>

Adres: Yeni Mahalle Şehit Astsubay Mustafa Soner Varlık Caddesi
No:77 Bandırma/BALIKESİR
Telefon:02667170117 Faks:02667170030
e-Posta: sagbiletik@bandirma.edu.tr
Kep Adresi: bandirmaonyedieylul@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSN4DF2282&eS=338> adresinden yapılabilir.

Ek-2 Görüşme Formu

Sayın katılımcı “**Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Kalıcı Çözüm Yollarına Bakış Açılarının Sosyal Destek Mekanizmaları Çerçevesinde Değerlendirilmesi**” isimli yüksek lisans tezini için görüşmeler gerçekleştirmektedirim. Görüşmeye geçmeden önce katılımınızın gönüllülük esasına dayandığını, istediğiniz zaman görüşmeyi sonlandırma ve ara verme hakkınız olduğunu, isim-soy isim gibi tanıtıcı bilgilerinizin kaydedilmeyeceğini, yanıtlarınızın anonim olarak çalışmaya katkı sunacağını ifade etmek isterim.

Katılımcı Kodu:

Tarih:

A) Sosyo - Demografik Özellikler

1. Kaç yaşındasınız?
2. Cinsiyetiniz nedir?
3. Medeni durumunuz nedir?
4. Eğitim durumunuz nedir?
5. Çalışıyor musunuz, hanenizin aylık geliri nedir?
6. Ana diliniz nedir?
7. Türkçe biliyor musunuz?
8. Geçici koruma kaydınız mevcut mu?
9. Kaç kişi ile birlikte yaşıyorsunuz?

B) Menşei Ülke İle Bağlantı

10. Kaç yıldır Türkiye’desiniz?
11. Halen Suriye’de yaşayan akrabalarınız / tanıdıklarınız var mı ?
12. Akrabalarınız / tanıdıklarınızla iletişim kurabiliyor musunuz? Ne sıklıkla?

C) Sosyal Destek Mekanizmaları

13. Türkiye’de akrabalarınız/ Suriye’den gelen yakınlarınız var mı?

14. Ne sıklıkla görüşüyorsunuz?
15. Komşularınızla iletişiminiz nasıl, yardımlaştığınız oluyor mu?
16. Yaşadığınız semtte daha çok hangi uyruktan bireyler bulunmakta?
17. Düzenli olarak etkinliklerine katılım sağladığınız bir sivil toplum örgütü, insiyatif, komite oldu mu?
18. Türkçe kursu ya da mesleki eğitim kurslarına katıldınız mı ?
19. Aktif olarak sosyal yardım programlarından yararlanıyor musunuz?
20. Daha önce düzenli bir sosyal yardım programından yararlandınız mı? Hangilerinden yararlandınız?

D) Kalıcı Çözüm Yollarına Bakış Açıları

21. Göç sürecinden sonra yaşadığınız en büyük zorluklar neler oldu?
22. Şu anki yaşantınızdan memnun musunuz ?
23. Türkiye’de yerel halk ve Suriyelilerin sosyal uyum süreci hakkında düşünceleriniz nedir ?
24. Üçüncü bir ülkeye düzensiz yollarla geçiş yapan kişiler mevcut, bu sürece bakış açınız nedir ?
25. Suriye’de yaşamına devam eden bireyler hakkında düşünceniz nedir ?
26. Gönüllü geri dönüş yapan bireyler bulunmakta, bu kişilerin güvenlikleri hakkında düşünceniz nedir?

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Selin ARIKIN
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: Türkiye Cumhuriyeti
EĞİTİM	
Lise	: Açık Öğretim Lisesi
Lisans	: Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Lisans Programı
Yüksek lisans	: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: Orta düzey
MESLEKİ DENEYİM	
Mülteci Destek Derneği İzmir Kadın Dayanışma Merkezi – Sosyal Uyum Uzmanı	
Mülteci Destek Derneği İzmir Kadın Dayanışma Merkezi – Sosyal Çalışmacı	
Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Bursa Temsilciliği – Sosyal Çalışmacı	
Yalova İl Göç İdaresi Müdürlüğü – Koruma Masası Sosyal Çalışmacısı	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Bursa Temsilciliği	
Türkiye Yeşilay Cemiyeti – Gönüllü Eğitimci	
Gençlik ve Spor Bakanlığı – Gönüllü Kamp Lideri	
Türkiye İzcilik Federasyonu – Yardımcı Lider	
YAYINLARI	
Altun, F., Arıkin, S. (2022). Sosyal Hizmet Uzmanı Ve Psikologların Perspektifinden Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Özel İhtiyaçları: İzmir İlinde Nitel Bir Araştırma . Duman, M. F. (Ed.), <i>Kentsel Prizma ve Toplumsal Spektrum</i> içinde. (81-100). Kriter Yayınevi.	
Altun, F., Arıkin, S. (2021). Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik	

Yürütülen Sivil Toplum Faaliyetlerinin İncelenmesi. Kayagil, M. E., Kalkan. M. (Ed.) *Sosyal Politikada Kurum ve Kuruluşlar* içinde. (101-125). Filiz Kitabevi.

Altuntaş. M., Öztürk. E, Arıkın. S. (2019). Madde Bağımlılığı Tedavisinde Manevi Desteğin Ekip Çalışması İle Yürütülmesi. *The Journal of Social Science* . 3 (5). (195-207).

